

1983/84:144

Onsdagen den 16 maj fm.

Kl. 10.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 8 innevarande månad.

2 § Riksdagsarbetet under återstoden av riksmötet 1983/84

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Ärendebehandlingen vid sammanträdena fredagen den 18 maj, fredagen den 25 maj och onsdagen den 30 maj – dagen före Kristi Himmelfärds dag – kommer att avslutas senast kl. 14.00.

Det arbetsplenium, som i tidsplanen utsatts till fredagen den 1 juni kl. 10.30, kommer att börja kl. 09.00 och måste såvitt nu kan bedömas fortsättas på kvällen efter sedvanligt middagsuppehåll.

Till kammarens ledamöter kommer under morgondagen att utdelas en reviderad ärendeplan för tiden den 23 maj – den 8 juni.

3 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1983/84:198 till skatteutskottet

Beträffande detta ärende hade regeringen föreslagit att riksdagen skulle besluta att motionstiden förkortades till fem dagar.

Kammaren beslöt förkorta motionstiden till att utgå måndagen den 21 maj.

4 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1983/84:2966–2968 till skatteutskottet

5 § Föredrogs men bordlades åter
Lagutskottets betänkande 1983/84:33
Utrikesutskottets betänkande 1983/84:19
Kulturutskottets betänkande 1983/84:20
Utbildningsutskottets betänkanden 1983/84:20, 23 och 24
Jordbruksutskottets betänkande 1983/84:36
Näringsutskottets betänkande 1983/84:35

6 § Föredrogs
näringsutskottets betänkanden
1983/84:30 om energipolitik (prop. 1983/84:100 delvis) och
1983/84:36 om ändring i lagen (1982:617) om utländska förvärv av svenska
företag m. m. (prop. 1983/84:171).

Anf. 2 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Näringsutskottets betänkanden 30 och 36 kommer att behandlas i tur och ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt. Först upptas alltså näringsutskottets betänkande 30 om energipolitik.

Energipolitik

Anf. 3 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Fru talman! Riksdagen och dess näringsutskott har haft ett styvt arbete med energifrågorna under det här riksmötet. Man har redan behandlat flera propositioner – och ytterligare ett antal återstår. I dag behandlar vi ett omfattande betänkande med anledning av regeringens budgetförslag och ett stort antal motioner. Det ligger mycket och omsorgsfullt arbete bakom detta betänkande. Jag vill passa på att uttrycka min uppskattning för det sätt på vilket utskottet hanterar energifrågorna.

Jag vill också uttrycka min tillfredsställelse över att kammarens ledamöter visat en så påtaglig beredskap att försöka lösa de här ofta svåra och kontroversiella frågorna i betydande samförstånd. Det faktum att vi har 61 reservationer till detta betänkande bör t. ex. inte undanskymma ett annat faktum – nämligen att bakom de beslut som nu föreslås står i så gott som alla delar en bred majoritet av Sveriges riksdag.

Jag hoppas att vi skall kunna fortsätta i den andan. För vad det i grund och botten ändå handlar om är att vi gemensamt skall ta ansvar för den energipolitik som vi förband oss att följa efter folkomröstningen för fyra år sedan.

Självfallet finns fortfarande delade meningar i flera viktiga avseenden. Jag har varken förhoppningar eller ambitioner att dessa meningsmotsättningar skall suddas ut. Däremot har jag och regeringen ambitionen att komma med sådana förslag att riksdagen skall kunna nå en betydande enighet i vart fall om den principiella inriktningen. Mot bakgrund av våra erfarenheter hittills

kan vi ha goda förhoppningar inför det fortsatta arbetet, och jag är övertygad om att svenska folket känner stor tillfredsställelse över att åren av strid och konflikter nu har ersatts av konstruktivt handlande och utvecklingsarbete inför framtiden.

Fru talman! Dagens debatt handlar alltså om de förslag på energiområdet som regeringen förde fram i budgetpropositionen, och om en lång rad motioner.

Utskottsmajoritetens föredragande, Lennart Pettersson, kommer att redovisa och motivera utskottets ställningstagande till de aktuella frågorna. Jag skall därför för min del ägna en stund åt att försöka placera in dagens frågor i ett något vidare perspektiv – som en del av de insatser som riksdag och regering nu har vidtagit och kommer att behöva vidta för att bygga ett energisystem för framtiden. Detta skall vara säkert och billigt, det skall i största möjliga utsträckning utnyttja varaktiga, inhemska och förnyelsebara energikällor, och det skall uppfylla mycket höga krav i vad gäller hushållning och miljö.

Låt oss först och främst konstatera att den oljeersättningspolitik, som vi alla vid 1981 års energipolitiska beslut betraktade som den viktigaste uppgiften under 1980-talet, ger påtagliga resultat. Oljeförbrukningen har minskat med mer än en fjärdedel. Det betyder över 7 miljarder i förbättring av bytesbalansen. Men ännu svarar olja för mer än hälften av energiförsörjningen, och kostnaderna ligger netto på över 30 miljarder kronor per år, dvs. nästan en femtedel av de totala importkostnaderna.

Därför finns det i dag ingen anledning att dämpa takten i oljeersättningen. Skälen till att ersätta olja är många. Det handlar fortfarande om att förbättra vårt lands ekonomi. Det är fråga om att förbättra miljön – oljan är ju den utan konkurrens största försurningskällan och miljöförstöraren i vårt samhälle. Det handlar vidare om att skapa en mer balanserad energiförsörjning där ny teknik och nya, miljövänliga energikällor introduceras på oljans bekostnad.

Samtidigt skall vi redan nu vidta de åtgärder som krävs för att göra kärnkraftsavvecklingen möjlig. En viktig uppgift för framtiden är att finna den bästa – och den rätta – användningen för de olika energislagen och energikällorna, inkl. oljan.

Sist men inte minst handlar det om att nu verkligen ta till vara de chanser till industriell utveckling och nya arbetstillfällen som den under alla förhållanden nödvändiga ombyggnaden av det svenska energisystemet ger oss.

I det investeringsprogram som regeringen lade fram hösten 1982 koncentrerades insatserna till fjärrvärmeutbyggnad och introduktion av fasta bränslen, framför allt torv. Dessutom avsattes betydande resurser för stöd till teknikutveckling och samordnad upphandling genom den s. k. energiupphandlingsdelegationen.

Resultaten från 1983 är goda. Fjärrvärmeutbyggnaden var förra året ca 25 % större än året före. Vi nådde tekniska genombrott på flera områden av stor betydelse, inte minst för miljön. Exempelvis fick värmepumparna sitt definitiva genombrott under 1983. Beslut fattades om ett tjugotal större

Onsdagen den
16 maj 1984

Energipolitik

värmepumpar i fjärrvärmenät, och branschen räknar med att omkring 15 000 mindre värmepumpar installerades.

Med stöd av den s. k. kolmiljöfonden och de hårda miljökrav regeringen ställer håller nya metoder för förbränning och rening på att utvecklas av svensk industri. Dessa metoder minskar miljöskadorna radikalt.

När det gäller inhemska bränslen har vi vidtagit en rad åtgärder för att bredda och underlätta introduktionen. Momsbefrielsen av de inhemska bränslena ökar förutsättningarna för introduktionen också i småskaliga system, och den ökar konkurrensförmågan gentemot framför allt olja och kol i de större värmecentralerna. Till det skall läggas det generösa investeringsstöd som lämnas till anläggningar som använder inhemska bränslen. De investeringsbeslut som fattades under 1983 innebär därför att antalet torveldade anläggningar inom landet kommer att tiodubblas – från 6 hösten 1982 till ett sextiotal.

I 1981 års energibeslut beräknades skogsenergin svara för den största delen av de inhemska fasta bränslena år 1990. Men introduktionen gick länge trögt, bl. a. beroende på konkurrensen om skogsråvaran. Sedan regeringen under förra året vidtagit en rad åtgärder för att lösa dessa problem har vi nu också fått fart på användningen av skogsbränslen.

Ett mycket viktigt resultat av regeringens arbete är att den beräknade kolanvändningen nu kunnat minskas betydligt jämfört med planerna för bara ett par år sedan. Vår strategi för att ersätta olja och kärnkraft är att kolet är det alternativ som skall komma i fråga i sista hand, sedan andra möjligheter har prövats. Därför stöder vi inhemska bränslen, värmepumpar, solvärme, el i omställningsbara system osv. Samtidigt har kolskatten höjts kraftigt och förslag om tillståndsprövning av alla koleldade anläggningar samt skärpta miljökrav har lagts fram. En förutsättning för kolanvändningen är att den kan fylla kravet att miljöeffekterna skall minska jämfört med anläggningar som ersätts.

Detta har lett till att kommun efter kommun nu har ändrat sin planering – från kol till värmepumpar, inhemska bränslen och el. Den beräknade kolanvändningen blir nu högst 3–4 miljoner ton. Och jag vill understryka *högst* – siffran 3–4 miljoner ton 1990 skall inte ses som ett mål utan som en uppskattning. Målet är att minimera kolanvändningen.

De investeringar som på det här sättet har gjorts ger naturligtvis betydande effekter på sysselsättningen och på industrins efterfrågan. Särskilt glädjande är att en stor del av de nya arbetstillfällena skapas inom regioner som drabbats värst av arbetslösheten. Det var ju också f. ö. ett av skälen till att energisatsningarna gavs en viktig roll i den särskilda Norrbottenpropositionen förra året.

De insatser som gjordes under förra året skall ses som grunden till en mera långsiktig strategi för att skapa en balanserad energiförsörjning. Nu går vi vidare.

Riksdagen kunde strax före jul fatta beslut om ett nytt treårigt oljeersättningsprogram och ett investeringsprogram för 1984. Beslut fattades också som gör att naturgasen på rimliga villkor kan introduceras i vårt land. Vi

räknar med att senare i vår ta ställning till förslag om energiforskningen, kol, olja och vattenkraft. Oljeersättnings- och investeringsprogrammet utgör, tillsammans med det nya energiforskningsprogram som kammaren alltså skall ta ställning till i början av juni, den hittills mest omfattande satsningen på utveckling av ny energiteknik. Samtidigt har vi nu nått så långt att vi är aktiva i hela utvecklingskedjan – från grundforskning till praktisk introduktion. Vi arbetar nu också intensivt med några områden av stor betydelse för energiförsörjningens rätta utformning och inriktning.

Miljöfrågorna står i centrum. Särskilda insatser görs, utöver vad som utförs inom ramen för kolmiljöfondens arbete, också inom regeringens aktionsgrupp mot försurning och inom ramen för de uppdrag att utreda frågorna om miljökrav för torv som energiverket nyligen – i förra veckan – fått och genomför i nära samarbete med naturvårdsverket.

Elanvändningsfrågorna är också av central betydelse. Vi måste se till att använda elen på 1980- och 1990-talet på ett sådant sätt att vi inte försvårar kärnkrafts-utvecklingen. Rätt använd – i utvecklingsbara och omställningsbara system – kan den el som används till uppvärmning faktiskt underlätta kärnkrafts-utvecklingen. Den kan ju bytas ut mot andra värmekällor och behöver därför inte ersättas med ny elproduktion. Men också andra problem i samband med elanvändningen kräver åtgärder – det gäller t. ex. avvägningen mellan el och inhemska bränslen. Det är bra om el kan konkurrera ut olja och kol – men inte om el hämmar introduktionen av inhemska bränslen. Regeringen arbetar nu mycket intensivt med praktiska åtgärder på detta område.

På ytterligare ett par områden räknar regeringen med att inom kort kunna redovisa sina förslag för riksdagen. Det gäller formerna för den kommunala energiplaneringen och storstädernas värmeförsörjning.

Ett av de viktigaste krav som vi ställer på framtidens energisystem gäller ju miljön. Vi har ett stort ansvar att välja och utveckla det system som tillsammans taget ger minst miljöskador. Och det är inget tvivel om att försurningen och andra miljöskador till följd av förbränning är de i särklass allvarligaste. I anslutning till den mycket viktiga försurningsdebatten ifrågasätter nu er del också beslutet att avveckla kärnkraften.

Fru talman! Det är möjligen så att det fanns de som vid folkomröstningen för fyra år sedan inte såg hela vidden av sambandet mellan förbränningen av olja och fasta bränslen å ena sidan och försurning och andra miljöproblem å den andra. Men det är alldeles klart att samtliga partier måste ha insett det sambandet. Dessa frågor var kända redan vid den tiden, väl utredda bl. a. av energikommissionen och den särskilda utredningen om energi, hälsa och miljö. I sak har vi inte fått veta något nytt sedan dess som ger oss anledning att förändra tidigare ställningstaganden i fråga om kärnkraften. Jag tycker att det skulle vara utomordentligt olyckligt om de mycket allvarliga problem som försurningen utgör skulle utnyttjas i taktiskt syfte. Vad vi i stället måste samla oss till är gemensamma och handfasta åtgärder för att lösa problemen med försurningen och förgiftningen samtidigt som vi fullföljer folkomröstningsbeslutet.

Fru talman! Vi kan alltså konstatera att vi har lagt ut kursen och kommit en bit på väg när det gäller 1980-talets främsta uppgift liksom det mera långsiktiga målet. Låt oss se till att vi håller den kursen!

Nästa vår, när vi utifrån bl. a. EK 81:s arbete skall lägga fast kursen för ytterligare etapper, kommer vi att i än högre grad behöva visa konsekvens, samarbetsförmåga och handlingskraft.

Anf. 4 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Fru talman! Vårens och dagens energipolitiska debatt blir tyvärr, som även statsrådet Birgitta Dahl anförde för en liten stund sedan, splittrad. I dag har vi att ta ställning till i stort sett det mesta på energipolitikens område. Trots detta kommer vi längre fram, i juni, att debattera vattenkraftens utbyggnad, kolets användning, beredningsplaneringen för olja och hela energiforskningens inriktning under de kommande åren. Risken är att det blir en upprepning av många av de argument för och emot som kommer fram under dagens debatt. Jag skall därför avstå från reflexioner rörande vattenkraft och forskning – även om sådana förslag behandlas i näringsutskottets energibetänkande nr 30.

Ser man tillbaka några få år kan man konstatera – tyvärr, skulle jag vilja säga – att det är i stort sett samma ståndpunkter, samma synpunkter och samma argument som från de olika partiernas sida förs fram i den mera öppna debatten. Däremot har jag en stark känsla av att allt flera – oberoende av om de är politiker eller inte – börjar känna en viss tvekan till klokskapen i att så benhårt arbeta för en avveckling av kärnkraften före år 2010. Jag är övertygad om att vi under de närmaste åren kommer att få uppleva en successiv sinnesförändring hos många.

Det här, fru talman, vill jag närmare försöka utveckla.

För oss moderater är miljön angelägen att värna om. Energipolitiken är i dag i mycket hög grad miljöpolitik. Det är också en av anledningarna till att energifrågorna – kanske med undantag för utrikespolitik och möjligen ekonomi – mera än annat kommit att engagera så många. Det har bidragit till att känslor och oro inför något ovisst, kanske mera än förnuftet och tron på teknikens möjligheter, har dikterat de energipolitiska besluten här i riksdagen. Energipolitik är inget speciellt för Sverige. Vi kan inte i ett avskilt svenskt sammanhang se de energipolitiska åtgärder vi vidtar. Energin och miljön är internationella angelägenheter. Den omfattande eldningen av fossila bränslen har bl. a. bidragit till en höjning av koldioxidhalten i atmosfären, något som i sin tur kan medföra globala klimatförändringar. Många forskare bedömer detta som det största miljöproblemet på lång sikt.

När vi i Sverige talar om behovet av några hundra terawattimmar energi per år är det bara droppar i havet jämfört med vad många andra länder behöver. Konkurrensen om energin kommer därför i framtiden att bli betydligt hårdare, och detta kommer också att påverka prissättningen. Av den tredje världens förväntade befolkningstillväxt på uppemot 1 1/2 miljard människor fram till år 2000 beräknas två tredjedelar komma att gå till städerna. Människor som bor i städerna använder åtta till tio gånger mera

energi än folket på landsbygden. Den energi som används i städerna är i huvudsak kommersiell elektrisk energi.

En relativt sett högre andel av den ekonomiska tillväxten än t. ex. i Sverige måste i tredje världens länder avsättas för ökad energikonsumtion. Det gäller att bygga upp industrier och bostäder, att anlägga vägar, järnvägar och hamnar och att investera i kraftverk, kolgruvor, olje- och gaskällor. Framtiden ute i världen ligger utan tvivel i elektrifiering. Svensk industri med sitt stora internationella konkurrenskraftiga kunnande beträffande vattenkraft och kärnkraft, på värmepumpsområdet och när det gäller plasmageneratorer har här en stor marknad. Samtidigt kan vi från svensk sida bidra till att lösa tredje världens framtida energiförsörjning och därmed problemet med den globala miljöförstörelsen.

Men svensk industri behöver referensanläggningar i Sverige. Partipolitisk taktik – eller kanske partipolitiska principresonemang – innebärande att man motsätter sig möjligheter för utvecklingsprojekt leder möjligen till kortsiktiga fördelar för Sverige, men minskar förutsättningarna för de internationella förbättringar som långsiktigt ger oss ett dragligare liv, var vi än bor.

Mycket mera skulle kunna sägas om energin, i ett vidare internationellt sammanhang, men det skall jag avstå från. Vad vi än gör kommer vi dock att vara beroende av vad som görs på olika håll ute i världen.

Det finns anledning att fråga sig vad som miljömässigt är farligare: fossila bränslen eller kärnkraft. Om Sverige skulle stå fast vid att kärnkraften skall avvecklas år 2010, är det ofrånkomligt med en ännu större kolanvändning än vad som annars skulle vara nödvändigt. I detta sammanhang har jag all anledning att betvivla statsrådet Birgitta Dahls mera positiva och optimistiska tilltro till möjligheterna att ersätta kärnkraften med biobränslen och torv.

På 1990-talet, eller senast i samband med kärnkraftsavvecklingen, kommer huvuddelen av kondenskraftverken att vara koleldade. Totalt kan det bli omkring fem platser i landet som får kolkraftverk. För att man skall kunna minimera stamnätsledningarna och därmed reducera överföringsförlusterna när det gäller elenergi måste dessa kraftverk lokaliseras så nära de stora befolknings- och industritäta områdena i Syd- och Mellansverige som möjligt. Vill de som bor där ha kolkraftverk in på sina egna stugknutar? Är man i dag och framöver lika benägen som före debatten och rapporterna om skogsförurningen och skogsförstörelsen att acceptera lokaliseringar av kolkraftverk och kraftvärmeverk nära bebyggelsen, när vi vet att de ger lokal miljö- och hälsopåverkan av helt annat slag än vad som har skett när det gäller kärnkraft?

Svavelproblemet kan kanske lösas. Men kostnaderna, och de tekniska möjligheterna att innehålla kväveoxider och det kvicksilver som finns i kol, är betydligt osäkrare och ännu olösta problem. Även påverkan på växt- och djurlivet av andra tungmetaller samt förvaringen av allt avfall är olösta problem.

Fru talman! Jag har velat uppehålla mig vid kolet därför att det i Sverige synes vara det enda alternativet till vattenkraft och kärnkraft en god bit in på nästa sekel. Att i dag säga nej till lönsam utbyggnad av vattenkraft, till

användning av kärnkraft efter 2010, till användning av olja i nuvarande omfattning, och att i dag säga nej till utbyggnad av kolkraft – det anser jag vara en ansvarslös politik, som väljarna efter hand kommer att avslöja svagheterna i. De partier som inte inser detta och inte ändrar sin politik kommer att få opinionsmässiga bekymmer. Trovärdigheten i deras energipolitiska budskap kommer att minska. Övriga partier är därför välkomna att inta samma inställning som vi moderater.

Från moderat sida hävdar vi att den av politikerna, förmodligen på relativt lösa grunder, angivna tekniska livslängden 25 år för kärnkraftverken inte får styra avvecklingen utan att det är den verkliga livslängden som skall göra det. Det är reaktortankens livslängd som ytterst avgör hur länge ett kärnkraftverk kan användas. Undersökningar visar att livslängden troligen är 40 år, dvs. en betydligt längre tid. Det har helt naturligt en avgörande inverkan på elpriset. Det måste givetvis vara säkerhetsaspekterna – det är värt att understryka – och inte verkets ålder som i och för sig skall vara avgörande. Men om säkerhetskraven tillgodoses kan det inte finnas någon person med sunt förnuft som kan arbeta för en avveckling dessförinnan. En statlig utredning från förra året har visat att de samhällsekonomiska kostnaderna totalt sett för en avveckling till år 2010 skulle uppgå till omkring 50 miljarder kr., om man utgår från att varje kärnkraftverk skulle kunna användas i 40 år. Dessutom skulle man på köpet få miljöbehagen från kolkraftverken. Det finns, fru talman, anledning att alltid i debatter om kärnkraft eller om kol- och oljekraftverk ställa sig frågan vilka energislag som på sikt kommer att ge mest obehag och mest påverkan på miljö och människor.

När det gäller säkerheten i kärnkraftverken kan sägas följande. Studier som gjorts – och studier som görs nu – i Sverige och i andra länder med kärnkraft kommer att ge oss ett betydligt bättre underlag för bedömningar av kärnkraftens säkerhetsegenskaper.

Under resten av 1980-talet kommer ett stort antal nya kärnkraftverk att tas i drift. Till 1990 förutses att antalet kärnkraftverk i drift i världen kommer att vara dubbelt så stort som nu. Det innebär att driftserfarenheterna kommer att öka snabbt. Finns det då inte mot bakgrund härav anledning att avstå från att behåll hålla fast vid energipolitiska principer som i skenet av Harrisburg i och för sig var rimliga men som tekniken i dag har minskat styrkan i? För mig är svaret ja. Vi moderater är inte blockerade. Vi håller möjligheten öppen – även om vi, lika mycket som alla andra, är angelägna om att ställa hårda säkerhets- och miljökrav.

Fru talman! Den låga tillväxten i svensk ekonomi, den lågkonjunktur som vi haft, har under flera år hållit nere elförbrukningen inom industrin, dvs. ökningstakten har varit lägre. Men det är värt att notera att elanvändningen ändock, trots en lågkonjunktur, tenderat att öka. Den nuvarande högkonjunkturen har snabbt medfört en ökad efterfrågan på el. Mellan åren 1982 och 1983 har vi haft en uppgång när det gäller el på 8 %. Den genomsnittliga ökningen för elförbrukningen under perioden 1973–1983 – det är värt att notera – har varit 3,7 % per år. Det motsvarar utbyggnaden av en Kalixälva per år. Under de senaste två åren har vi dessutom importerat elkraft.

Den osäkerhet som råder beträffande tillgången på elenergi och det pris till vilket vi skall ha tillgång till den påverkar helt naturligt de investeringsplaner och den struktur på svensk industri som man ute i företagen i dag sitter och funderar över. Lusten att satsa i energikrävande anläggningar kan med rådande osäkerhet inte vara särskilt stor.

Det är, fru talman, också värt att notera att den kemiska industrins egen branschorganisation, Kemikontoret, för någon månad sedan avstyrkte ett förslag om en ferrokromanläggning nere i Skåne för 100 anställda. Ett av skälen var osäkerheten om tillgången till elenergi. Vi måste kunna garantera näringslivet en god tillgång på elenergi utan att, kanske helt hastigt, tvingas exploatera älvar som det är oss kärt att kunna njuta av i det skick de nu befinner sig i.

Tillåt mig i egenskap av riksdagsledamot från Norrland även framhålla att mycket av den ekonomiska aktiviteten i Norrland är koncentrerad till kemisk industri, skogsindustri och metall- och stålverk. Osäkerheten om tillgången på elkraft får, vilket jag tidigare berört, uppenbara regionalpolitiska konsekvenser av ett slag som vi inte gärna ser. Det har aldrig riktigt tydligt kommit fram tidigare i den energipolitiska debatten. Näringslivet efterlyser alltså klara besked om den energipolitiska framtiden. Regering och riksdag måste således så fort som möjligt ange klara riktlinjer. Det tar år att bygga alternativ till kärnkraften. Höjningar av elskatten, som föreslås i delutredningen Perspektiv på energi, till en nivå som svarar mot kostnaden för kolkondenskraftverk skulle leda till i det närmaste en fördubbling av priset per kWh – från 15 öre till 30 öre. Statens inkomster skulle naturligtvis öka. Man har skisserat att de skulle kunna samlas upp i en fond. Beloppet skulle uppgå till 4–6 miljarder per år. Det beloppet har man tänkt återföra till hushåll och företag.

Detta förslag verkar vara av ren socialdemokratisk tappning med klar rundgångskaraktär. Skulle, fru talman, ett sådant förslag genomdrivas, undanrycks en av det svenska näringslivets stora konkurrensfördelar, nämligen tillgång till billig energi. Det får inte ske. Förslaget måste avvisas.

Beräkningen av en sådan elskatt visar ändock vad merkostnaderna skulle bli för den enskilde konsumenten om kärnkraften avvecklas tidigare än vad som är säkerhetsmässigt nödvändigt.

Utvecklingen när det gäller andra energislag går framåt – det har inte minst Birgitta Dahl nämnt tidigare. Men utvecklingen går inte tillräckligt snabbt. Torv och biobränslen kan inte få mer än lokal betydelse. Den ovisshet som gäller torveldade anläggningar kommer säkerligen att dämpa utvecklingen, och därför hyser jag mycket starka tvivel inför den fördubbling som Birgitta Dahl antydde i sitt anförande.

Importerad olja har vi bestämt att frigöra oss ifrån, att inte använda i så stor utsträckning för uppvärmningsändamål och elproduktion, inte minst för att få balans i våra utrikes affärer. Oljan är inte heller miljömässigt problemfri. Man skulle väl kunna säga att det är betydligt större problem med den än med kolet.

Värmepumpar kommer snabbt, men de kräver, Birgitta Dahl, elenergi.

Det dröjer innan solvärmen kan bli kommersiellt intressant. Vindkraften befinner sig ännu på experimentstadiet. Naturgas har vi i södra Sverige. Vad som händer längst upp i norr, när det gäller den norska gasen eller den gas som trycker på från öster, är fortfarande ett stort frågetecken.

Dagsläget ger klart vid handen att det är kärnkraft och vattenkraft som under de närmaste åren kommer att vara de stora producenterna av elkraft. En avveckling av kärnkraften till år 2010 tar ifrån oss valfriheten och den tid som vi behöver för att hitta de andra energiformer som behövs för att vi skall kunna minska vårt oljeberoende och frigöra oss från kärnkraften.

På uppvärmningssidan, speciellt i storstadsregionerna, anser vi från moderat sida att Securereaktorn kan ha sin självskrivna plats. Riskerna har övervärderats. Från moderat sida anser vi det därför vara angeläget, inte minst mot bakgrund av den omfattande miljöförstöringen i Europa och i södra Sverige, att en omfattande utvärdering av olika energisatsningars miljöeffekter verkställs så fort som möjligt och att en sådan utvärdering omfattar även kärnvärme.

Fru talman! Energipolitiken i moderat tappning skall inriktas på att tillvarata den fria marknadens förmåga att utveckla effektiva energisystem. Statens behov av att styra utvecklingen måste baseras på generella åtgärder. Subventionsinslagen måste avvecklas. Enskilda företag, ja, t. o. m. kommuner, bör själva få välja de energialternativ som passar dem bäst. Statens inflytande måste reduceras. Om man bara ser på innehållsförteckningen i näringsutskottets betänkande 30 kan man få en uppfattning om i vilken utsträckning politiker har börjat lägga sig i allt fler detaljer på det energipolitiska området. Men en politisk detaljstyrning har aldrig någonsin visat sig vara lyckosam.

Med detta, fru talman, vill jag i ett enda svep yrka bifall till alla de reservationer som moderata samlingspartiet står bakom i näringsutskottets betänkande om energipolitiken.

Anf. 5 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Näringsutskottets energibetänkande är ett omfattande aktstycke. Det omfattar 76 beslutspunkter, 61 reservationer och två särskilda yttranden. Ändå är så viktiga bitar som kol, olja, vatten och forskning inte med. Detta speglar energipolitikens vikt och bredd.

61 reservationer kan synas vara bevis för total osämja. Men det kanske inte är så ändå. Det finns grundläggande skillnader mellan partierna, och detta måste självfallet följas upp i de enskilda förslagen. Jag skall inte redovisa åsiktsskillnader i detalj, utan i stället försöka beskriva några huvudlinjer och också säga något om konsekvenserna av olika linjeval.

Centern har 11 egna reservationer och två särskilda yttranden. 27 reservationer har centern avgivit tillsammans med vpk och en tillsammans med folkpartiet. I två fall förekommer vi tillsammans med moderaterna, men i intet fall tillsammans med socialdemokraterna – utom i de fall utskottet är enigt frånsatt vpk.

Denna redovisning stryker under det faktum att en skiljelinje i energipoli-

tiken är centralisering kontra decentralisering. Socialdemokrater och moderater är centralistiska partier, och denna intressegemenskap gör att de ofta hamnar på samma linje i energipolitiken.

En annan avgörande skillnad är den tilltro till nyttan av ständigt ökad produktion och den misstro när det gäller hushållning och alternativ energi som präglar socialdemokrater och moderater. Mot detta står centerns ekologiska hushållning och medvetenhet om att all energi som skall användas i större mängd och under längre tid på ett naturligt sätt måste ingå i naturens eget energikretslopp, om vi skall undvika allvarliga skador på natur och miljö.

Den tredje grundläggande skillnaden är tidsperspektivet. Centern väger in ansvaret för framtiden och för kommande generationer som ett avgörande argument, medan socialdemokrater och moderater har mycket svårt att ta hänsyn till mer än nuet och möjligen utvecklingen under de närmaste åren.

Mest utpräglad kommer dessa åsiktsskillnader till synes i kärnkraftsfrågan. Här ligger moderaterna minst en hästlängd före socialdemokraterna. Moderaterna tycks inte ens tänka tanken att vi inte skulle ha någon självklar rätt att kräva att kommande generationer skall ta ansvar för det värsta gift vi känner och ännu inte har en säker metod att långsiktigt skydda oss emot. Vad är det som gör att moderaterna anser att de har denna självklara rätt? Det vore intressant att få ett svar på den frågan. På intet annat område tror jag den moderata egoismen kommer så klart till synes som i kärnkraftsdebatten. I ett kort historiskt ögonblicks energivällust skapas risker och kostnader för, med mänskligt mått mätt, evärdlig tid.

I januari i år antog riksdagen en ny lag om kärnteknisk verksamhet. Centern var mycket kritisk mot den lagen då, och vi fullföljer den linjen i dag. Den nya lagen ersätter bl. a. den s. k. villkorslagen. Vi i centern har kritiserats för att vi övergav villkorslagen, som har betraktats som en centerlag.

Fru talman! Jag vill på den punkten göra ett klarläggande. Det är inte centern som har övergivit villkorslagen. Den har mördats av kärnkraftspartierna. Den sargades till döds när folkpartiregeringen beslutade om laddning. Under kampanjen i samband med folkomröstningen grävde kärnkraftspartierna graven djup, och graven skottades nogsamt igen över liket av samma dödgrävare i samband med majoritetens tolkning av folkomröstningsresultatet. Centern för en levande politik med sikte på framtiden och kan inte bygga på av kärnkraftspartierna massakrerade lik.

Bakom denna hemska massaker ligger ett av politikens största svek. Visst lovade kärnkraftspartierna att villkoret "helt säker" skulle uppfyllas. När väl laddningen är oåterkallelig, säger samma partier att "helt säker" förvaring inte är möjlig. Kärnkraftspartierna har ljugit för hela svenska folket i denna ödesfråga. Trots detta har de fullständigt undgått att ställas till svars.

Fru talman! Alla som har satt sig in i denna fråga förstår att en "levande" villkorlag skulle ha förhindrat all vidare laddning av kärnkraftverk. Det var denna kunskap som motiverade kärnkraftspartiernas svek gentemot svenska folket och mordet på villkorslagen.

Jag vill också kort nämna några andra ologiska beslut som utskottsmajoriteten ställt sig bakom. Alla bekänner sig till strävan att åstadkomma bästa möjliga säkerhet vid kärnkraftens nyttjande, slutförvaring och avveckling. Denna bekännelse går inte ihop med att pruta bort mer än 10% av den avsättning som specialnämnden NAK har ansett behövs för att klara slutförvaring och avveckling. Samma ologiska snålhet har majoriteten när det gäller forskning för ökad kärnkraftssäkerhet. Denna betydande reduktion görs utan att några egentliga sakskalet för detta redovisas. Handlandet måste bedömas som ansvarslöst och som ett uttryck för bristande överensstämmelse mellan löfte och handling.

Utskottsmajoriteten anvisar 290 miljoner som ersättning för försenad idrifttagning av kärnkraftverk. Centern har tidigare kritiserat, och reserverat sig mot, denna omotiverade generositet.

Inte minst det stora strömavbrottet den 27 december i fjol visar hur trögreglerad kärnkraften är. Det är uppenbart att Vattenfall får ersättning för kostnader som inte skulle ha kunnat undvikas även om Forsmark 3 varit i drift.

Än mer omotiverad framstår denna ersättning om man tar hänsyn till att staten genom skattebefrielse medverkar till att öka nyttjandetiden för de i drift varande reaktorerna. Skattebetalarna bidrar med ca 500 miljoner i uteblivna skatteintäkter och skall därutöver skjuta till 290 miljoner i bidrag. Detta är inte rimligt, och centern hävdar att situationen motiverar en omförhandling avseende ingånget avtal eller omprövning av reglerna för avkopplingsbar el.

Centern har också yrkat att kärnkraftsel skall belastas med ytterligare 0,8 öre i skatt. Vårt motiv är att när kärnkraften skall avvecklas, skall den inte ersättas med nya kondenskraftverk utan av ett successivt effektiviserat värmesystem. Uppbyggnaden av detta tekniskt avancerade värmesystem är en viktig del i avvecklingsarbetet, som kärnkraften skall betala. Detta är en utvecklingsprocess som måste påbörjas nu, och därför skall också avgiften uttas nu. Samtidigt befrias kraftbolagen från kostnaden för att göra ersättningsinvesteringar i nya kraftverk för att ersätta kärnkraften.

Från industrin framhålls ofta vikten av obegränsad tillgång på energi, speciellt elenergi. Per-Richard Molin hade samma tema i sitt anförande, och centern delar uppfattningen att energin inte får bli den faktor som förhindrar en positiv utveckling.

Samtidigt vill vi peka på det faktum att om omfattande elvärme kommer att bibehållas i samband med kärnkrafts-avvecklingen, krävs kondenskrafts-producerad el. Detta kommer, om kostnaderna fördelas lika över hela elproduktionen, att höja elpriset för industrin och minska konkurrenskraften. Det kan röra sig om en ökning i storleksordningen 5 öre per kWh. Det är i första hand ett intresse för industrin att se till att industrin får dra nytta av billig vattenkraft och inte behöver subventionera dyr kondenskraft för elvärme.

Det går åt minst fem gånger så mycket bränsle för att värma ett bostadshus med i kondenskraftverk producerad el som att åstadkomma motsvarande

värmeproduktion med hjälp av en bränsle driven värmepump.

Det är bl. a. detta ovedersägliga faktum som är huvudmotivet för att kärnkraften inte skall ersättas med nya kondenskraftverk. Vi kan spara i storleksordningen 20 miljoner ton kol per år, om vi väljer ett effektivare uppvärmningssystem i stället för fortsatt energislösande kondenskraftsproducerad elvärme.

Moderaterna har blandat sig i försurningsdebatten med hjälp av kärnvärme reaktorn Secure. Det skall villigt erkännas att Secure är säkrare och mer energieffektiv än våra kärnkraftverk, men kostnaderna är inte rimliga och avfallsproblemen inte lösta, och därför är det en död teknik, som vi inte skall offra mer värdefull utvecklingskraft på. Moderaten Nic Grönvall har funnit sin nya advokatroll i försvaret av Secure och Per-Richard Molin har i dag stämt in i kören. I herr Grönvalls vision blir avfallsmängden nästan försumbar och alla betänkligheter mot Secure något av en barnslig räddhåga.

Verkligheten är en helt annan. Tittar vi på hela produktionskedjan från brytning av uranmalmen, anrikning, bränsleframställning, produktionsanläggning, avfall, förvaringsmaterial och avvecklingsanordningar finner vi att de volymer och vikter som skall hanteras inte är mindre än vid oljeeldning. Den avgörande skillnaden är att vi skall hantera ett gift som vi ännu inte vet hur vi skall slutligt skydda oss och våra efterkommande mot.

Nic Grönvalls debatteknik är som att beskriva en jättelavin med den lilla snöboll som kan vara dess upphov. En sådan beskrivning minskar inte lavinfaran.

Fru talman! Jag vill passa på att på en punkt säga ett uppskattande ord till moderaterna. Trots Secure-snedsprånget tycks de ta försurningen på allvar, och det är bra. Det ger mig ett visst hopp om att de så småningom skall inse värdet av den effektiviseringspolitik som centern driver. Jag skall här kort redovisa dess principer och effekter.

Under årtionden har energipolitiken varit ensidigt inriktad på hur och var vi skall producera tillräckligt med energi. I dag måste vi satsa helhjärtat på att använda energi effektivare om vi skall klara miljöproblemen och stärka vår ekonomi.

Under det senaste årtiondet har det hänt stora saker i tysthet och utan debatt. I den socialdemokratiska energihushållningspropositionen 1975 var målsättningen att begränsa energianvändningen till 540 TWh 1985. Verkligheten är att vi i dag ligger bortåt 200 TWh under denna nivå. Självfallet är det denna drastiska förändring som har betytt mest för vår ekonomi och för vår miljö. Det motsvarar ändå mer än tre gånger den energi som de tolv kärnkraftsreaktorerna förväntas producera.

Vi är fortfarande bara i början av en avancerad teknisk utveckling som möjliggör en allt effektivare energianvändning. Det är i dag vi måste välja om vi vill utnyttja framtidens möjligheter till effektiv energianvändning eller fortsätta med ett miljöförstörande energislöseri.

Centern har valt väg. Vi har gjort det därför att energikonsumenterna kommer att tjäna på effektivare energianvändning och för att rädda vår natur och miljö.

- Vi kan avveckla kärnkraften utan att satsa på kolkondens.
- Med moderna och energieffektiva uppvärmningssystem för våra bostäder och lokaler kan vi fram till år 2000 halvera vårt energibehov för detta ändamål.
- En begränsad vattenkraftsutbyggnad, kompletterad med vindkraft och kraftvärme, ger oss tillräckligt med elström år 2010.
- Totala energiförbrukningen kan begränsas till ca 300 TWh.
- Vi behöver inte träta om utbyggnad av de fyra stora utbyggda Norrlandsälvarna eller var stora kolkondenskraftverk skall lokaliseras. Vi klarar oss dem förutan.

Detta är en otroligt viktig utgångspunkt när man jämför moderaternas och centerns energipolitik. Vi väljer sparlinjen, den effektiva linjen, medan moderaterna sitter fast i en slösarlinje. Konsekvensen blir därmed att man måste satsa på kol. Men det behövs alltså inte, om vår linje följs. Vi behöver inte heller belasta våra barn, barnbarn eller barnbarnsbarn med avfall från kärnvärmeverk under oändlig tid.

Centerns sparlinje är egentligen det enda realistiska framtidsalternativet, om man som centern har en helhetssyn på energi, miljö, sysselsättning och ekonomi. Sverige behöver att alla goda krafter samlas kring detta alternativ.

Fru talman! En grundläggande målsättning i 1981 års energibeslut var att vi successivt skulle bygga upp ett energisystem baserat på varaktiga, helst förnybara och inhemska energikällor med minsta möjliga miljöpåverkan. Detta är otvivelaktigt en viktig och riktig målsättning. Centern försöker därför att i varje läge agera för att vi så snart som möjligt skall kunna nå det målet.

Vi anser det nödvändigt att skogsbränsle får en gynnad ställning och att det också måste gälla de små företagen. Det missgynnande av småföretagen som utskottsmajoriteten ställer sig bakom kan vi inte acceptera. Vi menar också att delegering av besluten om stöd till väsentlig del kan göras till utvecklingsfonderna och lantbruksnämnderna. Därmed minskas byråkratin, och besluten kan fattas med större verklighetsförankring.

Ytterligare ett motiv för det 35-procentiga stöd till eldningsanläggningar för inhemska bränslen som centern föreslår är konkurrensen med skattefri el. I ett något längre perspektiv är det mycket viktigt att vi snabbt bygger upp en stabil marknad för inhemska bränslen. Vi får inte låta kortsiktiga kostnadsfördelar försena utbyggnaden i ett för framtiden riktigt energisystem.

Kommuner och landsting har ett stort ansvar för uppbyggnaden av en marknad för inhemska bränslen.

Jag noterade med intresse att energiministern ansåg att elanvändningen var viktig. Energiministern intygade också att regeringen verkligen arbetade med den frågan. Jag hoppas att just uttalandet om att el inte får konkurrera ut inhemska bränslen blir vägledande för det arbetet. Jag kommer med stort intresse att ta del av regeringens förslag i den frågan.

Centern pläderar i alla lägen för effektivare energianvändning. Med detta motiv har vi under flera år drivit frågan om flexibla fjärrvärmesystem, anpassade till låga driftstemperaturer. Socialdemokraterna både vet och

erkänner att vi har rätt, men vill ändå inte vara med om att vidta några åtgärder. Risken är stor att vi på grund av socialdemokraternas velighet förorsakar fjärrvärmeabonnenterna betydande merkostnader i framtiden. Det som med centerns politik hade blivit i en naturlig del i all ut- och ombyggnad av fjärrvärme kan nu kvarstå som ett ganska komplicerat ändringsarbete.

Detta kommer att minska fjärrvärmens konkurrenskraft och öka de motsättningar som alltid kommer att finnas mellan enskild uppvärmning och gemensamma lösningar. Vi beklagar djupt att socialdemokraterna mot bättre vetande här går emot centerns politik.

Det har annars nästan hört till spelets regler att socialdemokraterna efter något år mer eller mindre har anpassat sig till centerns förnuftiga politik. Även om dessa socialdemokratiska långbänkar och detta fantastiska slalom-åkande i energipolitiken har åstadkommit skada, kan vi konstatera att det efter hand blivit en hel del centerpolitik, och det har otvivelaktigt varit till gagn för svenska folket. Energiministern har mycket skickligt plockat poäng på sina kovändningar. Vi bjuder gärna på det, om resultatet blir en bättre energipolitik.

Fru talman! Avslutningsvis några korta kommentarer till konkreta projekt. Vpk har yrkat på att Forsmark 3 och Oskarshamn 3 inte skall tas i bruk, men enligt riksdagsmajoritetens tolkning av folkomröstningsresultatet skall dessa kärnkraftsblock färdigställas och brukas till år 2010. Centerpartiet har upprepade gånger hävdat att denna tolkning är felaktig och att uttrycket "högst --- 12 kärnkraftsreaktorer" mycket väl rymmer möjligheten att utbyggnaden begränsas till exempelvis tio kärnkraftsblock.

Samtidigt har centerpartiet klart visat att betydande samhällsekonomiska vinster skulle ha gjorts om byggandet av Forsmark 3 och Oskarshamn 3 hade avbrutits omedelbart efter folkomröstningen och frigjorda resurser i stället hade använts för energihushållning och alternativ energi. Därtill skulle kärnkraftens avfallsproblem ha minskat och avecklingen underlättats i motsvarande omfattning.

Centerpartiet har förbundit sig att acceptera folkomröstningsresultatet och har konsekvent stått kvar vid detta löfte även när riksdagsmajoriteten, som vi anser, har missbrukat sin tolkningsrätt. Vi får därför i dag inskränka oss till att konstatera att majoritetens tolkning av folkomröstningsresultatet har blivit en belastning för samhällsekonomin och försvårar kärnkrafts-avvecklingen.

Jag noterade med stort intresse dels energiministerns markering att "högst 3-4 miljoner ton kol" inte betyder att det behöver bli det, dels att 4-6 miljoner ton inte längre är ett heligt tal. Jag hoppas att det verkligen finns substans i uttolkningen att det är minsta möjliga kol vi skall ha och att det inte blir en likartad tolkning som när det gäller folkomröstningen.

Gotlands kommun har uppvakttat utskottet angående ett vågenergi- projekt, och utskottet har anfört mycket positivt om vågenergi- projektet vid Gotland men inte velat att riksdagen skall föregripa berörda myndigheters behandling av ärendet genom ett direkt uttalande. Centern förutsätter dock

att såväl regeringen som berörda myndigheter beaktar den stora betydelse som utskottet har tillmätt projektet och därmed behandlar stödfrågan så positivt som möjligt.

Det är ingen tvekan om att det har skett en intressant utveckling i fråga om vågenergin, och där kan på sikt finnas avsevärda energimängder att hämta.

Det är angeläget att vi så snart som möjligt skaffar oss god kunskap om förekomsten av inhemska energitillgångar. Centern anser därför att undersökningarna om möjliga inhemska gasfyndigheter, t. ex. i Siljansområdet, bör påskyndas. Det är viktigt att det framtida energibehovet kan täckas med på lång sikt så fördelaktiga energislag som möjligt. Gasen har framför allt miljöfördelar men är därtill speciellt lämplig i ett flertal industriprocesser.

Regeringen bör uppdra åt företag med specialistkunskap rörande naturgas att i samarbete med statens vattenfallsverk skyndsamt vidta kompletterande undersökningar och utredningar. De merkostnader som därvid uppstår bör täckas, menar vi, inom oljeersättningsprogrammet. Centern föreslår också att riksdagen gör ett uttalande till regeringen av här angiven innebörd.

Förslaget om att utnyttja det svenska spannmålsöverskottet för etanolproduktion är ett annat exempel på hur centern konstruktivt vill ta vara på våra egna resurser och därmed stärka ekonomin, öka sysselsättningen och framför allt förbättra miljön.

Så två korta kommentarer till Per-Richard Molins anförande. Det finns stora möjligheter att leka med siffror: Avvecklingskostnader för kärnkraften 50 miljarder – andra utredningar talar om 3 miljarder!

Med den politik som centern föreslår kommer vi successivt att bygga upp en energieffektivare produktionsapparat som ersätter kärnkraften. Det kommer alltså inte att innebära några nya kostsamma investeringar att avveckla kärnkraften. Om det uppstår en avvecklingskostnad eller inte beror helt och hållet på om vi väljer den energieffektiva linjen eller om vi fortsätter moderaternas slösande.

Per-Richard Molins funderingar om elströmmens allena saliggörande egenskaper är riktiga inom vissa gränser. Men kommer vi in på kondenskraftsproducerad el innebär det en otrolig ökning av bränslekonsumtionen, och detta betyder att vi både utsätter vår miljö för onödiga belastningar och försämrar vår ekonomi. Vi måste hitta den rätta medelvägen. Centern redovisar den i sin politik.

Fru talman! Det finns mycket mer som kunde och kanske borde sägas med anledning av näringsutskottets betänkande 1983/84:30, men jag har nu använt anmäld talartid och vill därför avsluta med att yrka bifall till samtliga reservationer där centerns representanter är med.

Anf. 6 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Fru talman! Jag har alltid kunnat notera att Ivar Franzén är mycket väl insatt i de frågor som har med energipolitik att göra; det är kanske inte så många som i detalj har trängt in i de frågorna som han. Men det finns ju alltid en viss risk med det här, och det är att man bygger upp en egen energipolitisk filosofi, som kanhända från början stämmer. Men när det kommer störningar

utifrån, när man får ta emot en hel del nya tekniska rön och landvinningar, blir hela den här filosofiska apparaten påverkad. Ingenting stämmer riktigt längre. Då är alltid risken att Ivar Franzéns mottagare inte riktigt tar emot de här budskapen utan hellre arbetar för att hitta enbart fel och svagheter och inte de positiva delarna. Jag har en stark känsla av att verkligheten kan ligga där. Det gör kanske att en del av de argument som Ivar Franzén för fram till mig, Per-Richard Molén – alltså icke Per-Richard Molin – är litet grand av en önskedröm.

Ivar Franzén hävdade att socialdemokrater och moderater är centralistiska partier. Vi kan vara överens om 50 % av detta, nämligen att socialdemokraterna är ett centralistiskt parti. Men det är inte vi moderater. Vi om några talar om valfrihet, om att ge de enskilda individerna möjligheter att själva bestämma sina göranden och låtanden. Där är vi kanske mera överens med centern, som i både tid och otid understryker vikten av ett decentraliserat system.

Centerns och Ivar Franzéns uppfattning på det energipolitiska området, tilltron till att ersätta nuvarande elproducerande anläggningar med biobränslen och annat, är inte realistisk. Detta om något leder till en stark centralstyrning av hela energipolitiken, och det tror jag är en väldigt farlig väg.

Den moderata egoismen kommer fram när det gäller miljöfrågorna, säger Ivar Franzén. Om det är någonting vi verkligen känner för från moderat sida, så är det miljöfrågorna. De rapporter om försurning och mycket annat som har kommit på senare tid tyder sannerligen på att vi måste låta miljöåtgärderna påverka energipolitikens utformning.

Anf. 7 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Först vill jag be Per-Richard Molén om ursäkt för min felsägning – sådant kan tyvärr hända i en debatt.

Per-Richard Molén hävdar att vårt alternativ inte är realistiskt. Det är alltid svårt att konkret beskriva någonting som inte så där direkt har uppmärksammats men som ändå har funnits i verkligheten under en lång tid. Jag valde här att peka på den enligt den socialdemokratiska regeringen mycket kraftfulla satsningen i energihushållningspropositionen när det gäller begränsning av vår energianvändning. Det visar sig att vi på mindre än tio år nästan halverat den energianvändning som vi skulle ha enligt prognoser. Det ligger alltså en dynamik, en ekonomi i att använda energi effektivare.

Vad vi behöver tänka på gång efter annan är att energianvändningen i sig inte har något värde, utan det är resultatet av energianvändningen som är viktigt. Därför måste vi börja med att med tanke på de nyttigheter som vi vill åstadkomma – en varm lokal, en effektiv bil, osv. – studera vad det är för energi som vi behöver och sedan försöka producera denna energi med minsta möjliga förbrukning av ändliga energikällor. Det har jag tyvärr inte tid att utveckla närmare.

Naturen slösar mycket stora mängder energi över oss. Det strålar in ca 10 000 gånger så mycket solenergi som vi behöver. Det är naturligtvis en

tekniskt intressant uppgift att försöka ta vara på en del av denna solenergi på ett ekologiskt riktigt sätt och därmed helt frigöra oss från behovet av att plocka ut energi ur naturens skafferier. För varje sådant uttag, vare sig det gäller uran, olja eller kol, kommer att på sikt leda till störningar som vi har svårt att bemästra. Målsättningen måste vara att på sikt helt ha en energianvändning som faller in i naturens eget energikretslopp. Detta är som sagt en tekniskt intressant uppgift och kräver att vi utnyttjar framtidens möjligheter fullt ut.

Det är, Per-Richard Molén, inget tvivel om att vi står på verklighetens grund långt mer än moderaterna. Jag hoppas att vi så småningom får chansen att övertyga hela svenska folket om detta. Detta är sanningen, och sanningen är någonting som hör framtiden till.

Anf. 8 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Fru talman! Det här låter mycket bra. Vi har ingenting emot besparingar. Det är ju i hög grad dessa som centern baserar sina framtidsförhoppningar på. Vi har själva i de borgerliga regeringar där vi medverkat ställt upp som mål betydande besparingar, uppemot 7 miljoner ton olja. Så där kan vi vara överens.

Vi kan ändå inte sticka under stol med att när det gäller vindkraft – där är Birgitta Dahl och jag överens, och när det gäller torv, där kanske Birgitta Dahl och jag inte har riktigt samma uppfattning –, biobränslen, gas och sol kommer vi under de närmaste 10–15 åren inte att ha förutsättningar att få ut så mycket elenergi att vi kan kompensera den kärnkraftsavveckling som har antytts skall ske till 2010.

Anf. 9 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Det känns angeläget att peka på ett faktum: Moderaterna vill gärna försöka få centern in i ett fack av filosofiskt tänkande där det saknas konkreta åtgärder. Ändå tror jag alla måste erkänna att inget annat parti har lagt fram så många konkreta förslag när det gäller att verkligen nå målet för vår energipolitik.

Vi har drivit frågan om att utnyttja det svenska spannmålsöverskottet till etanolproduktion. Det har en vittomfattande betydelse såväl för sysselsättning och ekonomi som för miljö. Framför allt ökar vi därmed möjligheten att övergå till blyfri bensin, och vi kan då undgå det farliga gift som bly är. Vi kan minska utsläppen av kväveoxider och därmed minska försurningen och skadeverkningarna på våra skogar. Vi vill konkret greppa en del av energifrågorna i Per-Richard Moléns egen hemtrakt – Norrland – genom ett energibolag. Genom att i större utsträckning ta till vara resurserna lokalt kan man få ut mera av dem, och därmed kan man snabbare nå målet.

Vi menar att naturgasen har sin givna plats i det svenska energisystemet därför att den snabbt minskar vår användning av olja. Särskilt i industriprocesserna har naturgasen ett mycket stort värde – jag tror att det i första hand är där som vi behöver se till att den kommer till användning. Vi vill sänka skatten på naturgas till 50 % jämfört med de 75 % som regeringen föreslår.

Detta är ett mycket konkret förslag.

Det pågår en mycket intressant teknisk utveckling även på vindenergiområdet. Det handlar om enklare vindkraftverk som inte har några komplicerade växelsystem. De har en mindre skala än det vi har i Maglarp, men de kan få en väsentligt bättre produktionsekonomi.

En sak förvånar mig mycket. Moderaterna har en övertro på att vi kan lösa de gigantiska problem som kärnkraften innebär. Men de tycks samtidigt inte ha någon tro alls på den intressanta teknik angående alternativ energi som är under utveckling. Det är betydligt enklare att utveckla vind-, våg- och solenergi än att slutligt lösa avfallsproblemen för kärnkraften.

Vi menar att man bör satsa resurserna på rätt sätt. Man skall satsa dem för att värna om mänsklighetens framtid.

Anf. 10 HUGO BERGDAHL (fp):

Fru talman! Den energipolitiska debatten i dag kommer säkert att ta sin tid. Det visar sig redan nu att företrädarna för de energipolitiska ytterligheterna har svårt att övertyga varandra om sina resp. programs förträfflighet.

Folkpartiets energipolitik är inriktad på att skapa handlingsfrihet inför framtiden och ett anpassningsbart energisystem. Ensidigt beroende av enstaka energikällor skall undvikas. Energisystemet skall utformas så att det sammantaget ger så få miljö- och hälsorisker som möjligt.

Konkret innebär detta en stark betoning av kravet på att minska oljeberoendet. Ytterligare satsning på att förbättra kärnkraftens säkerhet är också helt nödvändig.

Folkpartiet har i sitt program slagit fast att en av de viktigaste energipolitiska uppgifterna är att på sikt få fram alternativa energikällor. Dessa skall kunna ersätta såväl kärnkraft som fossila bränslen. Därför betonar vi nödvändigheten av ett omfattande forsknings- och utvecklingsarbete.

Energifrågorna diskuterades intensivt under större delen av 1970-talet. Folkomröstningen 1980 skapade nya förutsättningar för energipolitiken. Omröstningens klara utslag utgjorde grunden för en bred uppslutning kring en energipolitik som väl avspeglade folkpartiets program.

Olika riksdagsbeslut har angivit ramarna för energipolitiken under 1980-talet. Kärnkraften skall vara avvecklad till år 2010. De fyra outbyggda Norrlandsälvarna samt vissa andra värdefulla älvsträckor skall av miljö- och rekreationsskäl undantas från vattenkraftsutbyggnad. I den dåvarande regeringens energiproposition 1980/81:90, Riktlinjer för energipolitiken, föreslogs ett program för oljeersättning som riksdagen antog. Tillsammans med de samtidigt beslutade åtgärderna för energihushållning skall en omfattande oljebesparing genomföras fram till år 1990. De hittills gjorda besparingsinsatserna i fråga om olja har visat sig vara imponerande. De fastställda målen har hittills uppfyllts med råge.

Sverige satsar mycket på energiforskning. Räknat per invånare satsar Sverige mer än något annat land på forskning och utveckling av nya och förnybara energikällor. Speciellt markant är detta inom områden som solvärme, vindenergi och biomassa.

Fru talman! Den s. k. Grafströmska utredningens betänkande, Energi-samverkan, bör enligt vår mening inte föranleda några åtgärder. Den energihushållningslag som föreslås kommer att kraftigt öka byråkratin både inom företagen och inom statsförvaltningen utan att det står i rimlig proportion till de effekter som uppnås. Vi anser nämligen att de styrmedel som redan är beslutade, främst i samband med behandlingen av proposition 1980/81:90, är tillräckliga på det här området. Tyder utvecklingen på att de fastlagda målen inte kommer att nås är det i första hand dessa styrmedel som måste utnyttjas med större skärpa.

När det gäller introduktionen av kol har det redan sagts en hel del under debatten här i dag. Vi vill återigen understryka det vi sagt tidigare, nämligen att utbyggnaden av koleddade anläggningar skall ske på ett planerat sätt, så att såväl energiförsörjningsintresset som hänsyn till miljön tillgodoses.

Då det gäller miljön konstaterar jag att införandet av skärpta miljökrav för kolanvändning har försenats i två år genom att den proposition som av den dåvarande regeringen lades fram under riksdagsåret 1981/82 avslogs av riksdagens socialdemokrater och moderater. Det har mot den bakgrunden varit intressant att lyssna till vad den moderate talesmannen haft att säga när det gäller moderata samlingspartiets försök att bli ett parti som i första hand slår vakt om miljön. Det är då viktigt att påminna om vad samma parti intog för ställning när det gällde miljökraven i den proposition som lades fram under riksdagsåret 1981/82. Det här handlandet från socialdemokraternas och moderaternas sida har inneburit en allvarlig försening av införandet av hårdare reningskrav. Det är ändå tillfredsställande att förslag som uppfyller våra krav nu kommer att presenteras ganska snart av näringsutskottet och regeringen. Jag har därför ingen anledning att utveckla argumentationen på detta område mera här i dag. Vi får återkomma i samband med behandlingen av den s. k. kolpropositionen senare i vår.

Under 1980-talet är målsättningen att 12 miljoner ton olja skall sparas eller ersättas med andra energislag. Detta mål kan och bör uppnås. Sjunkande internationella oljepriser utgör enligt vår uppfattning inget motiv för att ansträngningarna att minska det svenska oljeberoendet mattas. Investeringar för energibesparing och övergång till andra energislag skall vara ekonomiskt gynnsamma. Detta innebär inte att internationella prissänkningar inte kan tillåtas få genomslag på den svenska marknaden.

Värmepumpen har nu lämnat utvecklings- och demonstrationsskedet. Därför är det inte rimligt att statsmakterna i ytterligare ökad utsträckning i fortsättningen går in med stöd till finansieringen på det här området. Nu fastställda anslagsramar bör vara tillräckliga. Värmepumpar är det område där teknikutvecklingen visat sig kanske mest lovande.

Fru talman! Riksdagen fattade 1977 beslut om riktlinjer för den fysiska riksplaneringen för vattendrag i norra Svealand och Norrland. De fyra outbyggda huvudälvarna Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven samt vissa andra värdefulla älvsträckor skall undantas från utbyggnad. Folkpartiet anser att detta beslut måste ligga fast. De motiv som var vägledande för 1977 års beslut gäller fortfarande.

Som jag framhöll inledningsvis har Sverige ett mycket ambitiöst program för forskning och utveckling inom energiområdet. Vi anser emellertid att möjligheterna att forcera programmen bör undersökas på närmast tre områden. Det gäller vindkraft, värmepumpar och energiskog. Vi har redan gjort en hel del insatser på dessa områden, men det finns all anledning att på just dessa områden forcera programmen.

De nu gällande och av statsmakterna fastställda riktlinjerna för energipolitiken avser tiden fram till omkring 1990. De beslöts av riksdagen så sent som 1981. De förslag som vi i dag behandlar ligger väl i linje med de mål som angavs i 1981 års beslut. Vi har från folkpartiets sida därför i de flesta stycken en uppfattning som väl kommer fram i betänkande 30 när det gäller energipolitiken. Det hela grundar sig på de beslut som vi själva har varit med om att utarbeta och fatta så sent som för två år sedan. På områden där vår uppfattning skiljer sig från regeringens har vi redovisat reservationer till betänkande 30. Jag vill nu kort kommentera de reservationer som folkpartiet står bakom.

När det gäller reservation 6 anser vi, som jag redan varit inne på, att den Grafströmska utredningens förslag inte bör föranleda några åtgärder.

I fråga om reservation 11 anser folkpartiet att bidrag bör utgå till alla slags värmepumpar oavsett teknisk lösning. Denna fråga hade vi uppe till debatt så sent som vid det senaste tillfället då energipolitiken diskuterades. Jag kan bara konstatera att regeringen i detta fall inte tycks ha tagit någon som helst hänsyn till de – enligt mitt sätt att se – övertygande och kraftfulla argument som har förts fram om att man på detta område borde tänka om.

De begränsningar som nu gäller kan leda till att installation och användning av olika typer av värmepumpar inte kommer att förverkligas i önskvärd omfattning. Vi finner också skäl att understryka riskerna för att marknaden för värmepumpar snedvrids med nu gällande stöd. Samhällets stöd skall enligt vår uppfattning inriktas på att åstadkomma största möjliga energibesparing i förhållande till de totala investeringskostnaderna. Korrekta bedömningar i detta syfte kan endast göras om samhällsstödet är konkurrensneutralt. Regeringen bör därför snarast utarbeta ett förslag till bestämmelser för statsstöd till installation av värmepumpar som inte missgynnar sådana värmepumpar som arbetar enligt den s. k. frånluftsprincipen. Någon ytterligare medelstilldelning utöver den redan beslutade anser folkpartiet inte nu vara erforderlig för detta ändamål, utan det får ske inom ramen för de regler som gäller nu och de anslag som har avdelats.

I reservation 5 framhåller vi att vi delar motionärernas uppfattning att det inte bör utgå något stöd till investeringar i terminaler för separering av industriråvara och bränsleråvara. Inrättande av terminaler måste enligt vår uppfattning bygga på frivillig medverkan av de enskilda skogsägarna och ske inom ramen för det nu fungerande leveranssystemet för skogsråvara. Stödet kan leda till att ett väl fungerande leverans- och transportsystem slås sönder. Med den låga lönsamhet som utmärker skogsbruket finns det inte utrymme för sådana, enligt vårt sätt att se, onödiga investeringar och förlängda transporter som en omfattande terminalhantering skulle innebära. Ett

terminalsystem av den typ som här är i fråga torde vidare leda till en trögriklig och administrativt tungrodd organisation med krav på väl utbyggda kontrollmöjligheter gentemot skogsproducenterna. Det är självklart att skattemedel inte skall användas till stödåtgärder som kan komma att ge oönskade styreffekter.

Vi anser att riksdagen bör göra ett uttalande med här angiven innebörd.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till reservationerna 6, 11 och 45 samt i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 11 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Fru talman! Om man ser tillbaks ungefär tio år, dvs. över den tid då vi har haft en något så när aktiv energidebatt i Sverige, finner man att det verkligen har hänt mycket. Det har ju konstaterats här tidigare av energiministern och även av andra talare. Om vi t. ex. ser på hur det var år 1974, då den debatt om kärnkraften och energipolitiken i stort som så småningom ledde fram till 1975 års beslut hade kommit i gång, kan vi finna väldiga skillnader i förhållande till den debatt som förs i dag. Det är roligt för mig och mitt parti att konstatera att "rättningen" har skett åt vårt håll.

De stora optimistiska svängarna – vad gäller kärnkraft och tillväxtfilosofi, liksom i form av mycket föraktfulla omdömen om alla slags alternativ, om hushållning och sparande – som då kom till uttryck från de partier och andra grupper i det svenska samhället som ville ha en utbyggnad av kärnkraften, ser man inte mycket av i dag. Det finns, som Birgitta Dahl sade här tidigare, en större enighet än förr, och den enighet som vunnits har inneburit att man närmat sig oss som är motståndare mot kärnkraften.

Det är roligt att konstatera detta, och det är viktigt att understryka att den debatten alltså har närmat sig vår ståndpunkt. De synpunkter som vi förde fram 1974 och även fört fram långt senare har ofta – ända fram till alldeles nyligen – varit ganska så bespottade. Nu är det som sagt annorlunda.

Det har i dag talats en del om 1981 års energipolitiska beslut, som ligger bakom den nuvarande inriktningen av energipolitiken. Det fanns visserligen vissa avvikande meningar när beslutet fattades, men det gick ändå igenom i relativt stor enighet. Jag vill säga litet grand om detta beslut och om hur det har genomförts. I det avseendet finns det nämligen anledning till kritik, även om det, som jag sade, har skett en del som är bra.

Det gällde ju att minska oljeberoendet. Vi vet alla att detta i slutet på 1970-talet var uppe i 70 % av den totala energitillförseln. Nu är oljeberoendet nere i ca 50 %, och det är bra att denna minskning har skett. Vi har emellertid från vpk:s sida sedan ett par år tillbaka börjat att föra fram synpunkten att man kanske skall ta det litet lugnare när det gäller att avveckla oljan.

Vi har en väl fungerande oljeekonomi i Sverige, med en väl uppbyggd struktur, och olja kommer att under vår generations och förmodligen även under nästa generations livstid fortfarande att spela en mycket stor och viktig roll i all energipolitik, såväl i vårt land som i andra länder. Alla föredragningar som vi fått i näringsutskottet från olika intressenter och från dem som är

verksamma inom oljeområdet har enstämigt pekat i den riktningen. Oljan kommer att finnas kvar som en viktig energikälla under överskådlig tid.

Vi har därför sagt att vi tycker att det är oklokt att alltför snabbt driva ned oljans andel i den svenska energitillförseln. När det gäller att fortsätta att minska oljeanvändningen har det ofta framförts ett ekonomiskt argument. Oljepriset har ökat så kolossalt att även om den svenska oljeimporten har minskat har ändå en stor del av våra importkostnader gått till oljan – 30 miljarder har nämnts av energiministern här i dag. Detta kan man jämföra med exempelvis kärnkraften. Därvid gäller fortfarande – vilket jag kanske skall återkomma till så småningom – att vi inte alls vet vad den kommer att kosta när alla faktorer tas med i beräkningen.

Vi har nu inte i vår motion vid detta tillfälle tagit upp något särskilt yrkande när det gäller oljan. Vi har skrivningar om det, och vi kommer att fullfölja dessa tankegångar därför att vi anser dem vara viktiga.

Det har också utöver ekonomin talats om miljöfaror när det gäller oljan. Man säger att oljan är så nedsmutsande och medför så stor miljöpåverkan. Men det är lika lätt att komma till rätta med de problemen när det gäller olja som när det gäller kol. Om man ersätter oljan med kol har man alla dess problem – avfallshantering och annat – och ännu större problem när det gäller kärnkraft. Då skulle vi föredra att man tar det litet lugnare med oljeersättningen.

Vi återkommer till detta med kol så småningom. Jag tyckte att det var bra att energiministern här markerade att dessa 3 à 4 miljoner ton avser en maximisiffra och inte skall betraktas som ett mål. Det är precis vad vi också har sagt i vår motion.

Jag vill också återkomma till det tredje importbränslet innan jag slutar mitt anförande. Det gäller naturgas, som vi från vår sida anser måste få mycket större uppmärksamhet och mycket större roll i den svenska energiförsörjningen.

Detta om den första biten i 1981 års beslut – om oljereduceringen.

Den andra stora och viktiga biten gällde ju kärnkraftsavvecklingen. Det finns i det sammanhanget anledning att vara mycket kritisk. Det hänvisas i regeringens olika uttalanden i denna proposition och i utskottsbetänkandet till energikommittén, EK 81. Den skulle ju lägga fram förslag, problem skulle lösas, osv. Nu har vi under hand fått veta att EK 81 egentligen inte kommer att lägga fram något avvecklingsförslag. Man kommer att ta fram en massa digra betänkanden som pekar mot nya utredningar, men man kommer alltså inte att lägga fram några avvecklingsförslag. EK 81 har egentligen inte fullföljt det uppdrag som man fick i utredningsdirektiven. Samtidigt pågår en väldig kampanj för att bryta upp den här biten av 1981 års beslut, dvs. att upphäva avvecklingsbeslutet, som bygger på folkomröstningsresultatet och det efterföljande riksdagsbeslutet. I den kampanjen går moderaterna i spetsen. De har nu verkligen kastat masken och visat sitt rätta ansikte, som det var opportunt att inte visa under de år då kärnkraftsdebatten pågick.

Jag tycker att det var bra att energiministern påpekade att vi inte får ta miljöaspekter till intäkt för att tala för fortsatt användning av kärnkraft –

eller t. o. m. för en utbyggnad av kärnkraft i form av kärnvärmereaktorer. Jag har sagt tidigare här från talarstolen – och jag vill gärna upprepa det för moderaterna – att det verkligen är dags att sluta med den kampanjen. Det är en falsk kampanj som ni för. Ni har inte tidigare varit särskilt intresserade av miljöproblematiken, som påvisades i den debatt som vi för någon vecka sedan hade när det gällde försurningen. Därför är det falskt att nu gå ut och tala om hur väldigt miljöintresserade ni är – bara för att det passar att köra fram detta med användningen av Secure och annan kärnkraft för att, som ni säger, rädda miljön.

När ni diskuterar energi, så finns det inte för er någonting annat än vattenkraft, kärnkraft och kol. Det är det enda som moderaterna kan tänka sig när det gäller energin. I stort sett är allting annat av marginell betydelse. Det är ungefär som det var på 1970-talet, innan man hade uppnått litet större klokskap i dessa frågor. Att välja vindkraft eller något annat alternativ är mest bara "snick-snack" enligt moderaterna. Den attityd som man intagit i denna fråga är alltså mycket dålig. Jag tror inte att – Per-Richard Molén gav uttryck för det här tidigare – det är en framtidspolitik som svenska folket kommer att sluta upp bakom, tvärtom. Men vi får väl se hur det blir med den saken. Det är i varje fall intressant att konstatera att kopplingen miljö-kärnkraft redan en gång underkänts av svenska folket. Man kommer säkert att göra det även i fortsättningen.

Så till någonting annat. 1981 års beslut gällde just en utveckling av de olika alternativen. På den punkten finns det anledning att vara kritisk. Från regeringens sida har man nämligen inte satsat tillräckligt mycket på detta område. I dagsläget håller man tillbaka olika alternativ till förmån för just kärnkraften, därför att elproduktionen i kärnkraftverken är mycket hög. Av den anledningen kan man inte släppa fram andra alternativ. Några partikamrater från vpk kommer senare i debatten att beröra dessa saker.

Sammanfattningsvis kan jag säga att vi i vpk fortfarande – dock är vi lika kritiska som vi var 1981 – ställer oss bakom det aktuella beslutet. Vi förordar inte nu någon ny inriktning av energipolitiken, utöver vad vi tidigare förordat. Vi får avvakta nästa års stora energipolitiska beslut.

Så några ord om kärnkraften. Det var mycket olyckligt att man föredrog en utbyggnad framför en avveckling. Linje 1 och linje 2 gick ju in för det senare alternativet. Vi får nu dras med detta problem, och vi kommer att få dras med det även i fortsättningen. Det kanske t. o. m. blir ännu värre, om de kampanjer som drivs från bl. a. moderat håll skulle få minsta framgång.

Det har talats om den nya kärnsäkerhetslagen. Jag kan instämma i vad centerns talesman Ivar Franzén sagt i detta sammanhang. Det spelar nämligen ingen roll vilka lagar man stiftar, om den regering som skall tillämpa lagarna inte bryr sig om dem utan helt enkelt begår lagbrott. Det var ju vad som skedde när folkpartiregeringen en gång i tiden gav klartecken till laddning av reaktorerna 7, 8, 9 och 10. Det stred mot lagen. Då har mycket precisa lagbestämmelser t. ex. om en helt säker förvaring ingen betydelse. I det fallet kan man säga att villkorslagen spelat ut sin roll i och med den nya lagstiftningen. Inte heller den nya lagstiftningen kommer att fylla sin

funktion, om man så att säga inte följer lagen. Från vår sida – och även från centerns sida – har vi i fråga om den aktuella utredningen framhållit att vi vill ha ytterligare detaljer införda i nämnda lag. Det gäller antalet reaktorer, tidpunkten för en avveckling och annat som på nytt skulle kunna ställa frågan på sin spets – huruvida man skall begå lagbrott t. ex. när det gäller att förlänga kärnkraftsepoken.

Det har talats mycket om den billiga kärnkraften. Jag har åtskilliga gånger sagt, och jag upprepar det i dag, att ingen kan beräkna kostnaderna. Vi som sitter här i kammaren i dag kan inte göra det. Det kommer att dröja många många år – kanske får vi inte reda på det under vår livstid – innan vi vet vad kärnkraften verkligen kostar. Därför är det argumentet oanvändbart i det här sammanhanget. Att man sedan subventionerar driften nu är en annan sak. Man använder billig vattenkraft för att subventionera elkraften från kärnkraftverken. Det är någonting som kraftföretagen gör, med statliga Vattenfall i spetsen.

Det andra stora problemet är naturligtvis avfallsfrågan, som jag redan varit inne på. Den frågan är ännu inte löst. När det gäller avfallsfrågan och upparbetningen föreligger nämligen risk för en koppling och en samverkan mellan kärnkraften å ena sidan och kärnvapnen å andra sidan. Den kopplingen är fullt klarlagd, och den erkänns numera av vetenskapsmän över hela världen. Inte heller det problemet kan man skjuta ifrån sig. I ett antal motionsyrkanden, vilka vi följt upp i reservationer, har vi vänt oss emot förhållandena när det gäller anslag för tillvaratagande av avfall etc. Jag skall inte i detalj gå in på dessa saker.

Slutligen vill jag säga några ord om naturgasintroduktionen i Sverige. Vi anser inom vårt parti att naturgas är en framtida energikälla, och detta är ett intressant område, där det har hänt viktiga saker bara under de senaste tre fyra åren. Därför är det förvånande att partierna i övrigt är så kallsinniga inför att Sverige, i likhet med andra västeuropeiska stora industristater, skulle satsa på naturgasintroduktion i större skala.

Vi behöver bygga ut sydgasprojektet till ett västgasprojekt. Det är bra om vi kan få in norsk gas norrifrån, och det är ännu bättre om vi via Finland kan koppla in oss på de stora sovjetiska gasfyndigheterna.

Jag är övertygad om att detta kommer. Det är bara synd att vi nu kommer på efterkälken i den naturgasintroduktion som hela Västeuropa i övrigt satsar på.

Jag vill med detta, fru talman, yrka bifall till alla de reservationer i näringsutskottets betänkande där mitt namn förekommer.

Anf. 12 LENNART PETTERSSON (s):

Fru talman! Det är måhända symptomatiskt för situationen inom oppositionen att replikerna skiftas främst inte mellan företrädare för regering och opposition utan inom oppositionen och då närmast mellan moderaterna och centerpartiet. Detta har vi upplevt på ett mycket påtagligt sätt här i dag i replikskiftet mellan centerns Ivar Franzén och moderaternas Per-Richard Molén. Samtidigt noterar jag att även folkpartiets Hugo Bergdahl kommen-

terade replikskiftet mellan de två med att säga att vi nu hade hört de energipolitiska ytterligheterna tala och att de hade fortsatt svårt att komma överens.

Jag tycker det är intressant att konstatera att sammanhållningen och kontinuiteten inom energipolitiken står numera socialdemokratin för.

Sedan kan man konstatera ytterligare att Ivar Franzén blev riktigt ordentligt upphetsad i sina inlägg här i dag. Vi fick höra ord som svek, mord, begravning och mycket annat virvla genom luften. Men om man ändå skall försöka sig på en sammanfattande bedömning av diskussionerna i näringsutskottet om den allmänna energipolitiken kan man kanske konstatera att beträffande den övergripande energipolitiken, som vi tar upp i dag, är debatten här i riksdagen trots allt inte helt fräsch längre. Vi intar sedan länge våra invanda positioner partierna emellan – låt vara att röstläget varierar från tid till annan. Utskottsmajoriteten upprepar sina tidigare intagna ståndpunkter i vad gäller den allmänna inriktningen av energipolitiken, kärnkraftens avveckling, Secure, naturgas, värmepumpar, energisparande, sol- och vindkraft osv. Oppositionen – och då i första hand moderaterna, centern och vpk – reserverar sig på nytt beträffande i stort sett samma punkter som förra gången vi hade dessa frågor uppe. I år innehåller det allmänna energipolitiska betänkandet 61 olika reservationer. En utomstående betraktare kan då mycket väl komma till slutsatsen att vad vi utför i debatten numera är en rituell energipolitisk dans med väl inövade turer, låt vara – med tanke på Ivar Franzén – att intensiteten bland dansarna växlar.

En viktig orsak, fru talman, till detta är naturligtvis att folkomröstningen 1980 lade fast den grundläggande inriktningen av energipolitiken. På den basen har den socialdemokratiska regeringen tagit itu med frågorna och byggt vidare på dem. Dessutom kommer riksdagen senare under vårsessionen att få ta ställning till regeringsförslag avseende vattenkraftsutbyggnad, kol samt oljebranschens problem. Min förmodan är att det blir betänkanden inom energipolitiken som säkerligen kommer att kännas mer nya och angelägna att debattera än dem vi tar upp just i dag, som är gamla och ganska väl kända.

Ingen kan egentligen ifrågasätta legitimiteten i den förda energipolitiken, även om vissa försök har gjorts i dag från talarstolen. Det beror på att energipolitiken i allt väsentligt har lagts fast genom den särskilda folkomröstningen. Det är litet svårt att gå emot vad folket i en särskild omröstning har gett klart uttryck för. Det gör naturligtvis att avvikande meningar i de centrala delarna av energipolitiken, som folkomröstningen handlade om, politiskt sett numera framstår som skäligen ointressanta, eftersom de inte har någon riktig politisk, demokratisk tyngd bakom sig.

Jag konstaterar också att vi dessutom numera har en energiminister som med bestämdhet och konsekvens är inriktad på att föra en energipolitik som lägger en fast grund för kärnkraftsavvecklingen, vilken var den centrala frågan i folkomröstningen. Jag tror att jag vågar påstå att statsrådet Birgitta Dahl på denna punkt åtnjuter en hög grad av förtroende också bland politiska motståndare, detta trots att det på många håll inom den tidigare

linje 3 är vanligt att man odlar ett slags myt om att folkomröstningens resultat kommer att förrådas. Jag tror att den nuvarande energiministern och den politik som regeringen för är en garanti för att så icke kommer att ske.

Fru talman! Med 61 reservationer knutna till betänkandet och, i förhållande till detta antal, en knappt utmätt taletid är det oundvikligt att utskottets skrivningar i vad gäller många av oppositionens reservationer måste få tala för sig själva utan ytterligare kommentarer från min sida här i talarstolen. Låt mig dock trots allt gå in på några av de många reservationer som oppositionen i alla upptänkliga partikombinationer har lämnat till detta betänkande. Just de olika kombinationerna av partikonstellationer är ganska intressanta och belyser hur splittrad oppositionen fortfarande är i energipolitiken. Här existerar förvisso inga samlade alternativ till den förda politiken.

Om man översiktligt skall säga några ord om vad betänkandet står för, kan man konstatera att vi behandlar en ganska avsevärd summa pengar. Det är fråga om anslag på 4,1 miljarder kronor, och det visar omfattningen av de satsningar som sker på energipolitikens område. Vi har behandlat 17 anslagspunkter, och vi har på alla punkter utom en tillstyrkt regeringens förslag.

Den punkt som inte har tillstyrkts gäller anslagen till statens elektriska inspektion. Vi tycker att regeringen där har tagit till för snålt. Vi vill ha en uppräknig med drygt 1 milj. kr. Det är i och för sig ingen överväldigande summa i detta sammanhang, men det är alltså en uppräknig utöver vad regeringen har föreslagit. Därmed tillstyrker också utskottet enhälligt en motion från vpk.

När det gäller inriktningen av energipolitiken avstyrker utskottet ändringsförslag från centern och moderaterna. Det var de ytterligheter i energipolitiken som folkpartiets Hugo Bergdahl talade om. Vi menar att 1981 års energipolitiska beslut, på basis av folkomröstningsresultatet, ligger fast. Därutöver arbetas det nu i utredningar och inom regeringskansliet på ett energipolitiskt beslut, som skall ta sikte på vad som skall hända med energipolitiken efter 1990. Det är alltså för tidigt att diskutera omläggningar på denna punkt. Energipolitiken fungerar väl fram till 1990.

Det vi skall ta upp är en utbyggnad av energipolitiken efter 1990 – och förhoppningen är att riksdagen skall kunna fatta beslut vid denna tid nästa år. Det betyder att vi är ute i god tid och har god framförhållning. Vi i utskottsmajoriteten noterar med tillfredsställelse den planläggning som pågår inom regeringskansliet.

Sedan har vi i utskottet ägnat en viss tid åt riksdagens beslutsunderlag när det gäller energifrågorna. Det är stora pengar som satsas. Vi är inne och styr på många områden, även om styrningen – tvärtemot vad Per-Richard Molén hävdar – på de flesta punkter sker med hjälp av marknadskrafterna.

Hur som helst är det angeläget att riksdagen har ett fullödigt beslutsunderlag. Vi har därför, på basis av motioner från i första hand centerpartiet, haft en diskussion om både den statistik som finns tillgänglig för att man skall kunna göra de riktiga bedömningarna av hur energipolitiken löper och om behovet av en mer samlad redovisning när det gäller de pengar som olika

typer av energiskatter, främst oljeskatten, ger. Här har utskottet uppfattningen att det är lämpligt att göra vissa förbättringar. Vi är övertygade om att regeringen till nästa gång frågan skall behandlas kommer att ta fram ett bättre underlag än den hittills kunnat göra. Med detta släpper utskottet de frågorna. Vi anser inte att man behöver gå fram med ett särskilt yrkande till regeringen, utan vi förstår att arbetet pågår inom regeringskansliet.

En annan fråga som ägnats en viss tid i näringsutskottet har varit diskussionerna om kärnvärmereaktorer av typen Secure. Där har Nic Grönvall, på basis av sitt juridiska kunnande, haft en del synpunkter på vilka beslut riksdagen har fattat eller inte fattat. Det är för mig onödigt att gå in på en juridisk diskussion på denna punkt. Jag kan bara å utskottsmajoritetens vägnar konstatera att det inte är aktuellt att vi i Sverige skaffar oss dessa kärnvärmereaktorer.

Detta uttalar jag på grundval av de klara meningsyttringar som kom fram under folkomröstningen och som sedan följdes upp i ett särskilt riksdagsbeslut – låt vara kanske inte i de juridiska former som advokaten Nic Grönvall anser nödvändiga. Men praktiskt politiskt tror jag att riksdagen mycket väl vet att det har sagts ett bestämt nej när det gäller Secure-reaktorer. Vi avvisar alltså de fyra moderata motioner som vill aktualisera den frågan.

I övrigt, fru talman, skall jag inte gå in mer direkt på de olika reservationerna – de är många – utan vill säga några ord med anledning av de inlägg som har gjorts från talarstolen i dag.

Per-Richard Molén pläderade med en viss kraft för att beslutet om kärnkraftsavvecklingen skulle rivas upp. Det är ingen nyhet. Vi vet sedan flera år tillbaka att moderaterna vill riva upp folkomröstningsresultatet på den här punkten. Men jag tror inte att moderaterna har något gehör hos svenska folket för den uppfattningen.

Jag vill också fråga Per-Richard Molén hur ni tänker gå till väga för att riva upp beslutet om kärnkraftsavvecklingen. Skall ni gå fram smygvägen eller skall ni aktualisera frågan via någon motion? Skall ni ordna en ny folkomröstning, eller hur är det hela tänkt? Ni talar hela tiden i de termerna, men ni kommer på något sätt aldrig från ord till handling. Det skulle vara intressant att av Per-Richard Molén få belyst hur moderaterna, kanske i samverkan med de övriga borgerliga partierna – jag vet inte hur han har tänkt sig – skall få till stånd ett upprivande av kärnkraftsbeslutet. Skall ni åstadkomma en sådan förändring av politiken är det väl ganska klart att en ny folkomröstning måste anordnas.

Sedan tror jag inte att man kan säga att den svenska industrin – som Molén påstår – lider brist på elenergi. Vi har f. n. ganska gott om elenergi, och vi kommer att ha det ett antal år framöver. Jag tror inte heller att det finns något belägg för påståendena att det skulle råda någon osäkerhet ute i företagen när det gäller att satsa på olika investeringar på grund av att energin icke skulle räcka till.

Sedan kan man alltid diskutera vilken typ av anläggningar och vilken typ av industri vi skall satsa på här i Sverige. Men för alla de praktiska ändamål som industrin vill satsa på kommer det att finnas elenergi nu och framöver.

Sedan övergår jag till att bemöta centerns företrädare, Ivar Franzén. Han konstaterade i sitt något engagerade inlägg här i dag att skiljelinjen i energipolitiken går mellan centralisering och decentralisering. Han utnämnde därefter raskt socialdemokraterna och moderaterna till de centralistiska partierna. Centern var då det decentralistiska partiet. Var han vill placera folkpartiet och vpk förstod jag inte då.

Men vi kan konstatera, Ivar Franzén, att ni har 27 reservationer tillsammans med vpk. Ni brukar ju beskriva vpk i termer av centralism, planhushållning, byråkrati och mycket, mycket annat som är betydligt värre än vad jag nu har uttalat. Om ni nu i sådan oerhörd utsträckning är ense med vpk om energipolitiken som de 27 gemensamma reservationerna faktiskt visar måste ni ju kunna betecknas med samma termer.

Man måste nog ändå konstatera att centern i energipolitiken i särskild utsträckning står för regleringar, byråkrati och detaljstyrning. Jag tror det är ett ovedersägligt faktum. Man kan inte med sådana svepande formuleringar som Franzén här har gjort göra sig fri från anknytningen till det reglerings-samhälle ni vill skapa på energiområdet.

Ivar Franzén har i övrigt sagt att de två sista kärnkraftverken var onödiga. De innebar samhällsekonomiska förluster, och de innebar ett övergrepp när det gäller den rätta tolkningen av folkomröstningsresultatet. Det har vi diskuterat förut. Jag kan bara upprepa den syn som jag har på de frågorna och som jag också har redovisat tidigare.

Både O3 och F3 innebar sannerligen välkomna samhällsekonomiska vinster för Sverige, även om de blev ganska dyra. Inte minst kan vi konstatera att de byggdes under en tid då vi i betydande utsträckning hade lediga byggresurser. Många av de resurserna hade inte utnyttjats om inte dessa stora byggen kommit till stånd. Mycket av det som så att säga siffermässigt belastar dessa kärnkraftverk innebär ändå ingen belastning i samhällsekonomisk mening.

Jag kan vidare konstatera att mycket kol och olja kommer att kunna sparas genom att vi utnyttjar energin från dessa kärnkraftverk. Min förvissning är att dessa två kärnkraftverk i hög grad kommer att vara till fördel för det svenska samhället. Vi behöver den elenergin för att kunna få en positiv och snabb ekonomisk utveckling framöver.

Jag behöver inte speciellt kommentera Hugo Bergdahls inlägg. Han uppehöll sig i rätt stor utsträckning vid frågan varför det inte gavs statsanslag till en viss typ av värmepumpar. Låg mig bara konstatera att den typen av värmepumpar enligt alla experters bedömning redan är lönsamma. Eftersom vi nu måste vara försiktiga med statens pengar, är det bättre att använda sådana anslag till områden där de bättre behövs. Det är alltså bakgrunden, Hugo Bergdahl, till att vi på denna punkt icke har kunnat tillmötesgå folkpartiets önskemål.

Oswald Söderqvist konstaterar att mycket har hänt på tio år inom energipolitiken, och jag är den förste att erkänna det. Jag tror inte det enbart förhåller sig så att alla övriga partier har gått vpk:s väg i den här frågan. Även vpk har nog gjort vissa anpassningsrörelser till andra partiers inställning.

Självfallet har också socialdemokratin tagit intryck av den debatt och de synpunkter som har förts fram från andra partier, liksom vi har tagit intryck av de många meningsyttringar utanför partierna som har kommit under den här långa, intensiva och engagerande debatten om energipolitiken och kärnkraften. Jag betraktar det inte som en nackdel att vi har tagit intryck av andra. Tvärtom, det är ju så demokratin skall fungera. Med den förda energipolitiken, som bär socialdemokratin signum, och på basis av folkomröstningsresultatet tror jag att vi har fått en mycket bra inriktning av energipolitiken, även om inte alla är nöjda med den. Helt klart är dock att vi socialdemokrater inte har uppträtt som några stenstoder och från början sagt att vi har haft rätt i allting och inte ändrat oss. Vi har tagit intryck av andra, det skall inte döljas. Självfallet skall det också fungera så i en demokrati.

Det var intressant att lyssna till Oswald Söderqvists utläggningar om vpk:s delvis nya syn på oljepolitiken. Jag skall inte gå in i polemik på denna punkt, men jag noterar med intresse att vpk, som tidigare var en mycket engagerad motståndare till att använda olja som energikälla, nu vill byta fot. Man vill ta det litet lugnare med oljeavvecklingen och säger att branschens problem måste klaras ut. Man vill hellre satsa på oljan än på kolet. Det är en intressant debatt som jag tror att vi får tillfälle att föra litet längre fram, nämligen när 1981 års energikommitté har avlämnat sitt betänkande. Det är ju på basis av det betänkandet som 1990-talets energipolitik skall beslutas. I det sammanhanget kommer självfallet oljepolitiken upp till debatt.

Till slut, fru talman, framförde Oswald Söderqvist också några synpunkter på kärnkraftsavvecklingen. Han har tolkat förhandsmeddelanden från 1981 års energikommitté så, att kommittén inte skulle lägga fram några avvecklingsförslag, vilket ju var dess uppgift. Men när kommittén, som jag själv ingår i, lägger fram sitt betänkande, då skall Oswald Söderqvist finna att strategin är klart utformad när det gäller att leva upp till resultatet av folkomröstningen och fullfölja riksdagens beslut om kärnkraftsavvecklingen. Att vi inte kan skriva exakt i detalj med 20 års framförhållning är en sak, men det kommer icke att behöva råda något tvivel om inriktningen av EK 81:s betänkande. Självklart har inte kommittén ändrat uppfattning när det gäller kärnkraftsavvecklingen, och vi kommer att föreslå de åtgärder, utredningsmässigt och på annat sätt, som vi anser vara mest ägnade att fullfölja det beslut som riksdagen redan har fattat.

Jag ser att jag har överskridit min tid. Jag ber om ursäkt för det, fru talman, men det var så mycket som kom upp i debatten att jag har tvingats ta några minuter extra i anspråk. Jag vill sluta mitt inlägg med att yrka bifall till näringsutskottets hemställan i betänkande nr 30 om energipolitiken och vill också yrka avslag på samtliga 61 reservationer.

Anf. 13 PER-RICHARD MOLÉN (m) replik:

Fru talman! Det förvånar mig att Lennart Pettersson är så litet insatt i hur de olika alternativen i samband med folkomröstningen var utformade. Jag vill erinra om att samtliga alternativ innefattade en avveckling.

Det alternativ som vi moderater stod för angav inte någon exakt gräns,

t. ex. vid år 2010, och i mitt anförande gav jag klart uttryck för att det kan vara ekonomiskt oansvarigt att avbryta användningen av kärnkraftverken år 2010, om de kan drivas vidare med uppfyllande av säkerhetskraven.

Med det är ju mycket av den argumentation som Lennart Pettersson förde mer eller mindre borta.

Det skulle vara intressant att också få höra Lennart Pettersson anföra några synpunkter när det gäller miljön, som inte i något avseende berördes i hans filosofiska funderingar kring energipolitiken. Regionalpolitiken är ett annat område som han inte heller berörde men som är av kolossalt stor vikt för utformningen av den framtida energiförsörjningen.

Anf. 14 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Lennart Pettersson poängterade att debatten förs inom oppositionen. Det kanske inte är så underligt, eftersom socialdemokraterna hukar sig och tydligen inte vill ta debatt. Men jag noterar med tacksamhet att de både då och då anpassar sig till våra förnuftiga förslag. Därmed kan på vissa punkter skiljaktigheterna minska.

Lennart Pettersson betecknar debatten som en rituell dans. Det bevisar en omedvetenhet om vilket viktigt vägval vi står inför. Vad debatten borde handla om i dag och vad som är otroligt viktigt är att vi verkligen tar ställning till om vi skall följa linjen spara eller linjen slösa, enkelt uttryckt. Centern står där på linjen spara i dess mest positiva bemärkelse – inte spara på välfärden men väl spara på den energi vi behöver för att nå den.

Ytterligheter i energipolitiken, säger Lennart Pettersson. Ytterligheten består i att centern vill snabbare nå de grundläggande mål som riksdagen har varit överens om. Det gör att vi försöker att snabbt passera vissa anhalter som socialdemokraterna är fixerade vid. Vi ser till de långsiktiga resultaten, medan socialdemokraterna accepterar målsättningen men inte gör särskilt mycket för att nå de långsiktiga målen. Man måste ifrågasätta om inte moderaterna delvis har en annan målsättning än den som vi var överens om i riksdagen 1981 med sin fixering vid kol och kärnkraft.

Det är sant att vi har en hel del reservationer ihop med vpk. Jag vill heller inte motsäga att vpk i någon mån kan ha centralistiska tankar och vara för regleringar, men det är ju därför vi skiljer oss på en rad punkter. Det är på de punkter där de står ensamma vi har egna reservationer. Det är inte så i varje sakfråga att vpk:s centralistiska tendenser ligger bakom, men det finns alltså en rad sakfrågor där vi har samma inställning, och det skäms vi inte för. Det är saken i politiken som avgör och inte partibeteckningen.

Lennart Pettersson säger rent allmänt att Forsmark 3 och Oskarhamn 3 är ekonomiskt lönsamma. Det är de inte. Det har det varit en debatt om, och det är lätt att bevisa. Resurserna kunde inte ha använts till någonting annat, säger Lennart Pettersson vidare, och det är ett ytterligare bevis för den fixering han har vid just kärnkraften. De 20 miljarder som kunde ha frigjorts, om vi hade ändrat beslutet direkt efter folkomröstningen, kunde ha gett mycket mer sysselsättning och mycket positivare resultat i annan verksamhet än i att bygga de två sista kärnkraftsreaktorerna.

Anf. 15 HUGO BERGDAHL (fp) replik:

Fru talman! Antalet reservationer vid det här betänkandet är drygt 60, och det skulle möjligen kunna föranleda tanken att vi är djupt oeniga när det gäller energipolitiken. Så är nu ingalunda fallet, och det har även påtalats från annat håll. Jag vill påstå att det finns en mycket stor samstämmighet när det gäller energipolitiken i vårt land.

Lennart Pettersson lovprisar den nuvarande energiministern för att vara kraftfull och menar att det skulle vara hon som ligger bakom den här stora samstämmigheten i fråga om energipolitiken. Men att vi ändock har en så stor samstämmighet på den punkten beror huvudsakligen på att den nuvarande regeringen med energiministern i spetsen på ett mycket fint sätt har följt upp de beslut som togs under 1981 och 1982. Och det var inte en socialdemokratisk regering, Lennart Pettersson, som då lade fram förslagen och drev igenom besluten, utan det var en icke-socialistisk regering.

Jag vill göra detta konstaterande därför att Lennart Pettersson på något sätt vill göra gällande att det är den nuvarande regeringen som har styrt utvecklingen på det här området i sådana banor att det har varit möjligt att nå denna samstämmighet.

Jag blev litet överraskad över Lennart Petterssons inlägg, eftersom han helt glömde bort att säga någonting om miljöaspekterna i anslutning till energipolitiken. Det är ganska förvånande att en socialdemokratisk talare glömmer just den viktiga biten när vi diskuterar energifrågorna. Jag vill än en gång påminna om att det var socialdemokrater och moderater som så sent som 1981 avlog ett folkpartiförslag om att man skulle skärpa reningskraven för de koleldade anläggningarna.

Jag konstaterar i dag att här pågår en utveckling. Regeringen kommer under våren att lägga fram ett förslag som, i varje fall vid första påseendet, i stort sett överensstämmer med de krav och normer som vi förde fram och som socialdemokrater och moderater hjälpte till att bryta ned i riksdagen för drygt ett år sedan.

Anf. 16 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Lennart Pettersson säger att debatten inte är så fräsch, att det är en rituell dans osv. Att debatten inte är så fräsch och att det inte finns så stora motsättningar beror helt enkelt på att kärnkraftspartierna med socialdemokraterna i spetsen mycket kraftigt har bytt ståndpunkt i denna stora, viktiga fråga som vi har kämpat med det senaste decenniet. Detta erkänns också av Lennart Pettersson, och det tycker jag är bra. Detta konstaterade jag redan i mitt första anförande.

Jag vill inte alls påstå att vi har drivit fram den här utvecklingen. Vi har varit en liten del av en stor rörelse i Sverige som har drivit motståndet mot kärnkraft och annat. Vi ändrade oss också i början av 1970-talet på grund av att man då fick nya insikter och kunskaper som man inte hade tidigare. Det som är sorgligt när det gäller socialdemokraterna är att de ändrade sig så sent. Om socialdemokraterna hade ändrat sig och intagit den ståndpunkt de nu har på ett tidigare stadium, då hade vi haft ett mycket bättre utgångsläge. – Detta

om fräscha debatter och rituella danser.

Det har talats en del om centralism när det gäller vpk och centern. I fråga om detta är det bara att konstatera att moderaterna nu visar sitt rätta ansikte, och jag hoppas verkligen att Lennart Pettersson och övriga socialdemokrater inser vilka människor det är de umgås med när de går ihop med moderaterna i t. ex. energifrågorna. Det är på samma sätt med moderaterna när det gäller energifrågorna som det är när det gäller alla andra frågor där de har ställt upp, nämligen att de inte ställer upp av omsorg om folkflertalet eller av omsorg om de stora löntagargrupperna och andra i samhället, utan de ställer upp i sin egenskap av storföretagens och storfinansens språkrör. Det är förvånande att socialdemokratin så ofta, inte minst när det gäller energifrågorna, har funnit det lämpligt att gå i par med moderaterna. Det är bra om ni ändrar er på den punkten också.

Lennart Pettersson säger att oljan utgör en intressant problematik, och det stämmer. Jag vill inte gå med på att vi skulle ha bytt fot i fråga om detta. Vi har liksom alla andra varit fullt på det klara med att vi måste pressa ned oljeberoendet. Men vi har aldrig sagt att vi skall avskaffa oljan i den svenska energiförsörjningen helt och hållet. Men när skall vi börja tänka efter? Och framför allt, varför skall vi introducera kärnkraft och kol i stället för olja? Det är detta som är det viktiga i dagsläget, och det är ett mycket intressant problem, som jag hoppas att vi skall återkomma till.

Beträffande avvecklingen m. m. har det talas om Forsmark 3 och Oskarshamn 3. Jag vill bara påpeka att vi är det enda parti som har ett krav på och en reservation om att dessa inte skall laddas. Det är fullt klart att en kostnad för detta kommer att hänga kvar. Dessa kraftverk kommer att bli oerhört dyra, och den elström de producerar kommer att kosta oerhört mycket när det gäller avfallshantering osv. Vi är emot detta. Det vettigaste vore att inte ladda dem. Att ingen annan ställer upp på detta är synd.

Beträffande EK 81 kan jag bara hänvisa till ordföranden i denna utredning som har gått ut och sagt att man inte kommer att lägga fram någon avvecklingsplan. Men jag är glad om det blir som Lennart Pettersson säger, att man kommer att lägga fram en avvecklingsplan.

Anf. 17 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Först till Oswald Söderqvist: När det gäller EK 81 kommer vi att lägga fram alla de förslag som behöver läggas fram för att vi skall fullfölja kärnkraftsavvecklingen enligt folkomröstningen och riksdagens beslut. Det är ett klart besked till Oswald Söderqvist.

Beträffande ståndpunktsbyte och liknande tror jag att vi alla har omprövat en hel del av det vi tidigare stod för. Från det att linje 2 formulerades har det på den socialdemokratiska sidan förts en klar och entydig politik när det gäller de åtaganden som gjordes inför folkomröstningen av det socialdemokratiska partiet.

När det gäller vad alternativen kunde åstadkomma på kort sikt, och i en del fall även på längre sikt, har det förekommit vida svängar från de andra partierna. I fråga om detta har också vpk och centern fått göra en del

modifieringar, även om de inte alltid erkänner det ute i den offentliga debatten.

Vi går inte ihop med i första hand moderaterna när det gäller energipolitiken, utan är det något parti som ligger nära oss i dessa frågor så är det folkpartiet – detta på basis av den gemensamma ståndpunkten som formulerades i linje 2 inför folkomröstningen.

Per-Richard Molén har inte svarat på frågan om hur moderaterna har tänkt sig att riva upp kärnkraftsavvecklingsbeslutet. Kommer ni att föra fram motioner i riksdagen? Kommer ni då att begära en ny folkomröstning? Det skulle vara intressant att få ett besked på den punkten.

Jag har inte speciellt tagit upp miljöfrågan, eftersom jag visste att den skulle beröras av statsrådet Birgitta Dahl i hennes inlägg, och det finns därför inte någon anledning för mig att ytterligare understryka vad hon sade.

Låt mig bara säga att vi självfallet måste ha en energipolitik som förespråkar en utomordentlig försiktighet när det gäller nedsmutning och liknande. Den debatt om krav på kolrening och annat som skall hållas i kammaren om några veckor kommer att visa detta.

När det gäller kolsatsningarna förespråkade Fälldinregeringen en kolintroduktion på 6–8 miljoner ton. Detta har vi minskat till maximalt 3–4 miljoner ton. Det tror jag är en stor och viktig miljöpolitisk insats, med tanke på att försurningen går fram som den gör.

Jag hinner inte säga så mycket mer. Jag kan på vissa punkter instämma i Hugo Bergdahls anförande. Bortsett från det som vi debatterat i dag har vi en grundläggande samstämmighet när det gäller energipolitiken – kanske inte så mycket på grund av att partierna har gått ifrån sina ståndpunkter utan på grund av att folkomröstningen har gett stadga åt inriktningen av energipolitiken. Den socialdemokratiska regeringen har klätt folkomröstningsresultatet i praktisk politik.

Anf. 18 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Jag hoppas att jag kan tolka Lennart Petterssons uttalande när det gäller EK 81 så att han ställer sig som garant för att det inte bara blir en mängd förslag till utredningar utan också en del konkreta planer på avveckling när EK 81 så småningom lägger fram sitt förslag.

Lennart Pettersson har nu liksom tidigare påpekat att det var Fälldinregeringen som lade fram förslaget när det gäller energibalansen, men inte om 6–8, utan väl om 4–6 miljoner ton kol. Detta är riktigt. Det är också riktigt att centern tidigare har pekat på möjligheterna till minskad kolanvändning. Vi noterar med glädje att socialdemokraterna nu också är med på den linjen.

Vad som något oroar mig i den här debatten är att vi så litet uppehåller oss vid de verkligt viktiga vägvalen.

Jag skulle vilja citera vad ordföranden i Forskningsrådsnämndens kommitté för framtidsstudier, professor Olof Eriksson, har sagt:

”Det förefaller därför vara dags för ett nytt axiom som skulle kunna låta så här: *Ekonomisk tillväxt förutsätter allt effektivare energianvändning och stadigt minskad tillförsel av energi.* Till en sådan omformulering finns

åtminstone två skäl.

Ett är det nyss berörda koldioxidproblemet. Långsiktig tillväxt i vår ekonomi förutsätter en uppgång i världsekonomin. Den kan kväva sig själv i ett moln av koldioxid om den baseras på en väldig uppgång också i energiförbrukningen.

När efterfrågan på energi stiger tvingas vi ta allt dyrare källor och produktionsmetoder i bruk. Till skillnad från andra massproducerande nyttigheter blir därför energin dyrare ju mera av den vi omsätter. För olja och gas är det redan fallet. För kol kommer effekten så småningom om vi alls kan fortsätta med kol. I det svenska systemet gäller det också i hög grad för el. Ju lägre den framtida efterfrågan blir desto lägre kan priset hållas. En industrivänlig elpolitik är därför en politik för effektiv användning och låg förbrukning. Den utbyggnadsglada kraftindustrin håller däremot på att locka oss i en högprisfälla med sin fixering vid ökad elanvändning som både driver upp priserna på el och hämmar utveckling av ny energiteknik.”

Jag tycker att professor Olof Eriksson på ett mycket bra sätt har fångat in den problematik som verkligen är dagsaktuell. Vi politiker måste ta denna problematik på allvar och sluta diskutera enbart en ensidig produktionspolitik. Det gäller att nu med kraft ta itu med användarsidan. Det är där vi kan skapa sysselsättning, förbättra vår ekonomi och skydda vår miljö.

Jag hoppas att även de övriga partierna så småningom ansluter sig till dessa verklighetsnära handlingslinjer.

Anf. 19 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Om Lennart Pettersson nu stiger upp här och säger att EK 1 kommer att lägga fram en plan för avvecklingen av kärnkraften, tror jag naturligtvis på det. Det skall bli intressant att se vad den planen kommer att omfatta. Men man blir litet orolig när ordföranden, och andra ledamöter, i EK 81 går ut och säger att det egentligen inte är en avvecklingsplan som kommittén sysslar med. Det var därför som jag tog upp denna fråga. Nu har vi fått besked, och det skall som sagt bli intressant att se det verkliga resultatet av kommitténs arbete.

Jag har, på tal om omprövningar, redan tidigare framhållit att det är bra att vi nu har fått en vändning mot en lösning av energifrågorna som ligger i linje med vad vi och andra kärnkraftsmotståndare har pläderat för i tio års tid, och det är inget att skämmas för att man ändrar åsikt när det kommer fakta in i bilden. Det var vad vi i vpk gjorde på ett tidigare stadium. Det är bara synd att socialdemokratin så sent tog till sig dessa nya fakta. Om socialdemokraterna hade kommit till insikt och ändrat sig i ett tidigare skede, hade vi haft ett mycket bättre utgångsläge än vi i dag har i svensk energipolitik.

Socialdemokraternas samröre med moderaterna var – oavsett om Lennart Pettersson vill kännas vid det eller inte – ganska omfattande i slutet på 1970-talet. Det var en riktig förbrödring mellan moderater och socialdemokrater i den gamla kammaren vid Sergels torg. Vi skall kanske försöka glömma det, för den förbrödringen var ganska beklämmande att skåda, åtminstone för dem som såg den från vänsterkanten. Det är som sagt bra att

det nu har blivit en ändring.

Jag vill säga ett par ord till om de två sista reaktorerna, eftersom det är vårt krav som har ventilerats här. Vi har aldrig godkänt att man skulle tolka folkomröstningen så, att alla tolv reaktorerna skulle laddas. Vi sade högst tolv. Det kan vara tio, som vi har i dag. Det kunde också ha varit åtta eller sex. Den tolkningen står vi för. Vi kan då naturligtvis inte godta att den tolkning skall gälla som görs av en riksdagsmajoritet som vid tidpunkten för folkomröstningen hade en annan uppfattning. Därför anser vi fortfarande att det allra bästa när det gäller kärnkraften vore att de två sista reaktorerna inte laddades. Vi har en chans – ännu. Det skulle spara mycket pengar och ge oss betydligt mindre bekymmer i framtiden med avfallshantering och annat.

Anf. 20 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Ivar Franzén och Oswald Söderqvist diskuterar vilka förslag som EK 81 kan komma fram till när det gäller kärnkraftsavvecklingen. Ni kan vara övertygade om att de förslag som EK 81 lägger fram är de förslag som vi anser vara bäst ägnade strävan att fullfölja kärnkraftsavvecklingen. Det är inte säkert, Ivar Franzén och Oswald Söderqvist, att detaljförslag på olika punkter utformade långt i förväg är det bästa sättet att komma fram till kärnkraftsavvecklingen. Därför ber jag er att inte ha några förutfattade meningar när det gäller förslagets form. Helt klart är att EK 81 är inriktad på att fullfölja de direktiv som kommittén har i detta avseende, nämligen att föra frågan om kärnkraftsavvecklingen framåt på basis av folkomröstningens resultat.

När det gäller energitillgången i vårt land och diskussionen om huruvida O3 och F3 behövs sade Ivar Franzén att skiljelinjen går mellan spara och slösa. Jag vill från socialdemokratins sida säga att vi icke står för ett minimum av energitillförsel, utan för en energitillförsel som är tillräcklig för att framöver garantera svenska folket en hygglig ekonomisk och social välfärd och full sysselsättning. Det tror vi är energipolitikens huvuduppgift, och vår energipolitik går ut på att garantera det tillskott av energi som behövs för detta ändamål.

Förste vice talmannen anmälde att Ivar Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 21 NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Det blir inte alldeles enkelt att nu hålla ett meningsfullt anförande efter de många replikväxlingarna. Jag vill inledningsvis uppehålla mig vid ett uttalande av Ivar Franzén som jag tycker det är värt att ta fasta på, även om han och jag inte så ofta har samma uppfattning i dessa frågor. Det är Ivar Franzéns sätt att skildra ett energipolitiskt ställningstagande inom ramen för ett större perspektiv, nämligen inom ramen för vägval för samhället eller, som man kanske också kan säga, inom ramen för den ekonomiska politik som bedrivs i samhället. Det är en riktig ståndpunkt som Ivar Franzén här ger uttryck för.

Energipolitiken är en del av det grundläggande politiska arbetet i samhället och måste naturligtvis anpassas till den ekonomiska politik som väljs. När Sveriges folk skall pröva vilket politiskt alternativ som det kan ställa sig bakom, börjar människorna naturligtvis sin prövning med frågan hur det ekonomiskt skall se ut i vårt samhälle.

Mot denna bakgrund vågar jag uttala att jag är övertygad om att Sveriges folk vill ha en fortsatt ekonomisk utveckling som gör att det svenska välfärdssamhället kan bestå. Jag är också övertygad om att det svenska folket stödjer en politik som ger oss tillbaka vår status och industriella ställning i internationella sammanhang. Vi har förlorat den under de senaste åren. Jag vågar påstå att energipolitiken – eller rättare sagt bristen på en fast energipolitik – är en del av förklaringen till den förlusten. Därför tycker jag att Ivar Franzén har rätt när han säger att det här gäller att litet grand diskutera frågan om spara eller slösa. Det viktiga är att man då är medveten om att spara betyder inskränkningar i välfärdssystemet och förluster av tillgångar som Sveriges folk sätter högt och inte vill förlora.

Mot bakgrund av tanken att energipolitiken är en del av den ekonomiska politiken skulle man kunna formulera en del grundteser. Dessa teser delar – och det vill jag gärna säga – jag och moderata samlingspartiet med industrin. Men det är inte något föraktligt med det. Oswald Söderqvist bidrog verkligen till den rituella dansen när han inte kunde avhålla sig från några danssteg av typisk vpk-natur utan började tala om att moderaterna och storföretagen är detsamma. Det är inte så, och det vet alla. Vi driver här en politik som syftar till en utveckling för det svenska samhället.

En energipolitik som faller inom ramen för den ekonomiska politik som vi vill föra skulle kunna sägas innebära att vi skall säkerställa en riklig tillgång på energi. Genom att det finns en sådan kan industrin känna trygghet – dess behov av energi tillfredsställs. Energin måste också vara pålitlig och därför i stor utsträckning inhemsk. Vi måste ta mycket stora miljöhänsyn och göra en noggrann avvägning mellan miljöhänsynen och hänsynen till levnadsstandarden. Energin måste också vara billig.

En riklig tillgång till billig och miljöriktig energi är den främsta konkurrensfördel svensk industri kan få.

Det har här i dag sagts en del om socialdemokratisk energipolitik och om betydelsen av folkomröstningen. Jag, och jag förutsätter moderaterna i stort, menar att folkomröstningens resultat måste ses med utgångspunkt i de förutsättningar som gällde då folkomröstningen genomfördes. Jag kommer tillbaka till det när jag strax skall diskutera Securefrågan.

Folkomröstningen genomfördes av tre grupperingar, som envar fick formulera den fråga som lades fram för väljarna. Det var alltså inte riksdagen som formulerade frågorna, utan det var organisationerna. Detta ledde till – det vet vi alla – att dessa frågor fick innehåll av partitaktisk natur. Man valde att skriva om ämnen som inte berörde den fråga folkomröstningen gällde – allmänpolitiska frågeställningar fördes in i sammanhanget.

Folkomröstningen skall också förstås med hänsyn till den utveckling som har skett därefter. Vi vet att Sverige har undergått en ekonomisk kris –

världen gör det, och vi är en del av världen. Krisen har drabbat Sverige hårt. Vi vet att teknik utvecklas varje dag, varje år. Den stannar aldrig. Beslut skall fattas i denna riksdag på grundval av den teknik och det kunnande som gäller då beslutet fattas. Det är med dessa element i bakgrunden som vi vill tolka och förstå folkomröstningen och också avläsa vårt ansvar och våra skyldigheter gentemot Sveriges folk som en följd av folkomröstningen.

Låt mig nu gå över till att diskutera Securefrågan, som har apostroferats här och gjort mig närmast herostratiskt berömd i denna kammare i dag. Mitt yrke har naturligtvis inte ett smack med den frågan att göra. Det är bara realiteterna som avgör vad som gäller. Och realiteterna är att denna riksdag aldrig har antagit något uttalande som inneburit någon typ av förbud mot Secure.

Jag är mycket glad över att det i utskottsbetänkandet på s. 53 står en mening med den innebörden att man äntligen har låtit täckelset falla i denna fråga: "Något särskilt uttalande i detta ämne har emellertid riksdagen inte gjort." Den meningen står i betänkandet efter det att utskottet har redovisat vad som förevarit i riksdagen i Securefrågan.

Vi kan alltså konstatera att riksdagen avslagit förbudsmotioner och att riksdagen aldrig gjort ett eget uttalande i Securefrågan. I enlighet med svensk rättstradition innebär detta givetvis att det då inte finns något förbud och att de som har intresse av att pröva att investera i en Secureanläggning är fria att göra så. De har varit det hela tiden, men politiker av olika ursprung har funnit det opportunt att framställa den här saken så att den skulle förstås som om det vore ett förbud. Nu vet vi att det inte är det, och det är väl.

Jag vill i detta sammanhang och särskilt då av hänsyn till vad det kan betyda något granska vad energiministern sagt i den här saken i en debatt med mig här i kammaren och även vid ett tidigare tillfälle. Jag vill uppehålla mig vid två citat i betänkandet så att vi har samma källa att utgå ifrån.

Först vill jag återge ett citat som finns på s. 25 i betänkandet: "— — — folkomröstningen omfattade också Securereaktorn. Frågan diskuterades före folkomröstningen, och vi gav från Linje 2 klara besked om att vårt förslag innebar att det icke skulle vara aktuellt med Secure i Sverige!" Citatet fortsätter, men av tidsskäl skall jag avbryta det där.

Under beredningen av detta ärende i näringsutskottet gjorde kanslipersonalen stora ansträngningar att finna belägg för att Secure hade varit föremål för debatt, upplysning till väljarna, att väljarna givits tillfälle att ta ståndpunkt för eller emot även i den frågan. Det visade sig att det finns inget sådant material i folkomröstningsmaterialet. Det finns inget bevis för att väljarna i Sverige verkligen gavs tillfälle att ta ståndpunkt i den här frågan. Det är beklagligt att den fixering, den blockering som vi moderater har talat om som en följd av folkomröstningen, har lett till att det har fått dröja fyra år, innan vi äntligen har kunnat klä av det här spöket.

På s. 28 i betänkandet citeras inte utan anförs i indirekt citat: "I denna (debatt) anförde statsrådet Birgitta Dahl att någon kärnvärmeaktor inte ingår i den utbyggnad av fjärrvärmesystemen som förestår med anledning av det investeringsprogram som regeringen och riksdagen har fattat beslut om."

Här är det ju på det sättet att Secure följer, med hänsyn till vad jag nu har sagt, den lag som gäller i Sverige, nämligen lagen om kärnteknisk verksamhet. Prövning skall ske efter den lagen och efter 136 a § i byggnadslagen. Något regerings- eller riksdagsbeslut som påverkar frågans handläggning skall inte fattas. Energiministerns framställning på den punkten är, som jag uppfattar det, vilseledande.

Fru talman! Jag har anmält mig för en taletid av 10 minuter och har 30 sekunder kvar. Jag har mer att säga än vad som ryms inom 30 sekunder och avböjer därför att fortsätta.

Anf. 22 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Fru talman! Bara för att det inte skall råda något tvivel om var utskottet står i sakfrågan när det gäller värmereaktorn Secure kan jag läsa ur utskottsbetänkandet på s. 53, där det står: "Utskottet har i sina avslagsmotiveringar" – till att man inte skall ha en särskild förbudslagstiftning mot just Secure – "konstaterat att resultatet av folkomröstningen innebär att byggande av Securereaktorer inte skall förekomma i Sverige."

Sedan får man väl uttala en viss beundran för det juridiska detektivarbete som Nic Grönvall har ägnat den här frågan. Men oavsett de juridiska finesserna är det helt klart var riksdagen står i själva sakfrågan och – föreställer jag mig – var en klar majoritet av det svenska folket står i den här frågan. Jag skulle vilja råda Nic Grönvall att icke dra alltför stora växlar på denna lilla lucka i utskottets tidigare behandling av frågan. Vi kan inte rimligen lagstifta om förbud på alla upptänkliga punkter som kan vara aktuella i en diskussion.

Anf. 23 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Vi kan konstatera att Nic Grönvall och jag är helt överens om sambandet mellan ekonomi och energi. Det är då rätt fantastiskt att Nic Grönvall fortsätter med att framställa sparandet som någonting ont, när moderaterna i den ekonomiska politiken i alla sammanhang framhåller sparandet som något nödvändigt. O. K. – det kan innebära en viss uppoffring i kort perspektiv, men det är nödvändigt för att säkra den långsiktiga välfärden. Men nu får vi höra av Nic Grönvall att sparande betyder inskränkningar. Jag säger nej – sjufalt nej. Precis som tidigare när jag citerade professor Olof Eriksson vill jag nu framhålla att sparandet är ett avgörande moment i strävandena att bevara välfärden och framför allt för att skydda vår miljö.

Det kan vara intressant att diskutera exakta formuleringar och exakt effekt av riksdagsbeslut. Jag tror emellertid att det trots allt är mycket viktigare att vi försöker analysera om det finns ett behov av, plats för och rimlig ekonomi i att ta i anspråk Secure. Jag har funderat över detta, och det är klart att kalkyler aldrig är oantastliga, men tack vare att bl. a. värmepumpstekniken har gått så bra som centern förutsåg och tack vare att vi ändå kommit en bit på väg när det gäller nyttjande av alternativ energi, finns det i dag varken praktiskt eller ekonomiskt utrymme för Secure i det svenska energisystemet.

Det skulle komma att bli en felinvestering precis på samma sätt som de två sista kärnreaktorerna här blivit en felinvestering. Som jag sagt tidigare råder det inget tvivel om att de verkliga kostnaderna för dem har blivit mångdubbelt större än de beräknade. Vi har i dag bara lösa kalkyler på Secure, men allt talar för att resultatet blir detsamma. Jag har ändå gjort mina bedömningar på grundval av de uppgifter som jag har fått från kärnkraftsindustrin.

Låt oss lämna den här juridiska debatten och konstatera att svenska folket har uppfattat folkomröstningen som ett nej till Secure. Det finns i dag varken ekonomiska eller praktiska skäl för att ta Secure i bruk. Den kommer att innebära ytterligare låsningar till kärnkraften, eftersom vi genom Secure tar bort det värmeunderlag som i samband med kärnkraftsavvecklingen kan vara bra att ha för en kompletterande produktion av elström.

Kort och gott: Secure är en död teknik. Ju förr vi använder våra resurser på en bättre utveckling, desto bättre blir vi rustade för att bygga en bättre framtid.

Anf. 24 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Fru talman! Det var roligt att lyssna på Nic Grönvall när han steg upp här och på något sätt lät påskina att han så att säga skulle vara en av de första som tagit upp det här med politiska och ekonomiska experter i fråga om energipolitiken. Han menade att man liksom glömt bort detta i tidigare debatter och att de som hållit på med dessa frågor inte riktigt fått in energipolitiken i sammanhanget. Vi som har varit med de här tio åren vet ju att vad det i huvudsak handlat om är just en energipolitik som skulle vara vettig från ekonomiska och sociala synpunkter, inte bara en fråga om säkerhet. Speciellt på den socialistiska sidan har vi ständigt framhållit det viktiga sambandet mellan energi, arbetstillfällen och sysselsättning. Det har varit vår huvudpunkt i debatter.

Sedan sade Nic Grönvall att Sverige nu halkat efter. Vi har "tappat luft" i vår industripolitik. Ändå har vi satt i gång fyra stora kärnreaktorer. Dessa skulle ju rädda sysselsättningen. Detta var en av de stora poängerna, framför allt för moderaterna i linje 1 och kanske lika mycket för socialdemokraterna och folkpartisterna i linje 2. Varför har inte detta oerhörda tillskott av elenergi fått bort arbetslösheten i Sverige? Varför har vi större arbetslöshet i dag än vi hade innan vi ens hade startat några kärnkraftverk? Förklara detta för mig – först då kan vi börja diskutera ekonomiska aspekter på energipolitiken.

Nic Grönvall sade vidare att jag tog rituella steg när jag anklagade moderaterna för att stå på samma linje som storfinsan och storföretagen. Så är ju inte fallet, påstod Nic Grönvall. Det konstiga är bara att det ju aldrig kommit till uttryck i debatter, varken i den här energipolitiska debatten eller i andra frågor, från moderat håll i den här kammaren eller i andra sammanhang. Ni ställer ju alltid upp, i er praktiska politik, i era verbala utsvävningar, i era uttalanden, i allt vad ni gör och säger, för storfinsan, storföretagen och de bäst ställda i Sverige – i energipolitiken som i alla andra frågor.

Det är helt fel, som Nic Grönvall gör, att gå upp här och säga att ni inte gör detta. Det är precis vad ni gör.

Nr 144

Onsdagen den
16 maj 1984

Anf. 25 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Fru talman! Jag hade egentligen inte tänkt att jag skulle hamna i en debatt om Secure. I och för sig tycker jag inte att det är otrevligt, men den debatten har ju förts tidigare här. Jag ville ta upp Secure som ett exempel på vad jag tycker är en blockering i energipolitiken som har varit starkt negativ för samhället. När vi nu ändå hamnat där, måste jag ta fasta på Lennart Petterssons uttalande att näringsutskottets skrivning inte har någon egentlig betydelse. Det må vara hur som helst med detta, för det är inte riksdagen som skall pröva den saken, det är Sveriges folk som skall tillämpa Sveriges lag. Det är framför allt kommunerna som har ansvaret för värmeförsörjningen i landet. Kommunerna har att tillämpa de lagar som finns.

Energipolitik

Vad jag framhållit är bara att jag är övertygad om att det finns kommuner som är intresserade av en annan teknik än exempelvis kolanläggningar för värmeproduktion. Låt mig nämna några siffror för att visa vad jag menar. En Securereaktor, som visserligen bara är teoretiskt beräknad men som ändå är synnerligen väl studerad tekniskt, om 200 MW kapacitet ger inga utsläpp alls. En motsvarande kolanläggning ger, Ivar Franzén, ungefär 400 000 ton koldioxid om året. Det gäller de koldioxider som den framstående professorn talade om. Den ger 2 000–6 000 ton svaveloxider, 2 000 ton kväveoxider och omkring 10 ton tungmetaller. Jag tror att det är tal som Sveriges folk skräms av och som gör att Sveriges folk kan tänkas på det kommunala och lokala planet sätta i gång att utöva påverkan på sina politiker för att de skall göra ansträngningar – nu när dörren uppenbarligen är öppen – att söka få en Secureanläggning.

Nå, avfallet då, säger Oswald Söderqvist, som är en stor kämpe mot kärnkraftsavfallet.

Vi skall nog lära oss behandla den här avfallsfrågan just så avspänt som vi behandlar annan industriell avfallsproblematik. Det är egentligen inte fråga om annat än dignitetsskillnader. En Securereaktor ger 0,5 m³ högaktivt och ca 5 m³ låg- och medelaktivt avfall om året. En kolanläggning ger ungefär 20 000 ton aska och avfall, och den nödvändiggör transporter över våra vägar av 140 000 ton kol. Jag tror fortfarande att dessa siffror är mycket övertygande för dem som skall pröva frågan.

Låt mig till sist säga att vi år 1983 tydligen importerade omkring 5 000 ton kol i Sverige. Om vi når de 3 000 ton för energiförbrukning som vi talat om, skulle jag vilja påstå att Sveriges territorium måste tåla 10 000 ton svavelutsläpp över landet varje år. Det är inte ett alternativ som vi moderater ställer upp för.

Anf. 26 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Nic Grönvall sade i sitt förra anförande att bristen på energipolitik var en av grundorsakerna till den ekonomiska krisen. Det är då rätt märkligt att kunna konstatera att den typ av energipolitik som bedrevs i

början av 1970-talet, när grunden lades till de ekonomiska problemen, är just den energipolitik som moderaterna i dag förespråkar – de stora produktionsaktörerna bestämmer. Det är det moderaterna vill. Detta är en återgång till den energipolitik som byggde upp krisen i början av 1970-talet.

Nic Grönvall gör sedan ett annat konststycke. Han kan inte släppa tanken på kol. Han kan inte tänka tanken att den miljövänligaste energin är den vi inte använder. Jag har gång efter annan tidigare i debatten i dag visat hur vi genom effektivare energianvändning kan minska vårt energibehov utan att minska välfärden – tvärtom kan den förbättras. Det är tekniskt och ekonomiskt möjligt att fram till år 2000 minska energianvändningen ifrån de 140 TWh vi 1981–1982 förbrukade för uppvärmning av bostäder och lokaler till ca 50 TWh. Det är många Secureanläggningar och många kolvärmeverk som blir överflödiga genom den effektiviseringen.

Det är inte en debatt om kärnkraft eller kol vi för, Nic Grönvall. Det är fråga om huruvida vi skall ta vara på framtidens möjligheter, den tekniska utveckling som vi är rätt duktiga på. Skall vi inte nyttja den när vi väljer vägen att spara och hushålla för att trygga miljö och välfärd?

Centern är långt mera än moderaterna emot en omfattande kolanvändning. Vi är mera än moderaterna medvetna om koldioxidproblemet. Vi väljer ett energisnålt samhälle, men vi väljer samtidigt ett samhälle där vi skapar ekonomisk utveckling. Jag tog inledningsvis i mitt anförande i dag upp vad vi tidigare har presterat. Från 1975 till 1983 har vi förändrat vår energianvändning från prognosens ca 540 TWh till dagens ca 350 TWh.

En av de grundläggande orsakerna till att Sverige trots allt nu har en ärlig chans att ta sig ur krisen är att man – kanske delvis omedvetet – har följt en centerlinje, i medvetande om att det är effektivitet som krävs för att vi skall få de knappa resurserna att räcka till allas vår välfärd.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarrens förhandlingar.

Anf. 27 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Nic Grönvall gör mig något förvånad. Det har ju talats om omprövningar här i dag, om att en viss tillnyktring har skett och om att det har skett en viss förändring i riktning mot en mer samstämmig syn på stora och viktiga frågor när det gäller energipolitiken. Det var mycket länge sedan jag hörde någon i den svenska energidebatten – allra minst här i riksdagen – stiga upp och tala om kärnkraftens avfallsproblem som bara en fråga om dignitet. Det skulle inte vara någonting specifikt med kärnkraftens avfall, utan detta skulle egentligen kunna jämföras med avfallet från vilka andra verksamheter som helst: koleldning, industriellt avfall av annan typ osv. Detta är en uppfattning som vi var vana att höra i debatten i början av den tioårsperiod som jag nämnde tidigare. Men efter 1980 har ingen, inte heller moderaterna, i något sammanhang förnekat att kärnkraftens avfall är specifikt och att det inte är en fråga om dignitet, att det inte gäller en kvantitet som kan jämföras med vilka andra kvantiteter som helst.

På den punkten tror jag säkert att Nic Grönvall får ändra uppfattning, om han vill föra tillbaka debatten till 1974, då man ofta hörde att det inte var några problem. Detta är någonting som vi har lämnat bakom oss för ganska länge sedan, och jag trodde aldrig att jag skulle få höra det upprepas, i varje fall inte i en riksdagsdebatt och av en företrädare för något av de svenska partierna.

Jag skall inte säga så mycket om Secure, men jag vill instämma med Ivar Franzén. Jag har också sagt detta tidigare. När moderaterna talar om energipolitik, gäller det bara kärnkraft, vattenkraft eller kol. Ni har ingenting annat framför ögonen. Ni har inte kommit till den omprövning som andra kombattanter i denna debatt har gjort, som har insett att det finns möjligheter, just med hjälp av den moderna tekniken, att utveckla tillväxt, välfärd och ett bra samhälle utan att ta till de allra värsta energikällorna.

Det gör mig verkligen fundersam när jag hör detta återfall i en argumentation som jag trodde att vi för länge sedan hade lagt bakom oss.

Anf. 28 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! För att ta Oswald Söderqvists inlägg först, vill jag säga att en av förklaringarna till att frågan om kärnkraft eller inte kärnkraft har fått ett lätt drag av hysteri kanske är just att man inte förmått att se avfallsproblemet som ett dignitetsproblem – visserligen av en sällan eller aldrig skådad dignitet, men det är inte en fråga av annan natur än en sådan som vi skall klara i ett industrialiserat samhälle.

Jag vidhåller alltså min ståndpunkt. Skulle det sedan visa sig att jag därvid ställer mig vid sidan av vad som har varit normalt och vanligt, tar jag konsekvenserna av det, Oswald Söderqvist.

När det gäller mitt påstående att vi har lidit brist på energipolitik, kan väl ingen förneka detta. Vi väntar nu alla på en ny startpunkt, EK 81. Låt mig avsluta den här debattrundan med en förmodan, att EK 81 genom sin genomgång av samhällets realiteter, bl. a. inom ramen för den ekonomiska verkligheten, kommer att visa att vi behöver en startpunkt för en ny energidebatt med helt annorlunda innehåll än den beklagliga folkomröstningen.

Talmannen anmälde att Oswald Söderqvist och Ivar Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 29 ELVING ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag skall i detta anförande uppehålla mig vid en liten del i det digra betänkandet nr 30 från näringsutskottet. Men även om det är en liten del av betänkandet som berörs är det en mycket viktig principiell fråga. Det handlar om utskottets behandling av motion 1983/84:1026, som tar upp frågan om polisens kostnader för skyddet av våra kärnkraftverk. Denna fråga behandlas också i reservation nr 22.

Våra kärnkraftverk är mycket speciella anläggningar, inte minst ur säkerhetssynpunkt. Det finns inga andra anläggningar som kan jämföras med

kärnkraftverken när det gäller effekter av haverier eller åverkan. Exempelvis en terroristaktion mot ett kärnkraftverk kan få förödande konsekvenser med bl. a. stora radioaktiva utsläpp som följd. Detta innebär att speciella åtgärder måste vidtas från samhällets sida för att skydda dessa anläggningar. Till stor del är det en uppgift som åvilar polisen.

Fr. o. m. budgetåret 1981/82 utbildar rikspolisstyrelsen personal i de polisdistrikt inom vilka kärnkraftverken är belägna.

Fr. o. m. samma budgetår tillförs också dessa polisdistrikt särskild materiel, som sambandsutrustning, bilar, insatssläpvagnar med utrustning, kroppsskyddsutrustning m. m. Denna materiel förvaras i polisdistrikten för att kunna tas fram vid ett eventuellt haveri eller brottsligt angrepp mot ett kärnkraftverk. Utrustningen byggs upp successivt, och kostnaderna för den beräknas av rikspolisstyrelsen uppgå till 5,1 milj. kr.

Rikspolisstyrelsen har på regeringens uppdrag i mars 1982 lämnat förslag till en decentraliserad organisation av de polisiära resurser som skall kunna användas vid särskilt allvarliga händelser vid kärnkraftverken. Förslaget medför ökning av personal och utrustning i Stockholms, Göteborgs och Malmö polisdistrikt, kostnadsberäknade till 6,4 milj. kr. Till detta kommer rese- och utbildningskostnader.

I förra årets budgetproposition framhöll dåvarande justitieministern att det skulle vara värdefullt med en sådan organisation som rikspolisstyrelsen redovisat, men han gjorde bedömningen att det med hänsyn till kostnaderna inte var möjligt att genomföra denna organisation.

Vi kan alltså konstatera att vi på grund av det statsfinansiella läget inte har råd att hålla oss med det skydd för våra kärnkraftverk som både rikspolisstyrelsen och justitieministern betraktar som önskvärt.

Genom ett principbeslut om polisens uppgifter, utbildning och organisation som riksdagen fattade år 1980 tog riksdagen ställning till förmån för tanken på avgiftsbeläggning av viss polisbevakning. I propositionen anfördes härom:

”Vid en systematisk undersökning kan man utan tvivel finna åtskilliga exempel på arbetsuppgifter, där det kan sättas i fråga om inte polisen bör få ta ut ekonomisk ersättning för sin medverkan på samma sätt som i dag sker inom tillämpningsområdet för kungörelsen (1964:793) om ersättning till statsverket vid anlitanande av polismän för polisbevakning på enskild bekostnad. Avgiftsbelägningen får emellertid inte innebära att ersättning fordras för det skydd till liv och egendom som var och en har rätt att kräva av polisen. Den bör självfallet inte heller utformas på ett sådant sätt att den medför negativa effekter för allmänhetens benägenhet att vidta brottsförebyggande åtgärder. En förutsättning för att avgift skall tas ut synes böra vara att det är fråga om uppgifter som i praktiken har en utpräglad karaktär av särskild service åt enskilda personer eller företag och som förekommer i en viss, ganska regelbunden omfattning.”

Enligt mitt och centerpartiets synsätt bör just skyddet av våra kärnkraftverk mycket väl täckas in under detta riksdagsbeslut.

Herr talman! Det är ett oavvisligt krav att skyddet och säkerheten kring

våra kärnkraftverk görs så effektiva som möjligt. Det är dessutom orimligt att samhället via skattemedel skall bekosta de extrema säkerhetsåtgärder som måste vidtas för detta skydd.

Kostnaderna för dessa åtgärder bör alltså betalas av kärnkraftverkens ägare. Avgifter för den organisation som redan genomförts bör därför tas ut för både materiel och personalkostnader. Dessutom bör den av rikspolisstyrelsen föreslagna nya organisationen genomföras, och också den finansieras via avgifter.

Herr talman! Jag yrkar med detta bifall till reservation nr 22 i näringsutskottets betänkande nr 30.

Anf. 30 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! I mitt anförande tänker jag ta upp energihushållning, inventering av spillvärme, marknaden för inhemska bränslen, regionala bränslebolag och återvinning av asfalt.

För att det skall bli möjligt att mönstra ut kärnkraften ur vår energiförsörjning och för att avvecklingsbeslutet skall bli trovärdigt är det nödvändigt med en rad samhälleliga ingripanden. Om avvecklingen lämnas åt marknadskrafterna, blir resultatet utan tvivel en låsning till en situation som gör avvecklingen ytterst tveksam. Till en sådan utpressningssituation syftar dock de krafter som med ekonomiska argument överger 25-årsperspektivet för avvecklingen och propagerar för "optimal användning", dvs. för att samtliga kärnreaktorer (givetvis förutsatt att dessa inte dessförinnan sätter sig själva ur spel) skall hållas i drift intill utgången av år 2010.

Det är självklart att en sådan linje är ett hot mot avvecklingen. Det är inte fysiskt möjligt att plötsligt avvara 55-60 TWh el som bundits upp i olika användningar. Det behövs en viss avvecklingstid, och det behövs bestämda förberedelser. Enligt vpk:s mening kan mycket väl kärnkraftverk ställas av också innan de tjänstgjort i 25 år, eftersom utgångspunkten är att avvecklingen skall göras "i den takt som är möjlig med hänsyn till behovet av elektrisk kraft för upprättandet av sysselsättning och välfärd".

Att med lock och pock etablera lågtemperaturuppvärmning med nytillkommande kärnkraft är över huvud taget inte överensstämmande med "behovet av elektrisk kraft". Det är ett mål i sig att begränsa varje onödig energianvändning, eftersom all energiomvandling har negativa miljöeffekter. Dessutom är det snarast en självklarhet att ju större andel elkraft som vid tiden för avvecklingen kommer från kärnkraftverk, desto större insatser av skilda slag behövs för avvecklingen.

Med en systematisk hushållning och omstrukturering av elanvändningen är det fullt möjligt att undvara kärnkraften utan att man för den skull angriper de fyra huvudälvar och andra älvsträckor som enligt den fysiska riksplanen skall bevaras och utan att man fastnar i ett beroende av kolkondens.

Elförbrukningen måste ses inte i första hand som en tillfröselfråga, utan främst som en fråga om för vilka ändamål vi behöver elkraft. Det finns ett antal elspecifika ändamål, dvs. användningsområden där man inte kan

ersätta el med någon annan energi. Vår belysning måste baseras på el, den eldrivna trafiken, f. ö. mycket energisnål, är ett annat område, och dit hör givetvis även driften av elektriska motorer för skilda ändamål i industrin, inom hushållen och på andra samhällsområden.

För den som har som mål för vår elförsörjning att denna i första hand skall tillgodose dessa elspecifika ändamål är avvecklingen av kärnkraften inget egentligt problem, i varje fall inget problem som gäller elkraft, utan snarare en fråga om hur uppvärmningen skall ordnas. Vpk anser att en sådan inriktning för elanvändningen bör beslutas av riksdagen och bli bestämmande för de konkreta åtgärderna.

Denna inriktning skulle kunna fastställas i en energihushållningslag, som givetvis också skulle omfatta bestämmelser rörande energieffektiviteten, så att inom varje användningsområde det finns viss garanti för att energisnål teknik kommer till användning. Det gäller vid industriella investeringar att använda bästa tillgängliga elsnåla teknik, och detta gäller också för hushåll och offentlig verksamhet.

Det gäller bl. a. att övervinna förhållandet att upphandlare av eldrivna apparater på skilda områden saknar egentligt intresse för elhushållning. Så är det t. ex. ofta inom fastighetsbeståndet. Stora fastighetsägare kan upphandla tusentals kylskåp, frysar och tvättmaskiner utan intresse för maskinernas elförbrukning. Deras huvudsakliga kriterier är pris, rabatter etc. Driftkostnaderna, dvs. kostnaderna för den kanske onödigt stora elförbrukningen, överläts på enskilda hyresgäster som saknar möjlighet att påverka inköpen.

Av principen att elspecifika ändamål i första hand skall tillgodoses då det gäller elförsörjning följer att uppvärmning normalt skall baseras på bränslen, inte på el.

Som en följd av detta ställningstagande måste man lägga ner ett intensivt arbete för att utveckla marknaden för inhemska bränslen – och för inventering av spillvärme enligt reservation 8. Vi har från vpk menat att inventeringen av spillvärme, som skulle skötas av kommunerna när det gäller bostäder och institutioner och av länsstyrelsen när det gäller industrin, skulle vara en mycket viktig del när man skaffar sig nödvändig kunskap för att kunna ordna en framtida värmeförsörjning på ett bättre sätt.

I reservation 58, som vi avgivit gemensamt med centern, preciseras hur vi tänkt oss denna marknadsuppbyggnad. Den är viktig ur energisynpunkt och för att den ger flera jobb i skogslänen.

Den påbörjade torvutvinningen är riktig och bör fortsätta. Regionala bränslebolag i alla län med samhälleligt ägande är en nödvändighet. Dessa bolag skulle då kunna tillförsäkras vinsterna från denna verksamhet.

Sammantaget skulle en energihushållningslag och marknadsinsatser för inhemska bränslen samt samhällsägda regionala bränslebolag utgöra viktiga delmoment för att förbereda avvecklandet av kärnkraften.

Näringsutskottet har också föreslagit att motionen om återvinning av asfalt avslås. Jag kan inte godta detta ställningstagande.

Att få i gång en samplanering mellan kommuner och andra väghållare kräver beslutsamhet och en fastlagd målinriktning. Utskottet har inte på

någon punkt hävdad att påståendena i motionen om sparmöjligheter, miljövinster, oljeförbrukning eller framtida grusbrist är felaktiga. Inget ifrågasättande har heller gjorts av möjligheten att årligen spara 259,8 milj. kr. i 1983 års priser med en återvinningsgrad av 40 % av den svenska nyproduktionen på ca 7 miljoner ton asfalt per år.

När dessa fakta nu är kända borde ett program för att uppnå det delmål för återanvändning som skisserats i motionen genomföras. Utskottet skriver positivt om syftet men vill inte föreslå något för att snabbare få i gång en riksomfattande asfaltåtervinning.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till motion 1983/84:560.

Anf. 31 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Om någon som inte tillhör riksdagens näringsutskott skulle vilja skaffa sig en bild av svensk energipolitik och därför tog sig före att läsa igenom näringsutskottets betänkande nr 30, skulle personen i fråga kanske bli konfunderad, inte därför att betänkandet på något sätt är dåligt disponerat eller skrivet – nej, tvärtom – men därför att det inte redovisar hur svensk energipolitik i framtiden skall utformas. Det ger däremot en god bild av hur den inte skall utformas, något som förstärks av de 61 reservationer som fogats till betänkandet.

Den förlamande hand som folkomröstningsresultatet lade på vår energipolitik har sträckts ut även över angränsande områden. Bl. a. är osäkerheten stor om användningen av alternativa energikällor av olika slag.

Skräckpropagandan mot uran – ytterst tolkad i reservation nr 30 från centern och vpk som t. o. m. vill totalförbjuda export av kärnenergianläggningar, med de konsekvenser detta skulle få för svensk industri – har medfört att allt arbete med förslag om undersökningar eller utredningar beträffande användning av svenska uranfyndigheter avstannat. Nedläggningen av det viktiga forsknings- och utvecklingsarbetet i Ranstad måste nog betecknas som en stor olycka. Den svenska alunskiffern innehåller ju trots allt miljarder ton olja, miljoner ton uran samt de flesta av de ädelmetaller som behövs i svensk industri och som nu importeras. I stället satsar regeringen på centerpartiets och vpk:s väldiga torvprogram, trots att det varit känt sedan 1950-talet att urankoncentrationen i svenska torvmossar i många fall är högre än i alunskiffern i Ranstad.

Sverige har ca 70 % av Europas urantillgångar. Den svenska graniten är rik på uran och torium. Torven, som har stor förmåga att anrika uran och andra tungmetaller, är i sig rik på uran därför att grundvattnet är uranhaltigt. Redan 1959 påvisades att torv söder om Vittangi har en uranhalt på 4,7 % och torvaskan kanske tre gånger så mycket. I fackkretsar började man då diskutera utvinningen av uran ur våra mossar. Erik Svenke, chefen för Svensk Kärnbränsleförsörjning, har aktualiserat planen i samband med att riksdagen accepterade centerns och vpk:s stora torvprogram 1981.

I Miljöaktuellt nr 1 i år redovisar SGU sina resultat av torvundersökningarna. Analyserna visar att normal bränntorv ofta har en avsevärd uranhalt. På sina håll innehåller askan efter torvförbränning 0,04 % uran. Som jämförelse

kan nämnas att alunskiffern i Ranstad i genomsnitt innehåller 0,03 % uran. Väster om Jokkmokk har man funnit mossar som har uppemot 11 % uran i torvaskan. I Miljöaktuellt sägs bl. a. att "risken finns att sådan uranrik torv redan idag omedvetet bryts och förbränns någonstans i Sverige. Med starkt uranhaltig aska som följd. Innan tillstånd för brytning ges krävs nämligen idag inga analyser av uranhalten i torven."

Riksdagen beslöt 1982 att 200 milj. kr. skulle utgå som stöd till torveldade anläggningar. Som mål för torvanvändningen 1990 sattes en årlig energiproduktion på 6-11 TWh, dvs. i runda tal 2-4 miljoner ton torv. Finansieringen sker medelst den årliga avgift på oljeprodukter som vi moderater motsatt oss. Ingenting har emellertid nämnts om uranet i torven. Geologerna räknar med att brytning av 1 miljon ton torv skulle kunna räcka för att producera 100 ton uran per år. Det skulle vara tillräckligt för att driva Barsebäck 1. Om det högsta torvavverkningsmålet nås, räcker uranet i askan till att driva tre fyra kärnkraftverk.

I direktiven till mineralagstiftningskommittén sägs att samhällets inflytande över utnyttjandet av torven bör stärkas och att en särskild lagstiftning för prövning av tillstånd för torvutvinning bör införas. Kommittén väntas lägga fram sitt betänkande nu i vår. Jag vet inte vad det kommer att innehålla. Men jag förutsätter att man i det betänkandet tar upp frågan om uranhalten i torv. Det märkvärdiga är att de som ihärdigast har förespråkat torv som förbränningsmaterial och för användning inom den svenska energialstringen inte på något sätt har tagit upp just frågan om uranhalten i torven eller berört de eventuella negativa verkningar som vissa brytningar kan ha. Men verkningarna kan också vara positiva, nämligen i de fall då man sätter sig före att utvinna uran ur torven.

Det är väsentligt att frågan om uran i torvaskan inte blir bortglömd. Skulle så ske, sker det säkert inte av misstag, utan därför att uran i svenskt språkbruk är ett mycket fult ord som man helst hoppar över. Det viktiga är emellertid att vi får en analys av vilka energiresurser som ryms i dessa avfallsprodukter och om eller hur de skall utnyttjas. Svensk Kärnbränsleförsörjning är i dag berett att utvinna uranet ur torvaskan på samma sätt som man i andra länder utvinna uran ur kolaska. Det skall som sagt bli intressant att se hur den här frågan kommer att följas upp och om Lennart Pettersson kan säga om frågan över huvud taget varit uppe i näringsutskottet i samband med utarbetandet av det betänkande som vi nu behandlar.

Regeringen vill kanske inte i något avseende diskutera möjligheten att under de minst 25 år som kärnkraftverken i vårt land kommer att fungera åstadkomma en svensk försörjning med uran, även om en sådan lätt kan utvinnas. Detta tycks vara en sekundäreffekt av folkomröstningsresultatet. Jag har i forskningspropositionen inte kunnat finna ordet "uran" nämnt, trots att 55 sidor handlar om energiforskning, där givetvis en viss del av denna forskning kommer att syssla med strålende material, såsom uran.

En annan sekundäreffekt av folkomröstningen och riksdagens beslut med anledning av denna är regeringens inställning till värmereaktorer. Den debatten har Nic Grönvall fört här i dag, och jag skall inte ta upp den igen.

Men eftersom utskottet har sagt att det inte behövs något uttalande om Secure- eller bridreaktorer, vill jag säga något om bridreaktorerna. Där kan man konstatera att regeringen i forskningspropositionen fortfarande har uppfattningen att vi bör ha en begränsad inhemsk kompetens som möjliggör en effektiv bevakning av det internationella utvecklingsläget och att forskningsområdet Ny kärnteknik föreslås överfört som ett delprogram till programmet Övrig långsiktig forskning och grundforskning på energiområdet. Bakgrunden kan vara att även "kärnteknik" är ett fult ord, men jag tycker det är glädjande att denna kompetens i fortsättningen kommer att upprätthållas, även om det inte stämmer helt överens med den något mer negativa inställning som Birgitta Dahl tidigare har visat. Birgitta Dahl har också sagt att någon Securereaktor inte någon gång i framtiden kan förekomma. Ett sådant tal tycker jag är modigt, om inte övermaga.

Till sist, herr talman: Vi måste ge den fria marknaden större spelrum på energifältet. Det finns ett viktigt samband mellan framväxten av det svenska välståndet och tillgången sedan årtionden på inhemsk, internationellt sett billig energi. Den har gett svensk industri en konkurrensfördel gentemot industrin i flertalet andra länder, och det är naturligtvis viktigt att en sådan fördel kan bevaras så långt som möjligt. Energiskatterna har stor betydelse för statens intäkter, men jag vill gärna påpeka att det utomlands är vanligt att energibesattningen ligger inom mervärdeskattesystemet, vilket gör att den kan "lyftas av" vid export. Om energibesattningen i vårt land fördes över till momssystemet skulle svensk industri förbättra sin konkurrenskraft på den internationella marknaden.

Över huvud taget bör vi eftersträva en fri prisbildning inom energiområdet – bara då kan vi få en långsiktig riktig satsning, där givetvis miljöaspekterna måste vägas in.

Herr talman! Jag började mitt anförande med att säga att betänkandet inte ger en bild av Sveriges långsiktiga energipolitik. Kärnkraften skall avvecklas, vattenkraftsutbyggnaden begränsas och värme- och bridreaktorer förbjudas, vindkraftverken är för dyra, kolets totala verkningar är ännu i stort sett okända, torvmossar och skiffer kan ge oss uran, vilket är tabu, hur naturgasanvändningen skall dimensioneras vet vi ännu inte, och energistödssystemet verkar vara litet av ett lappverk. Hur skall vi egentligen ha det? Det kommer framtiden med all sannolikhet att visa.

Tre saker, alla positiva, vet vi dock: oljeanvändningen minskar, kärnkraftverken fungerar, och energifrågorna återkommer i riksdagen.

Herr talman! Jag instämmer till fullo i yrkandena i de moderata reservationerna.

Anf. 32 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Ingrid Sundberg riktar egentligen en ganska allvarlig kritik mot moderaterna. Hon hävdar att det saknas riktlinjer för den framtida energipolitiken i näringsutskottets betänkande. De inledande reservationerna handlar om detta, som självklart också finns i betänkandet. Dessutom har vi 1981 års energibeslut, vilket också är en god grund att bygga vidare på.

Folkomröstningen har nu blivit förlamande mot att – om vi går ett par tre år tillbaka i tiden – ha varit förlösande, den som tog udden ur debatten och gjorde att kärnkraftverken gick så bra, trots att det var då de verkliga problemen kom. Men skräckpropaganda mot uran är något mycket förskräckligt som inte borde få förekomma.

Jag vill säga två saker. Var hämtar Ingrid Sundberg formuleringen centrens och vpk:s torvprogram? Det är inte vi som har presterat något speciellt torvprogram. Det är snarare så att regeringen hade betydligt högre ambitioner än vi och gav ett speciellt 25-procentigt statsbidrag till eldningsanläggningar för torv. Vi har hela tiden haft prioriteringen först skogsbränsle sedan torv. Den prioriteringen har på sistone blivit märkbar även inom regeringspartiet, men hos oss har den gällt hela tiden.

Uran är ingen eftersträvansvärd biprodukt. Det finns goda möjligheter att undvika de uranrikaste torvfyndigheterna. Från centern har vi gång efter annan pekat på att vi borde tillämpa metoden med vyrmetan. Då plockar vi energin ur mossen utan att behöva gräva upp den, utan att över huvud taget få några avfallsproblem. Det blir en ren och fin gasproduktion som kan få stor betydelse för framtiden.

De fria marknadskrafterna måste husera bättre, säger moderaterna. Ett är dock säkert, det finns ingenting som kraftbolagen fruktar mer än absolut fri konkurrens. De har länge haft en monopolistisk ställning och kommer att lägga ner mycken möda på att få behålla den. Om moderaterna tror att de pratar i kraftbolagens intresse då de talar om fri konkurrens gör de ett mycket stort misstag. Här finns möjligheter att ta till vara vissa torvresurser, och det tycker jag att vi skall göra. Vi skall göra det på ett sådant sätt att vi undviker uranproblemet.

Gång efter annan har problemen med att lägga in energiskatterna i momssystemet påvisats. Jag tror inte att vi i dag har tid att utreda det närmare.

Anf. 33 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Låt mig börja med det sista först och säga att vi inte skall diskutera energibeskattningen eftersom den inte hör hemma här, men jag vill ändå säga några ord i frågan. Det är självklart att det finns mycket att göra på det området, och det har också moderaterna visat i sina reservationer, både här och i skatteutskottet.

Det var intressant att höra Ivar Franzéns synpunkter på torven. Vi som följde med i energidebatten under 1970-talet och tidigare hörde hela tiden från centerpartiet och vpk att det var torven som var det allena saliggörande tillsammans med biomassa. Nu verkar det som om Ivar Franzén tar avstånd från de motioner om torv och torvanvändning som centerpartiet har lagt fram vid tidigare riksdagar genom att försöka förringa värdet av densamma. Riksdagen har nu antagit detta program, och då kommer Ivar Franzén med en intressant sak – vi skall tydligen huvudsakligast bryta icke uranhaltiga mossar. Det fordrar en mycket noggrann undersökning av alla ländets torvmossar. I viss mån har vi en aning om var uranfyndigheterna finns när det

gäller urberget, och det är klart att grundvattnet och torvmossarna i närheten av dessa fyndigheter är mer uranhaltiga än andra. Men jag vill fråga Ivar Franzén direkt: Menar Ivar Franzén med detta yttrande att han väntar sig att minerallagstiftningskommittén skall rekommendera en selektiv torvbrytning, som bedrivs på sådant sätt att vi undviker att få uranhaltig aska och en halt av uran som skulle kunna vara i alla fall något hälsovådlig eller åtminstone inte bra att ha? Tar Ivar Franzén därmed också totalt avstånd från möjligheterna till det motsatta förfarandet, nämligen att skaffa vårt land en egen försörjning när det gäller uran och att eventuellt kunna utvinna uranet från torvaskan?

Anf. 34 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Jag vet inte hur många gånger jag behöver poängtera i dagens debatt att centerpolitiken ligger mycket nära verkligheten och att vi verkligen vill utnyttja framtidens positiva möjligheter. Det innebär att vi ser möjligheterna och vill utnyttja dem när det gäller en energianvändning på sikt av i storleksordningen ca 300 TWh. Det ger oss självfallet möjlighet att begränsa uttaget av torv. Vad jag sade tidigare var att vi kan undvika att bryta torvfyndigheter med höga uranhalter. Däremot vill jag upprepa det jag tidigare sade om vyrmetanmetoden – som innebär att vi tar miljarder bakterier till hjälp och låter dem frigöra energin i mossen. Vi kan sedan sortera dem i brunnarna och få ut metangas. Där har vi en ren och fin energikälla.

Det finns alltså goda möjligheter – det hävdar jag med bestämdhet – att utnyttja den del av våra torvfyndigheter som fordras för att vi skall kunna fylla den energipåse som vi med en effektiv energianvändning behöver.

Centern har sagt mycket klart nej till svensk uranbrytning, så den frågan var ganska onödig. Vi har sagt nej därför att i varje fall traditionell uranbrytning är förknippad med enormt stora hälso- och miljöproblem. Det beskrivs kanske bäst av att det finns ett antal stater i USA och någon i Canada som har stiftat särskild lag med förbud mot uranbrytning – beroende på att man inte kan klara denna brytning på acceptabla villkor. Dessa stater har upplevt skräckpropagandan när det gäller uran som något mycket verkligt – och man har varit beredd att ta konsekvenserna av det och i lag förbjuda brytning.

Jag tror att det är litet farligt att, som Ingrid Sundberg gör, försöka nonchalera dessa från mänsklig synpunkt viktiga och svåra problem.

Vi har all anledning att nyttja våra inhemska tillgångar av energi. Vi har klart prioriterat – jag säger det återigen – skog och annan typ av biomassa före torv. Vi är nu liksom förut beredda att fylla på med den kvantitet torv vi behöver och göra det på miljövänligaste möjliga sätt.

Anf. 35 INGRID SUNDBERG (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara kommentera herr Franzéns beskyllning att jag skulle nonchalera problemet. Jag vill hänvisa till det arbete som har utförts under många år såväl i Ranstad som i Studsvik.

Anf. 36 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! I en motion, nr 861, har vpk tagit upp statens vattenfallsverks organisation och roll i energipolitiken mot bakgrund av dess nya organisation. Vi ifrågasätter den utökade energipolitiska roll som Vattenfall nu får genom omorganisationen.

Vi har tidigare framfört kritik mot Vattenfalls roll i energipolitiken. Den har varit alltför stor, och Vattenfall har enligt vår mening agerat alltför självsvåldigt i energipolitiken. Det är knappast någon överdrift att påstå att Vattenfall i stor utsträckning har fått bestämma huvudinriktningen för Sveriges elpolitik under de senaste 50 åren.

Vattenfalls position som landets ledande producent och distributör av elenergi styr naturligtvis verkets agerande i energipolitiken. Vattenfall tjänar på att det slösas med elkraft och verkar därför för att elförbrukningen på olika sätt skall öka. Genom Vattenfalls stora inflytande över elpolitiken har satsningar på hushållning med elenergi och på effektivare elanvändning försumrats och försvårats. Det ökade ansvar för hela energipolitiken som Vattenfall fått genom omorganisationen medför att Sverige riskerar att bygga fast sig i ett sårbart och dyrbart elberoende samtidigt som energihushållningen kan komma att bromsas. En sådan utveckling av energipolitiken kan vi inte stillatigande acceptera.

Vpk har tillsammans med centern följt upp dessa frågor i reservationerna 4 och 5 till det betänkande vi nu behandlar. Vi har där tagit upp att det är angeläget att Vattenfall inte får medverka till att öka elberoendet och försvåra kärnkraftsavvecklingen.

Vi har vidare understrukt nödvändigheten av att snarast möjligt återgå till ett elförsörjningssystem som har vattenkraften som baskraft. Vid körning som baskraft kan man uppnå en jämn och hög verkningsgrad i vattenkraftverken. Mycket talar för att huvuddelen av elvärmen kan avvecklas samtidigt med kärnkraften. Därigenom kan vattenkraften åter bli baskraft i det svenska elkraftssystemet och verkningsgraden i kraftverken öka betydligt.

Herr talman! Exempel på Vattenfalls negativa påverkan på landets energihushållning har vi anfört i tidigare debatter. Jag skall nu bara erinra om några.

Vattenfall har med sin elpolitik förhindrat tillkomsten av kommunala kraftvärmeverk. Vattenfall har ställt personal till förfogande för att ingå i sekretariaten i statliga energiutredningar, t. ex. konsekvensutredningen, elanvändningskommittén och vattenkraftberedningen. Därigenom har man kunnat påverka dessa utredningar. Resultatet har bl. a. varit överdrivna elprognoser och underskattade kostnader för elproduktion jämfört med kostnaderna för effektivare elanvändning. Detta har i sin tur lett till rådande elöverskott, som medfört att kärnkraften nedreglerats och vatten spillts förbi befintliga vattenkraftverk på grund av svårigheter att finna någon som helst avsättning för elöverskottet.

Vattenfalls självpåtagna roll som pådrivande energipolitisk aktör har fått uttryck i en omfattande opinionsbildning i form av gratistidningar till landets hushåll samt presskonferenser och TT-meddelanden som ordnas av Vatten-

fall i energipolitiskt syfte och vilkas innehåll – vill jag påstå – ofta strider mot den av riksdagen fastlagda energipolitiken.

Vpk anser att det finns starka skäl för att ompröva Vattenfalls nyligen utvidgade roll i den svenska energipolitiken. Vi vill ifrågasätta Vattenfalls ökade satsningar på strategisk planering, opinionsbildande informationsverksamhet och utvecklingsverksamhet samt det ökade engagemanget i den kommunala energiplaneringen. Vi anser att Vattenfall i stället skall koncentrera verksamheten till drift och förvaltning av sina kraftverk samt till eldistribution. Inte minst händelserna för några månader sedan med flera betydande elavbrott visar att Vattenfall kan ha svårt att klara av sin huvuduppgift, nämligen att garantera en fungerande eldistribution. Eftersom det på grund av det ökade elberoendet är av största vikt att eldistributionen fungerar, är det mycket angeläget att Vattenfall får möjlighet att koncentrera sig mer på denna viktiga uppgift i stället för att som nu splittra upp sin verksamhet på snart sagt alla områden inom energipolitiken.

Vattenfalls engagemang i den kommunala energiplaneringen är egendomlig och synes syfta till att öka landets elberoende. Även i det fallet torde exempelvis, som vi har anfört och utvecklat i vår motion, Studsvik Energiteknik AB vara en lämpligare huvudman för detta slag av verksamhet än Vattenfall.

Herr talman! Vi har i vpk-motion 861 bl. a. angett några konsekvenser av vårt synsätt, som jag här mycket sammanpressat har försökt redovisa. Vi har kommit fram till att det borde leda till att Vattenfalls avdelning Planering skärs ned med minst 50 %, att Vattenfalls avdelning Utveckling förs över till Studsvik Energiteknik AB, att Vattenfalls s. k. informationsverksamhet begränsas kraftigt, att Vattenfalls engagemang i den kommunala energiplaneringen avvecklas snabbt och att en översyn av Vattenfalls huvudkontor med ca 2 300 anställda bör göras.

Vpk har i sin motion och i reservation 15 föreslagit ökade satsningar för vattenfallsverket med tyngdpunkten lagd på drift och förvaltning av Vattenfalls kraftverk och på eldistribution. Man skall inte som nu splittra sin verksamhet på i stort sett alla områden inom energipolitiken. Vi vill därför att regeringen snarast skall utarbeta förslag till sådana förändringar som jag här har nämnt.

Till sist några kommentarer till vpk-förslagen och reservation 60 angående vindkraften och ett statligt vindkraftsprogram. Vindkraftsutbyggnaden har som bekant stoppats, och tidigare tillgängliga resurser för en fortsatt utbyggnad finns i stort sett inte längre kvar. Erfarenheterna av vindkraften i Näsudden och Maglarp samt i andra länder är i många fall så positiva att något tvivel inte längre borde råda om att en ordentlig satsning på vindkraften skulle vara ett betydelsefullt bidrag i vår framtida energiförsörjning.

Den effekt- och regleringsreserv som vattenkraften mer och mer fått överta rollen av är inte bra. Den betyder ofta ett irrationellt och olönsamt sätt att klara problemen vad gäller vår elförsörjning. Inte minst i det samman-

hanget har vindkraften liksom produktionen i mottrycksverk stor betydelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 4, 5, 15 och 60.

Anf. 37 TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag om kvällsplenum nu har uppsatts.

Anf. 38 GUNHILD BOLANDER (c):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande nr 30 behandlas också motion nr 1027 om ett vågenergiprojekt på Gotland, vilken har undertecknats av Per-Axel Nilsson, Barbro Nilsson i Visby och mig.

Vi har påtalat att länsstyrelsen i Gotlands län och Gotlands kommun i två omgångar gemensamt har lämnat ekonomiska bidrag till ett forskningsprojekt vid institutionen för skeppshydromekanik vid Chalmers tekniska högskola. Även Vattenfall har ekonomiskt medverkat vid förstudier av detta projekt. Projektet har syftat till att klarlägga förutsättningarna för att genomföra vågenergiförsök vid Gotlandskusten, och man har nu konstaterat att Gotlands ostkust skulle efter svenska förhållanden vara väl lämpad för ett fullskaleprojekt. Jag vill gärna inledningsvis klargöra att det gäller här i första hand att ta till vara de framtida exportvärden som kommer att ligga i den industripolitiska satsning som ett förverkligande av projektet skulle innebära.

Under utredningsarbetets gång har kontakter knutits med Svenska Varv AB, som har utvecklat en prototyp vilken man nu är beredd att bygga och i ordets verkliga mening sätta i sjön i full skala.

För att detta skall kunna förverkligas krävs emellertid pengar. Vi kan konstatera att det egentligen är unikt att kommun och länsstyrelse går in med pengar på det sätt man gjort här när hela utvecklingsprocessen skett i Göteborg. Detta bör enligt min mening tillmätas ett visst värde och visar på ett klart intresse från gotlänningarnas sida att medverka till att detta försök blir verklighet. Vi menar att vissa förutsättningar redan finns på Gotland när det gäller alternativa energikällor. Vi har de båda vindkraftverken på Näsudden, och Vattenfall har en uppbyggd organisation för att ta hand om även denna anläggning. Hittills har också forskningspengar funnits att tillgå. Men för att gå vidare just nu finns inga självklara finansieringsvägar.

När nu industriministern i propositionen om svensk havsresursverksamhet klart uttalar att finansiellt stöd skall kunna lämnas till myndigheter för utveckling av referensanläggningar, har vi i motionen föreslagit att Svenska Varv AB borde komma i åtnjutande av sådant stöd för att kunna realisera vågenergiprojektet.

Även om den alternativa energikälla som vågkraften utgör har begränsad betydelse för den svenska energiförsörjningen, kan det för Gotlands del med vårt avskilda läge ha betydelse med ett energitillskott på 1–2 MW. I ett internationellt sammanhang kan dock vågkraften i vissa fall komma att visa sig vara konkurrenskraftig.

Vi vet att andra länder med öar, som ligger så till att överföring av elström via kabel exempelvis är en omöjlighet, också arbetar med försök med olika

vågenergiprojekt. Men inget av dessa försök har hittills kommit i närheten av det kilowattpris som den svenska prototypen kunnat prestera. Den har dessutom visat sig fungera väl vid alla förekommande väderlekstyper, vilket tyder på stor driftsäkerhet.

Därför är det viktigt att vi kommer i gång med denna referensanläggning, så att inte andra länder kommer före. Utskottet säger sig också vara medvetet om betydelsen av en inhemsk referensanläggning vid internationell marknadsföring. Vi menar att detta projekt skall ses i första hand som en industripolitisk satsning, och av den anledningen kunde man kanske väntat sig att utskottet klarare uttalat sig för ett förverkligande.

Utskottet har tagit reda på att energiforskningsnämnden kommer att påbörja en teknisk utvärdering av Svenska Varv AB:s vågenergiprojekt. Låt mig då upplysa om att denna studie allaredan är i gång och att den sker i samarbete med Vattenfall. Utskottet pekar också på ett antal tänkbara industriella intressenter och också möjligheter till finansiell medverkan.

Mot bakgrund av den positiva inställning som ändå kommer till uttryck i utskottsbetänkandet hade det varit värdefullt om riksdagen i dag hade gjort ett uttalande i samma riktning. Det finns anledning för regeringen att seriöst och positivt pröva kommande anslagsframställningar på detta speciella område, och då hade det varit en styrka med ett sådant riksdagsuttalande.

Herr talman! Nu får vi alltså nöja oss t. v. med utskottets skrivning. Jag noterar att centerns ledamöter har avgivit ett särskilt yttrande till förmån för de i motionen framförda synpunkterna. Jag skall avstå från att yrka bifall till vår motion men har ändå på detta sätt velat poängtera hur viktig vi anser att denna fråga är.

Anf. 39 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag skall uppehålla mig vid två områden i det här betänkandet: först frågan om statens elektriska inspektion och sedan frågan om elskatten.

Frågan om anslag till statens elektriska inspektion har kommit att bli något av en följetong i riksdagsdebatten under senare år. Orsakerna härtill är att de olika regeringarna inte ansett att inspektionen bör ha ett så tilltaget anslag att den effektivt kan utföra de uppgifter som äligger den. Vid några tillfällen har riksdagen ökat anslagsramarna för elinspektionen i förhållande till regeringens förslag. Så är det också i år.

Det kan finnas anledning att ytterligare, utöver utskottets betänkande, ge några synpunkter och fakta om elinspektionens uppgifter och verksamhet.

Statens elektriska inspektion har till uppgift att utöva kontroll och tillsyn över alla i landet förekommande starkströmsanläggningar, alltså sådana anläggningar som kan vara farliga för person eller egendom.

Inspektionen är uppdelad på fem distrikt med f. n. en personalstyrka om totalt 35 personer. 20 av dessa är handläggare, dvs. inspektörer. Det är alltså 20 personer som har sådana kunskaper och erfarenheter att de kan inspektera våra anläggningar.

Låt mig här ge några siffror som vägledning när det gäller vilken

omfattning dessa anläggningar har.

Elförbrukningen för innevarande år beräknas uppgå till 112 TWh, dvs. 112 miljarder kWh. Av detta är ungefär hälften att hänföra till industrin. Det är alltså en mycket omfattande elförbrukning vi har i detta land, en förbrukning som inte i sig enbart är av godo. El för uppvärmning är exempelvis inget effektivt utnyttjande av energi.

Antalet förbrukare är ungefärligen följande enligt Elverksföreningens statistik för 1982:

- Industrier som är högspänningsabbonnenter uppgår till i runda tal 3 000.
- Industrier som är lågspänningsabbonnenter uppgår till ca 50 000.
- Vi har ca 150 000 lantbruk.
- Vi har ungefär 21 000 gas-, värme-, vatten- och avloppsverk. I detta inräknar man också kärn- och kolkraftverk.

Till detta bör läggas ungefär 3,3 miljoner bostadshus och 400 000 övriga abonnenter.

Distributionen är uppdelad på närmare 2 000 mottagnings- och fördelningsstationer och liknande. Ungefär 120 000 nätstationer ingår i nätet. Ledningsnätet som inspektionen har att utöva tillsyn på uppgår till ca 24 000 km direktjordad ledning mellan 400 och 130 kilovolt, 75 000 km högspänningsledning mellan 20 och 3 kilovolt och ca 100 000 km lågspänningsledning.

Herr talman! Jag har velat ge dessa siffror för att understryka vikten av en väl utvecklad tillsyn och kontroll av våra elanläggningar. Som var och en borde förstå innebär 20 inspektörer en alldeles för liten potential för att inspektionen skall kunna fullgöra sina förpliktelser. Inte ens 25 inspektörer, vilket vi föreslagit i motioner, är tillräckligt för att hålla den erforderliga tillsynen. Men vi har ansett att det i nuläget är viktigast att inspektionen ges de resurser som den kan använda och som den enligt tidigare beslut skall ha i vad avser inspektörer.

För att göra en jämförelse med ett av våra grannländer, Norge, kan jag nämna att man där enligt uppgift har ca 400 inspektörer till sitt förfogande. Det är en påtaglig skillnad. Jag menar dock inte att ambitionen skall vara att vi skall ha 400 inspektörer eller fler i Sverige, men jag tror att det är viktigt att framtidens elsäkerhet ses över på ett sätt som innebär att vi ökar – och inte sänker – vår elsäkerhet. Och detta bör ske inom ramen för nuvarande system med en fristående elektrisk inspektion.

Jag vill understryka vad utskottet skriver i betänkandet om att "det är väsentligt att den verksamhet som statens elektriska inspektion bedriver för att främja säkerheten i samband med framställning, överföring och användning av elektrisk ström kan utföras på ett effektivt sätt. Vid sin beredning av ärendet har utskottet kommit till slutsatsen att statens elektriska inspektion med nuvarande personalstyrka och arbetsuppgifter inte har möjlighet att bedriva verksamheten med en så hög ambitionsnivå som är önskvärd från bl. a. elsäkerhetssynpunkt."

Det är bra att detta sägs under full enighet i riksdagen, så att fortsättningen

för inspektionen inte innebär förnyade försök från regeringen att strypa anslaget.

Vad som däremot gör mig något konfunderad är vad som sägs litet längre fram i betänkandet – visserligen endast i förbigående, men jag vill ändå kommentera det något. Det jag avser är att utskottet räknar med möjligheterna till en avgiftsfinansiering av delar av verksamheten. Jag tror att det är en farlig väg. Den leder lätt till att elsäkerheten kommer i kläm, för om någon skall betala för en inspektion, finns det stora risker för att inspektionen inte kommer till stånd. Förbrukaren drar sig i varje fall för att en inspektion av en sliten anläggning kommer till stånd och undviker att begära en sådan.

Det finns de som brukar likna elinspektionens verksamhet vid trafikpolisens. Inspektionen tillämpar vid sina besök på anläggningar stickprovsmetoden, ofta utan att ha en anmälan eller liknande om en anläggnings kondition. Skulle man avgiftsfinansiera detta, innebär det att inspektionen först skulle besöka den ansvarige för anläggningen och tala om att nu skall vi inspektera er anläggning, och detta kommer vi att ta si och så mycket betalt för. Det är här liknelsen med trafikpolisen kommer in. När en bilist blir stoppad exempelvis i en trafikkontroll och avkrävs en alkotest, skulle polisen samtidigt presentera en räkning för vad denna test kostar. Det är en något orimlig tanke som omsatt till elinspektionen skulle få samma ohållbara konsekvenser. Jag antar att den utredning som pågår kommer att visa att det inte går att avgiftsfinansiera säkerheten.

Det gensvar som vår motion erhållit såväl från sådana tunga instanser som Elverksföreningen, Svenska elektriska kommissionen, Elektrikerförbundet och Elektriska arbetsgivareföreningen m. fl. som från utskottet visar klart att det är nödvändigt med bedömningar som grundar sig på kunskaper och erfarenhet och inte på ett tyckande när det gäller denna typ av frågor. Utskottet föreslår enhälligt att motionen helt bifalls, varför jag självfallet inte har något ytterligare yrkande i denna fråga.

Herr talman! Jag skall nu övergå till att beröra frågan om skatt på viss elkraft. Det är utan tvekan så att stora vinster görs i de äldre vattenkraftverken i dag. Produktionskostnaderna är ofta så låga som 1 öre per kilowattimme, medan försäljningspriset ligger på 15 öre eller mer. Riksdagen beslutade för ett par år sedan om en skatt på 2 öre per producerad kilowattimme på äldre vattenkraftverk.

I kärnkraftsomröstningsdebatten var de flesta ense om att övervinsterna i vattenkraftsproduktionen borde dras in till samhället. 2 öre motsvarar dock dåligt indragningen av dessa "övervinster". Vpk föreslår därför en produktionsavgift om 6 öre per kilowattimme på de vattenkraftverk som är äldre än tio år och som har en installerad effekt över 1,5 MW. Vi menar att 4 av dessa 6 öre bör gå tillbaka till de regioner där de berörda vattenkraftverken ligger. På så vis skulle vissa regionala initiativ kunna förverkligas för att möta bl. a. de stora problem för basnäringarna som där finns. Dessa skulle tjäna bl. a. sysselsättningen i de regioner som nu inte har någon reventy av all elproduktion som distribueras söderut.

På samma sätt menar vpk att en importavgift måste införas för att stoppa

missbruket att låta vatten flyta genom de svenska vattenkraftverken utan att ta till vara detsamma och i stället importera elkraft från exempelvis Norge. Detta ägde som bekant rum i vintras, och motivet var enbart företagsekonomiskt. I stället för att betala 2 öre i skatt per producerad kWh importerade man elenergi skattefritt från Norge. Detta är en samhällsekonomisk förlust som måste stävjas. Det bästa sättet att göra detta på är självfallet att införa en importavgift av samma storlek som skatten eller produktionsavgiften för den inhemska produktionen. Det avtal som utskottet hänvisar till inger enligt vårt förmenande inget förtroende, då det bl. a. var ett företag i denna grupp – dessutom samhällsägt – som gjorde dessa överföringar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 16 och 18.

Anf. 40 ERIK OLSSON (m):

Herr talman! Jag vill tacka näringsutskottet för visat intresse för min motion 1983/84:2573.

Utskottet har dock helt ägnat sig åt att penetrera kärnvärmeaktorns betydelse och funktion – något som jag endast nämnt i min första att-sats. Betänkande 1983/84:30 om energipolitik borde enligt min mening uppta till behandling nu använda energikällor, och då anser jag det oförståeligt att utskottet helt förbigått torvens betydelse både i ekonomiskt avseende och i miljöavseende. Efter allt som under senare år skrivits om myrnarnas betydelse som naturmiljöer är det ofattbart att man plötsligt och i så stor skala börjat exploatera myrar genom torvbrytning utan att först göra en noggrann planering med hänsyn till naturvärden, tillgång på brytvärdig torv, transportavstånd, torvbrytningens inverkan på angränsande mark osv.

Våra torvtillgångar har skapats under loppet av tusentals år, och en brytning av torven innebär att myrarna som ekosystem oåterkalleligt utplånas. Myrarna tjänstgör som ett filter för vårt grundvatten, som rinner vidare i diken, bäckar, åar och älvar. Torvmossarnas roll i det ekologiska systemet är inte utredd.

Vi vet att myrar och andra våtmarker har en speciell flora och fauna. I vår flora är 12 % av kärlväxterna mer eller mindre starkt bundna till myrar. En stor del av vår fågel-, insekts- och groddjursfauna är beroende av myrarna. Internationellt sett är våtmarkernas växter och djur hotade. Europarådet försökte väcka världsoptionen genom att utlysa en våtmarkskampanj och genom att proklamera år 1976 som ett internationellt våtmarksår.

Myrar är högproduktiva ekosystem och har därför stor betydelse även för djurarter som inte är speciellt knutna till våtmarker. Hare och klövvilt är t. ex. i hög grad beroende av myrar som betesmark. Skogsfågelhönorna är beroende av betet på myrarna för sin äggproduktion tidigt på våren, och deras kycklingar har stor nytta av myrnarnas produktion av insekter. I jakt- och viltvårdsberedningens betänkande konstateras:

”Utdikning av våra våtmarker påverkar i hög grad viltets livsbetingelser. Ört- och lövvegetation, särskilt i våtmarkernas kantområden, utgör värdefullt viltfoder och insektslivet gagnar många fågelarter.”

Herr talman! Med dessa ord har jag velat fästa riksdagens uppmärksamhet

på torvmossarnas betydelse och hoppas att dessa snarast kommer med i energi- och miljödebatten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till moderata samlingspartiets samtliga reservationer.

Anf. 41 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag skulle avslutningsvis vilja göra ett par kommentarer till den debatt som förts i dag, samtidigt som jag svarar på några frågor som ställts.

Då vill jag gärna börja med att med stor glädje konstatera att det som jag underströk inledningsvis har visat sig hålla även i denna debatt, nämligen att det på de flesta väsentliga punkter nu råder stor enighet om energipolitiken. Vi har möjlighet att diskutera sakfrågorna och de konkreta problemen i en mycket konstruktiv anda.

En och annan har sagt att det här skulle bero på att hans eller hennes parti har fått fullt genomslag för sina idéer. Jag skulle för min del föredra att vi uttrycker oss så, att vi alla har kunnat konstatera att många av våra idéer nu fått genomslag. Vad som hänt när stridens hetta lagt sig är att vi fått möjlighet att konstatera att vi på många punkter faktiskt har gemensamma uppfattningar. Det har vi nog haft tidigare också, men det har inte varit möjligt att i stridens hetta redovisa detta. Kanske har vi inte heller lyssnat tillräckligt på varandra.

En sak är i alla fall klar, och det är att det har sin betydelse att vi har en regering som är överens om tagen och som kan söka bred förankring i riksdagen.

En viktig faktor som bidrar till att det är så här är också att vi försöker ge klara och långsiktiga besked om de spelregler som skall gälla på detta område. Mycket av vårt arbete under de senaste 18 månaderna har ägnats åt det, både principiellt och i praktisk handling. Då är det viktigt att vi håller fast vid just den överenskommelse som slöts i samband med folkomröstningsbeslutet. Det är bl. a. i detta perspektiv som den här, som jag tycker, vid det här laget litet egendomliga diskussionen om Secure måste ses. Vi måste konstatera att det här har getts klara och raka besked både före och efter folkomröstningen. Det finns fyra partier som har en alldeles klar uppfattning i denna fråga. Det har deklarerats i riksdagen, det har deklarerats av regeringen, och jag har gjort det själv vid många tillfällen på regeringens vägnar. Jag betraktar det mot den bakgrunden, dvs. att det finns fyra partier som har en klar uppfattning i frågan, som uteslutet att någon kommun skulle komma på idén att införa Secure i sitt system. Jag vill för min del bestämt hävda att det är viktigt att vi nu håller fast vid folkomröstningsresultatet och arbetar vidare för att utveckla ny teknik som på ett bra sätt kan klara våra energibehov i framtiden.

Jag vill understryka det som alla här har varit eniga om, även om man ibland dragit skilda slutsatser, nämligen att energipolitiken är förenad med miljökraven. En av de viktigaste möjligheterna vi har att förbättra miljön är att bedriva en bra energipolitik, där den teknik vi väljer är så miljövänlig som

möjligt. Det är skälet till att vi från vår sida har arbetat så intensivt för att minimera kolanvändningen och främja alternativen till kol samtidigt som vi skärper miljökraven på kol och styr kolanvändningen. Här har vi nått mycket betydelsefulla resultat.

Jag måste påminna om att skälet till att socialdemokratin under den förra regeringsperioden gick emot förslagen när det gällde utsläppsreglerna för kol var att vi betraktade de regler som föreslogs som för lindriga. Vi ville ha strängare miljökrav, och sådana krav har vi nu lagt fram förslag om.

I den proposition som behandlar kolfrågorna gör vi också ett principiellt uttalande när det gäller andra bränslen, nämligen att i princip samma stränga krav skall gälla för dem. F. n. gäller de strängaste kraven för kolet. Detta uttalar vi bl. a. när det gäller torven, som har diskuterats av flera talare här i dag.

När det gäller miljökraven för torv vill jag redovisa för det första att länsstyrelserna ju redan inom ramen för den fysiska riksplaneringen nu har i uppdrag att göra inventeringar av torv- och våtmarker och hur de resurserna bäst skall utnyttjas. För det andra gäller den torvsatsning som är aktuell en mycket liten del av våra samlade torvresurser – det är någon procent som skall tas i anspråk. Det är ett självklart krav att den användningen skall utformas så, att man åstadkommer minsta möjliga skador på och konflikter i miljön.

Regeringen har vidare för en vecka sedan gett i uppdrag åt energiverket att i nära samarbete med naturvårdsverket gå igenom miljöfrågorna beträffande torven och komma med förslag till hur de skall tacklas. Vår avsikt är att i den proposition som skall föreläggas riksdagen nästa vår ta upp dessa frågor.

De särskilda frågor som gäller uran och torv är föremål för fortlöpande granskning av en gemensam arbetsgrupp för naturvårdsverket, energiverket, strålskyddsinstitutet och kärnkraftinspektionen. Dessa frågor är alltså under uppsikt, så på detta område har de initiativ tagits som behöver tas för att utvecklingen skall hållas under kontroll.

Jag vill också understryka att vad som nu dominerar arbetet är utveckling av ny teknik som kan bli av stor nytta för miljön i Sverige och för vårt internationella miljösamarbete. Vi kan i dag tack vare våra egna ansträngningar redovisa teknik som visar att det när det gäller kolet går att lösa inte minst miljöproblemen på ekonomiskt rimliga villkor, under förutsättning att samhället ställer de rätta kraven och att svensk industri har teknik som kan användas. Det är av stor betydelse i det internationella miljöarbetet, det är av stor betydelse när det gäller att ställa teknik till andra länders förfogande, och det är också av stor betydelse för exporten.

Ett resultat av de senaste 18 månadernas mycket målmedvetna arbete på detta område är att svensk industri har och håller på att få ett mycket stort antal referensanläggningar som demonstrerar ny teknik, och det är av stor betydelse för deras exportansträngningar. Vi samarbetar i detta exportfrämjande arbete. Energitekniken får också en allt större betydelse i biståndssamarbetet. Vi för nu med land efter land diskussioner om vilken teknik som Sverige kan ställa till förfogande för lösande av u-ländernas försörjningspro-

blem. I det sammanhanget spelar bl. a. produktion av vindkraft, inte minst småskalig sådan, och av vattenkraft, från såväl stor- som småskaliga anläggningar, en mycket stor roll. Det är naturligtvis viktigt att man också i u-ländernas energiförsörjningssystem introducerar miljövänlig teknik, bl. a. för förbränning, så att man där inte i onödan skall dra på sig de miljöproblem som vi har.

När det till slut gäller den långsiktiga elanvändningspolitiken vill jag understryka att regeringen arbetar för att den el vi i dag har skall användas på ett sådant sätt att den el som utnyttjas för värme inte skall behöva ersättas med nytillkommande elproduktion – åtminstone inte annat än när denna åstadkoms med hjälp av värmepumpar eller annan energisnål teknik – utan i stället med hushållning och med ny teknik för uppvärmning.

Vår bestämda uppfattning är att de här arbetsuppgifterna är led i uppnåendet av det långsiktiga målet att oljan och kärnkraften skall ersättas och att ett nytt energisystem skall utvecklas. Det är med målmedvetna insatser praktiskt fullt genomförbart.

Anf. 42 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag vill gärna stryka under energiministerns påpekande att det på väsentliga punkter finns en enighet. Visst förekommer det ett konstruktivt samarbete, som vi från centerns sida sätter stort värde på. Energiministern kreerade också målsättningen att det skall finnas enkla, klara och långsiktiga spelregler. Det är en bra målsättning, och kanske kommer den också att gälla framöver.

Jag kan ändå inte underlåta att påminna om – även om jag tror på en ärlig vilja från regeringens sida i dag att minimera kolanvändningen – att den hittillsvarande kolanvändningen i hög grad varit beroende av mycket växlande förutsättningar för kolintroduktionen. Hösten 1982 angav regeringen 20 eller 25 stora koleldade anläggningar som en målsättning. Samtidigt införde man särskilda premier för torvanvändning och skärpte tillståndsprövningen för skogsbränsle. Signalerna var mycket klara. Ingen kommun kunde ta miste på att det var kol regeringen ville prioritera i de stora systemen. Man handlade också därefter.

Så småningom skedde en omvändning genom att man införde en kolskatt och genom att skogsbränsle började behandlas på samma sätt som torv. Över huvud taget började signaler om att man skulle gå fram försiktigt när det gäller kol komma. Man började mot bakgrund av energibalanssiffran i 1981 års energibeslut helt riktigt se på kol som något som man fyller på med, om detta är nödvändigt. Jag har tidigare i dag sagt att jag hoppas att 3–4 miljoner ton kol verkligen skall betraktas som ett högstvärde och att alla krafter skall verka för att kolanvändningen blir mycket lägre.

Energiministern hävdar att det var därför att socialdemokraterna ville ha strängare krav vid koleldning som man sade nej till våra förslag. Jag tror att det är en korrekt beskrivning när det gäller trepartiregeringens förslag. Men såvitt jag förstår kan man inte göra samma bedömning när det gäller det sista förslaget, som lades fram av mittenregeringen. Socialdemokraterna talade

mycket diffust om tillämpning av praxis osv., men fällde tillsammans med moderaterna ett förslag som innebar en skärpning av det som tidigare gällde. Det förslag som föreligger i dag anser vi från centerns sida inte vara tillfyllest. Vi menar att den särbehandling av små och stora anläggningar som föreslås inte är motiverad. 0,05 g svavel/megajoule är det riktvärde vi bör tillämpa, med vissa övergående dispensmöjligheter.

Till sist vill jag bara åter konstatera att elanvändningspolitiken är mycket viktig. Medvetet eller omedvetet håller vi på att bygga fast oss i ett elberoende. Det är bra sagt av energiministern – och jag hoppas att det går i uppfyllelse – att vi skall se till att den el som används till elvärme icke behöver ersättas av ny el i samband med kärnkraftsavvecklingen. Det är ett högt ställt mål, och jag tycker att det är angeläget. Jag vill gärna önska regeringen lycka till när det gäller den målsättningen. Detta är, som jag ser det, ett område där vi kan få ett konstruktivt samarbete. Men det kräver framför allt att vi tillsammans väljer den riktiga vägen mot en effektivare energianvändning. Jag tror att en grundläggande förutsättning är att vi kan nå användningstal på ca 300 TWh. Det är i och för sig ingen omöjlig målsättning. Det är t. o. m. en ganska enkel målsättning om vi redan i dag har en majoritet i riksdagen – och jag tolkar energiministerns uttalande så att vi borde ha det. Då kan vi på ett ekonomiskt vettigt och fördelaktigt sätt nå detta mål kanske redan inom en fem- eller tioårsperiod. Och då har vi verkligen lagt en mycket god grund för att kunna avveckla kärnkraften utan att satsa på ytterligare kol – och det tror jag är en av de mest angelägna uppgifterna i dagens energipolitik.

Anf. 43 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Det låter mycket bra när energiministern talar om att fasta spelregler har skapats. Men om man tänker efter litet – vad är det egentligen för fasta spelregler vi har? Gång efter annan ändrar vi och höjer energiskattorna och även avgifterna. Vi vet ännu inte hur avvecklingen i princip skall gå till. EK 81 kommer tydligen – det framgår om man läser pressen – inte att kunna ange några som helst regler eller förslag som innebär någon klar lösning för den svenska energipolitiska framtiden.

Jag förstår inte varför energiministern så behårt håller fast vid att kärnkraften skall vara avvecklad år 2010. Om kärnkraften är farlig och olämplig, borde man ju avveckla den mycket tidigare. Men regeringen och statsmakterna i övrigt medverkar ju till att bedriva studier som skall belägga om kärnkraftverken har större livslängd än de 25 år som vi arbetar med. Är energiministern beredd att genomdriva kärnkraftsavvecklingen även om de studierna visar att livslängden är större, med bibehållande av de höga säkerhetskrav vi har? Det tycker jag är ett ekonomiskt slöseri – och därvid tar jag hänsyn även till de fördelar som Secure dock innebär.

Jag vet att Birgitta Dahl under tidigare år varmt har talat för insatser för u-länderna. Om det är någonting som de verkligen behöver, så är det lösningar när det gäller deras energibehov. Skulle det inte kunna vara en god insats av svensk industri, med den forskning och den teknik man förfogar

över, att medverka till att utveckla utrustningar på det energipolitiska området som hjälper u-länderna med de bekymmer de har?

Nr 144

Onsdagen den
16 maj 1984

Anf. 44 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Först något om kolet. Till Ivar Franzén vill jag säga att vi faktiskt även när det gäller det förslag som mittenregeringen lade fram inte var nöjda med utsläppsreglerna. Skälet var att man skulle ha medgivit större utsläpp än generellt, än vad koncessionsnämnden för miljöskydd brukade medge, med tillämpande av de regler som naturvårdsverket ställt upp. Vad vi då uttalade, och det blev riksdagens beslut, var att vi till dess att vi kunde fastställa de skärpta normer som vi ville ha på grundval av pågående undersökningar skulle tillämpa den praxis som naturvårdsverket krävde och som var strängare än de förslag som den dåvarande regeringen lagt fram.

Med det förslag som nu ligger på riksdagens bord har vi gått ett steg längre. Dessutom fullföljer vi det när det gäller andra bränslen än kol genom fortsatt arbete. Det pågår också ett arbete i regeringens aktionsgrupp mot försurning för att få en sammanhängande katalog över de åtgärder som nu krävs.

När det sedan gäller satsningarna efter regeringsskiftet så var det på det sättet att vi i investeringsprogrammet omedelbart efter regeringsskiftet talade om att en viss del av de investeringarna skulle komma att gälla koleldade anläggningar, men under den mycket bestämda förutsättningen att de styrdes till anläggningar som kunde förses med *avancerad* teknik som klarade stränga miljökrav. Det var anledningen till att vi talade om styrning till stora anläggningar, Ivar Franzén. Samtidigt satsade vi på torven. Vidare satsade vi på att lösa en rad praktiska problem när det gällde skogsbränslena. De problemen behövde lösas för att vi skulle få fart på investeringarna på det området. Vi var tvungna att bearbeta de praktiska problemen. Det hade inte hjälpt att bara ösa på med pengar. Vi satsade också på värmepumpar och annan ny teknik.

Som ett resultat av detta praktiska arbete har den planerade kolanvändningen nu minst halverats. De sammanställningar av kommunernas planer som gjordes för ett par år sedan gäller inte längre. De koleldade anläggningar som kommunerna hade planer på har nämligen i väldigt många fall ersatts med värmepumpar, med anläggningar för inhemska bränslen, med avkopplingsbara elpannor och med en strängare hushållning. Vad vi här kan redovisa är resultatet av regeringens praktiska arbete.

Vidare framhåller jag att jag fäster alldeles särskild vikt vid att vi håller fast vid de överenskommelser som vi slutit. En erfarenhet som vi har i det svenska samhället – det är en mycket viktig faktor när det gäller den svenska modellen – är att gör man upp i en svår konflikt, där motsättningarna har varit stora, måste alla kunna lita på att man håller fast vid den uppgörelse som träffats. En uppgift för dagens generation är just att fullfölja fattade beslut och att hålla fast vid en träffad uppgörelse. Det är den enda förutsättningen för att vi skall få till stånd ett arbete som är inriktat på utveckling. Svensk industri, svenska löntagare och det svenska samhället har förlorat miljarder på grälet i energifrågorna och skulle förlora miljarder på nya gräl. Men tusentals

Energipolitik

arbetstillfällena har vunnits, och industrin har fått nya beställningar värda många miljarder, därför att vi nu har konstruktivt arbete och fasta spelregler. Det har icke inträffat någonting som föranleder oss att ändra besluten på den här punkten. Tvärtom visar all erfarenhet att vi har allt att vinna på att hålla fast vid det som vi kommit överens om. På den grunden kan vi bedriva ett mycket avancerat utvecklingsarbete.

Anf. 45 IVAR FRANZÉN (c):

Hej talman! Mycket kort: Jag tror att energiministern litet grand hänger sig åt önsketänkande när det gäller miljökraven. Av riksdagens beslut blev det i praktiken så att det som gällde var dessa 16 ton. Någon direkt anknytning till naturvårdsverkets rekommendationer fanns inte i riksdagens beslut – man talade om tillämpad praxis, och det gällde de tidigare beslut som fattats. I varje fall i ett par koncessionsärenden som kommit efter detta har koncessionsnämnden hävdats att det som gäller bara är lagen, det som är direkt, konkret beslutat – det andra är en tillämpning som i och för sig kunde vara aktuell oavsett riksdagens beslut.

Att socialdemokraterna och moderaterna motarbetade eller förhindrade beslutet beträffande mittenregeringens förslag vill jag hävda innebar att man gick långsammare fram när det gällde kolmiljökraven. I dag ligger förslaget något högre – jag erkänner det. Tekniken har utvecklats. Jag har tidigare poängterat att det i dag inte finns någon anledning att göra avsteg från värdet 0,05 g/MJ.

Det var praktiska problem som gjorde att vi inte kunde komma snabbare fram beträffande skogsbränslen, säger energiministern. Jag tror att även det är ett konstruerat uttalande – möjligheterna fanns. Men jag vill inte förlänga debatten mer på den punkten, utan jag konstaterar bara – och det är ett positivt konstaterande – att vi i dag ändå tycks vara överens om att våra skogsbränslen måste prioriteras.

Anf. 46 PER-RICHARD MOLÉN (m):

Herr talman! Jag vill i anslutning till energiministerns senaste inlägg bara notera att det är viktigare för regeringen och energiministern att fullfölja folkomröstningsbeslutet – även om utvecklingen framöver kommer att visa att det beslutet kanske vore värt att ändra på.

Energiministern underströk hur viktigt och väsentligt det var att stå fast vid givna besked. Låt oss då erinra oss en överenskommelse på skattesidan för bara några år sedan som socialdemokraterna, centern och folkpartiet ingick. Hur hårt stod socialdemokratin fast vid den överenskommelsen?

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om näringsutskottets betänkande 36.)

Anf. 47 TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera näringsutskottets betänkande 36 om ändring i lagen om utländska förvärv av svenska företag m. m.

Onsdagen den
16 maj 1984

*Utländska förvärv
av svenska företag
m. m.*

Anf. 48 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! I näringsutskottets betänkande 36 behandlas dels en proposition om ändring i lagen om utländska förvärv av svenska företag, dels en motion om lagstiftning mot multinationella företag.

I propositionen föreslås en lagändring som går ut på att utländskt bolags förvärv av aktier i svenskt bolag inom samma koncern blir tillståndspliktigt. Ändringen syftar till att försvåra att lagen kringgås och motverka att förvärvskontrollen urholkas. Ett enhälligt utskott godtar detta förslag.

I den kommunistiska partimotionen, hemställer vpk att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till skärpt lagstiftning mot transnationella företag och utländsk företagsetablering i Sverige. Enligt vpk-motionen skall lagstiftningen skärpas betydligt och kompletteras med en långtgående verksamhetskontroll. Vidare skall lokala fackliga organisationer ha vetorätt vid nyetableringar.

Övriga partier är överens om att vpk-motionen skall avslås av riksdagen. Däremot föreligger det betydande åsiktsskillnader i fråga om motiveringen för utskottets avslagsyrkande.

Socialdemokraterna, som anser det nödvändigt att staten har möjlighet till insyn och kontroll när utländska bolag vill förvärva svenska företag, hänvisar till att en arbetsgrupp nyligen har tillsatts inom industridepartementet.

Enligt direktiven skall nämnda arbetsgrupp överväga om justeringar i företagsförvärvslagen bör genomföras. Gruppen skall bl. a. pröva frågan om det är behövligt, med hänsyn till statens intressen, att möjligheterna för utländska intressen att skaffa sig inflytande i svenska företag ytterligare begränsas. Om gruppen finner detta nödvändigt skall olika alternativa åtgärder i detta syfte redovisas. Slutligen hänvisar socialdemokraterna till den kommande regeringsberedningen av direktinvesteringskommitténs förslag, där remissbehandlingen nyligen har avslutats.

Herr talman! Utskottets borgerliga ledamöter kan, som framgår av reservation nr 1, icke godta denna uppläggnig. Vi avvisar en skärpt lagstiftning i enlighet med vpk-förslaget. Att slå vakt om fri handel, fri etablering över gränserna och friare regler för kapitalrörelserna är en viktig princip för Sveriges internationella handlande på det ekonomiska området, framhåller vi i den gemensamma reservationen.

Internationaliseringen av företagen har varit en icke oväsentligt bidragande orsak till den internationella välståndsökningen. Det skulle vara till stor skada för Sverige, menar vi, om vårt land genom en ytterst restriktiv politik av ifrågavarande slag ställer sig utanför den internationalisering som flertalet länder i världen är och vill vara delaktiga i.

De utländska direktinvesteringarna och de internationella företagens verksamhet i vårt land har utan tvevel en rad positiva effekter. Det svenska näringslivets försörjning med riskvilligt kapital kan ökas, tillgången till avancerad teknik underlättas och investeringsklimatet förbättras. De risker och speciella problem som ett utländskt förvärv av ett svenskt företag

eventuellt kan innebära måste, som vi reserverar understryker, samhället självfallet kunna skydda sig emot. I detta avseende ger emellertid företagsförvärvslagen i sin nuvarande utformning tillfredsställande möjligheter till kontroll, anför vi i vår reservation.

För att något mer belysa vår principiella inställning i dessa frågor skall jag ta ett näraliggande exempel. Vi har i annat sammanhang framhållit att ett införande av en friare nordisk aktiemarknad skulle möjliggöra en internationalisering och integration av den industriella verksamheten inom våra nordiska länder. Det bör enligt vår uppfattning vara möjligt att inom den nordiska gemenskapens ram utveckla regler som skulle möjliggöra en klar liberalisering av gällande praxis för registrering av aktiebolag och aktieköp i samtliga nordiska länder. Detta bör vara en logisk konsekvens av att Norden redan utgör en gemensam arbetsmarknad.

Problemen i västvärldens ekonomier och likaså här i Norden är i stor utsträckning orsakade av att marknadssekonomins funktionssätt har försvagats genom en rad politiska ingrepp. Vi vill alltså gå den motsatta vägen, i förhållande till socialdemokrater och kommunister.

En mer liberal och öppen ekonomi i varje enskilt land, där den fria konkurrensen befrämjas, liksom ett fritt konsumtionsval och fri etableringsrätt, kommer enligt vår mening att verka som en viktig stimulans för ytterligare etableringar över landsgränserna. När vi i andra sammanhang av en rad viktiga skäl t. ex. pläderar för Norden som hemmamarknad, är det också en logisk konsekvens för det nordiska samarbetet att de långtgående restriktioner som finns beträffande utländskt företagande mjukas upp – inte skärps ytterligare, som vpk vill i sin motion och som socialdemokraterna i något mer förtäckta ordalag tycks vara inne på. En friare nordisk aktie- och kapitalmarknad som värdefullt komplement till den gemensamma arbetsmarknaden är ett centralt mål för det nordiska samarbetet. Sådana ansträngningar innebär i sin tur viktiga steg mot en mer utbredd och allmän liberalisering inom hela OECD-området. Vi menar att sådana ansträngningar ligger i linje med Sveriges åtaganden i olika internationella organisationer, såsom OECD och EFTA. Det finns risk för att skärpningar i lagstiftningen i den riktning som vpk begär kommer att stå i klar strid med dessa förpliktelser.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservation 1.

Anf. 49 CHRISTER EIREFELT (fp):

Herr talman! Bakom det här betänkandet om utländska förvärv av svenska företag döljer sig viktiga principiella ställningstaganden. Folkpartiets syn på den här och på näraliggande frågor är väl känd. Vi har haft anledning att redovisa den vid åtskilliga tillfällen, bl. a. här i kammaren. För oss är det självklart att Sverige skall ha en öppen ekonomi. Vi är övertygade om att det är en viktig förutsättning för det svenska välbefinnandet. Och i en sådan öppen ekonomi utgör fri etablering över gränserna och friare regler för kapitalrörelserna en viktig del.

Tyvärr kan vi konstatera hur den ekonomiska krisen runt om i världen har

gett protektionismen nytt liv. Alltför många länder försöker med olika metoder stänga ute det man anser vara en hotande omvärld. Som liberaler har vi alltid reagerat när det här synsättet har fått fotfäste i vårt eget land. Det går inte att i längden skapa förtroende för en politik som innebär att man i allmänna ordalag betygar sin tro på en utvecklad världshandel och internationellt samarbete, om man samtidigt på hemmaplan för en politik som direkt motverkar denna strävan.

Jag tror inte att det råder några delade meningar – vänsterpartiet kommunisterna undantaget – om att en öppen ekonomi innebär avgörande fördelar för Sverige. Också från socialdemokratiskt håll redovisar man oro för den tilltagande protektionismen. Man gör det t. ex. i det aktuella regeringsförslaget om industriell tillväxt och förnyelse. När det gäller praktisk handling kan man dess värre fortfarande hitta exempel på motsatsen. Ett sådant exempel är tekoimporten, där regeringen med mer eller mindre konstlade argument och ofta med hjälp av s. k. tekniska handelshinder inför begränsningar.

Herr talman! Fri etablering över gränserna – en fråga som vi i dag behandlar – är alltså en del av en sådan öppen ekonomi.

Själva förslaget i propositionen innebär en utvidgning av förvärvskontrollen av huvudsakligen teknisk natur. Den har inte föranlett några delade meningar. Men med anledning av en vpk-motion vidgas resonemanget till att gälla ytterligare skärpt lagstiftning mot multinationella företag. En sådan skärpning tar vi bestämt avstånd från.

Enligt folkpartiets uppfattning har de utländska direktinvesteringarna och de multinationella företagens verksamhet här i landet en rad positiva effekter. De ger arbetstillfällen, och vi får också andra viktiga bidrag till vår välståndsutveckling i form av bl. a. kapital, teknik och marknadsföring. Naturligtvis är de utländska investeringarna av särskild betydelse nu, när investeringarna totalt sett är alltför låga.

Vi får inte heller glömma bort att en förutsättning för att svenska företag skall få göra önskvärda och nödvändiga investeringar utomlands är att vi är öppna för utländsk etablering i Sverige.

Jag menar inte att man helt bör bortse från att ett stort utländskt inflytande kan ge vissa problem. Det kan t. ex. gälla förvärv av företag som tillverkar varor av stor betydelse för vår beredskapsförsörjning.

Men vi anser att det där finns tillräckliga möjligheter att ingripa redan i dag.

Vi har slutligen också i vår reservation erinrat om Sveriges åtaganden i olika internationella organisationer, t. ex. OECD och EFTA. Med en ytterligare skärpning av lagstiftningen riskerar vi utan tvekan att bryta mot bestämmelserna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 50 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Vad är transnationalisering? Det är den frågan som debatten i grunden rör sig om.

Och på den frågan kan det lämnas grundliga svar. Transnationalisering är ett fenomen som varar länge i världen, och dess verkningar är också väl kända och studerade. Transnationalisering är en process som leder till bestämda ekonomiska och politiska beroendeförhållanden och strukturer.

Den tidiga formen för transnationalisering var de framväxande västliga industriländernas med våld upprättade herravälde över tredje världens ekonomier och folkhushåll. Denna transnationalisering förhindrade en självständig ekonomisk utveckling i Asien, Afrika och Latinamerika. Den höll tillbaka deras industrialisering. Den förde varje år stora värden ut ur dessa länder. Och den byggde genom denna utplundring upp mycket av den tillväxt och de industriella försteg, som i dag gjort västländerna till ekonomiska och politiska maktcentra i världen. Uttorkningen av jordar och uthuggningen av de stora regnskogarna är resultat och speglingar av denna transnationalisering, som förhindrat en balanserad industrialisering och en sund livsmedelsförsörjning i större delen av världen.

Transnationaliseringens grundläggande natur är den enes beroende och den andres herravälde. Transnationalisering av kapitalet är uttrycksformen för ekonomisk och politisk kolonialism. Transnationalisering förutsätter nämligen att det finns en härskande metropol, eller några få härskande metropoler – och att det finns ett system av ekonomiska satelliter, som behärskas av metropolerna. Samhällsforskaren André Gunde Frank, internationell specialist på dessa förhållanden, har studerat dessa ting. Ingen har hittills vederlagt honom.

Kan då ett sådant förhållande mellan metropol och satelliter, en sådan osund och odemokratisk maktstruktur, även växa fram mellan länder inom den högt industrialiserade världen? Kan Sverige, som självt är ett avancerat industriland, bli satellit åt någon internationell metropol?

Bland människor som har ögonen öppna borde man inte behöva ställa en så självklar fråga. Det räcker ju med att betrakta de multinationella datajättarnas makt över mikroelektronikens form och utveckling. Det räcker med att hänvisa till att ett stort svenskt företag – som självt nära nog tillhör den multinationella klassen – blir trakasserat av världsekonominns främsta stormakt, därför att denna stormakt vill bestämma med vad och med vem detta företag skall handla. Det ger oss en liten glimt av vad transnationalisering handlar om.

När stora multinationella koncerner köper in sig i svenskt näringsliv är detta en del i transnationaliseringens process.

Socialdemokraterna är medvetna om transnationaliseringens problem. Men de är bundna av sin roll som förvaltare av kapitalismen och har svårigheter att utforma någon egentlig långsiktig strategi för att möta problemets olika aspekter, även om exempel på sådana mötande åtgärder inte saknas.

De borgerliga å sin sida tycker helt enkelt och simpelt att transnationalisering är bra. De är transnationaliseringens öppna förespråkare, och det är intressant ur flera synvinklar. Särskilt intressant är att alla tre borgerliga partierna i dag i den här frågan hamnat på den linjen. Jag återkommer till

detta något senare.

Det som gör transnationaliseringen till en folkens och mänsklighetens förbannelse är inte det faktum, att kapital rör sig över nationens gränser, över hela världen. Under andra omständigheter, under andra maktstrukturer, skulle sådana rörelser och förskjutningar kunna vara något som kunde ha blivit till viktiga bidrag för att lösa försörjnings- och utvecklingsproblem av stor betydelse.

Vad som avgör transnationaliseringens verkan och innehåll konkret är att den är en produkt av kapitalkoncentrationen. Koncentration av kapital är en automatisk process, framdriven av att de behövliga basinvesteringarna i varje ny verksamhet tenderar att bli allt större och alltmer kvalificerade till sitt innehåll. Koncentrationen av kapital på allt färre händer drivs också framåt av behovet av att skära ned kostnader i ett läge där världsekonomins expansion på sikt har blivit allt långsammare. Att då lägga under sig andra människor och företag, att erövra andras marknader, om så behövs med hjälp av vapenmakt, att kontrollera konkurrens och att hindra hotande överproduktion – där är några av de behov som styr koncentrationen och uppbyggnaden av stora ekonomiska imperier i världen.

Nu har denna koncentrationsprocess också gripit in i förhållandet mellan industrinationerna. De stora ekonomiska imperierna skaffar sig hållpunkter i många länder. De vill ha kontroll och inflytande på olika nationella marknader samtidigt.

Vad får detta för verkningar när denna process blir allmänt förekommande? Till att börja med innebär transnationaliseringen en långsam men obönhörlig rasering av nationalstatens ställning. Vi vet att Brasiliens och Honduras regeringar inte alls regerar några nationalstater. De är lakejregeringar, som verkställer en kontrolluppgift till förmån för den maktpolitiska metropolen – det multinationella finansetablissemanget.

Det är därför begripligt att den politiska högern i Sverige gärna ser att den svenska nationalstatens karaktär undergrävs. I ett tidigare skede av Sveriges historia var det gamla högerpartiet ett statsbejakande parti. Det berodde på att kapitalägarintressena i Sverige på den tiden behövde denna stat som en ordningskapande faktor, som en garant för den sociala ordning de stod för. Därur kom den nationella och fosterländskt betonade typen av konservatism, den gamla konservatismen.

I dag är läget ett helt annat. Kapitalet internationaliseras. Kapitalet är ointresserat av sådana ting som nationell självständighet. Det ser i arbetarrörelsen i Sverige en faktor vars inflytande man på allt sätt vill begränsa. Att då rasera förutsättningarna för en självständig, nationell ekonomisk politik blir naturligtvis ett mål. Därför flyttas de borgerliga partiernas lojalitet ut från Sverige och fäster sig i stället vid de ekonomiska metropoler som driver fram transnationaliseringen.

Transnationaliseringen får bestämda verkningar på den svenska industrialiseringsprocessen. En balanserad och harmonisk industrialisering präglas som bekant av täta samband mellan ekonomins och teknologins olika sektorer i ett land. Den transnationaliserade ekonomin däremot, som styrs

utifrån, bryter sönder sådana samband. Den framkallar det som man skulle kunna kalla för "bananrepublikens" syndrom. Det är en ekonomi vars struktur bestäms av transnationella koncerner, en ekonomi bestående av enklaver sinsemellan isolerade från varandra.

Transnationaliseringen innebär också ett bestämt system av över- och underordning. En internationell ekonomi, som vore präglad av verklig utjämning, skulle betyda ett utbyte av varor och produktionsresurser under någorlunda lika förutsättningar mellan folk, nationer och världsregioner.

I sin nuvarande form är emellertid transnationaliseringen till hela sin karaktär ett system som förstärker över- och underordningen i världsekonomin, som också i längden kommer att göra Sverige till en satellit under de internationella metropolerna. Och dessa metropoler känner ingen lojalitet mot någon nation eller någon nationalstat. De är själva ofta mäktigare än några stater. De är okontrollerbara, och de står inte under några författningars maktpolitiska begränsningar. Därför finns en skarp motsättning mellan en industrialisering utifrån nationella intressen och en industrialisering styrd av transnationella imperier. Mot den sistnämnda måste nationalstaterna och de självständiga länderna gardera sig, om de inte vill bli satelliter.

Det intressanta är att transnationaliseringen är ett hot också mot det som liberala talesmän ofta framhåller som en förtjänst hos den liberala kapitalismen, nämligen konkurrensen och den fria prisbildningen.

De transnationella intressegrupperna vill inte ha någon fri prisbildning. De söker tvärtom kontrollera prisbildningen. De använder prissystemen för att flytta resurser mellan olika länder och delar av sin verksamhet. Redan i dag är 30 % av den svenska utrikeshandeln i verkligheten en handel mellan olika delar av multinationella koncerner, baserade i olika länder, dvs. en intern handel, en inre handel.

Transnationella imperier styr också produktionsnivåer och kapacitet på olika sätt – de hindrar konkurrerande företag, de försvarar vunna positioner mot hoten från ny produktion. På det sistnämnda är dataföretagens försvar av redan föråldrade teknikformer ett bra exempel.

Transnationaliseringen undergräver alltså också flexibiliteten, anpassningsbarheten, hos sitt eget ekonomiska system och ersätter denna med monopolism, stelhet och protektionism. Det är ingen tillfällighet att protektionismen ökar samtidigt med att också transnationaliseringen ökar.

Det är ju helt logiskt att de båda högerpartierna i svensk politik stöder transnationaliseringen. Mer märkligt är, att centern har råkat halka med i sammanhanget. Det skulle vara roligt att få veta, om centern tycker att British Petroleum skall ges frihet att exploatera uranfyndigheter i Sverige. Det skulle vara intressant att veta, om centern tycker att ASEA i frihandelns namn skall hindras att handla med DDR eller Sovjetunionen. Och det skulle vara mycket upplysande att få veta, vad centern politiskt vill uttrycka med denna inställning.

Var står centern i fråga om nationell självständighet, i fråga om multinationella koncerners makt, i fråga om koncentration och centralism? Ert ställningstagande i denna fråga i dag placerar er tillsammans med de stora

ekonomiska imperiernas företrädare och centralismens, monopolismens och metropolernas anhängare.

För den som har sitt hjärta i arbetarrörelsen och som vill ha ett materiellt underlag för en nationell, självständig och neutral politik blir ställningstagandet klart. Transnationaliseringen är i det långa loppet ett hot mot självständigheten, ett hot mot en balanserad industrialisering, ett hot mot fackföreningsrörelsen och löntagarna. Därför måste den föras under konstitutionell och legal kontroll. Sverige skall inte bli något Honduras. Sverige skall inte bli en satellit mer än vad det redan tvingats bli.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 51 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! I Jörn Svenssons kritik av de tre borgerliga partierna kommer det fram att vad han ytterst syftar till är att avveckla det nuvarande ekonomiska systemet, marknadsekonomi. Det mönstret går igen i alla andra sammanhang. Men Jörn Svensson undviker sorgfälligt att tala om vad det är för system han vill sätta i stället för marknadsekonomi och vilka ekonomiska lagar som i det längre perspektivet skall gälla över hela linjen i vårt land.

Jag förstår honom att han tvekar, för i de länder där kommunisterna har mera att säga till om än de dess bättre har i Sverige ser vi hur det systemet fungerar. Jag såg det framför mig när Jörn Svensson talade om hur han upplevde transnationalisering och gav en innebörd åt detta begrepp.

Han talade om ett system som går ut på att den ene är beroende av den andre men att den ene har makten över båda. Han talade om en metropol som styr ett antal satelliter. Det är inte så svårt att se det systemet i hela Östeuropa. Där finns det verkligen metropoler, men det finns också många satelliter, och man kan se hur beroendeförhållandet har utvecklats.

Över de gränserna och kanske även över andra gränser till det här området sker rörelser av olika slag. Det är inte bara kapital det handlar om, utan över gränser vandrar också andra materiella resurser, t. ex. när det gäller krigsrustningar.

Allt det här visar att detta är ett system som vi inte vill ha, och efter dessa förklaringar blir man än mer övertygad om hur viktigt det är att ta avstånd från de här idéerna, såsom vi har gjort i vår reservation, och göra det ännu mera eftertryckligt, då vi eljest kan få ett sådant system, såsom det fungerar i Östeuropa, som ersättning för det nuvarande västerländska. Det är detta vi vill bygga vidare på och se till att det fungerar ännu bättre än vad det gör i dag.

Anf. 52 CHRISTER EIREFELT (fp) replik:

Herr talman! En första kommentar till Jörn Svensson måste vara att Sverige aldrig skulle ha varit ett så framgångsrikt industriland som han talar om att det är, om vi inte hade accepterat den öppna ekonomi vi har.

T. o. m. när vi diskuterar viktiga hörnstenar i liberalismen, som nu frihandelsaspekten – om jag inte minns fel hände detsamma när vi för en tid sedan diskuterade näringsfrihet – försöker Jörn Svensson få det till att

folkpartiet på något sätt har lånat sina ståndpunkter någon annanstans ifrån. Det måste vara ett hårt jobb även för en skicklig debattör som Jörn Svensson att skapa trovärdighet för sådana påståenden.

Vi har uppenbarligen helt olika syn på betydelsen av en öppen ekonomi. Man måste blunda hårt med bägge ögonen, om man inte skall inse att liberaliseringen av världshandeln har varit förutsättningen för den snabba ekonomiska utvecklingen efter andra världskriget.

Hur skulle situationen ha sett ut i Sverige med vår lilla hemmamarknad, om vpk:s snäva, nationella synsätt skulle ha fått råda? Inte hade det gynnat sysselsättningen och inte hade det gynnat konsumenten, och vi hade över huvud taget inte varit i närheten av det välstånd som vi i dag har i vårt land.

Anf. 53 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det här var ju en mager samling av påståenden utan bevisning. Låt mig först säga, så att vi kan avfärda diskussionen om det östeuropeiska systemet, att det också utanför kapitalismen finns exempel på satellit- och metropolsystem. De är lika förkastliga där. Men vad vi nu diskuterar är det förkastliga satellit- och metropolsystem som finns i den del av världen i vilken den svenska ekonomin i huvudsak är inordnad.

Då skulle jag vilja fråga er: Vilken frihet har denna transnationalisering lett till i Honduras, i Guatemala, i Costa Rica, i El Salvador, i Brasilien, i Angola, där man försöker föra krig mot en regim som strävar efter att lösgöra sig från de multinationella koncernernas makt? Vad är det för frihet denna transnationalisering och dessa finansiella imperier står för i de 17 länder i vilka den ekonomiska stormakten i världen, Förenta staterna, direkt eller genom ombud i form av satellitregimer för krig mot folkliga och demokratiska intressen?

Massmorden på de fattiga, fattiga nationers beroende av nådevedermålen från de rika, nödvändigheten av att underkasta sig deras makt och se sina resurser exploateras för att deras levnadsstandard skall höjas, medan större delen av världen sjunker allt djupare i fattigdom – det är er frihet, det är transnationaliseringens frihet. Det problemet vill ni inte tala om i era idylliska Sörgårdsmålningar när det gäller den s. k. frihandelns välsignelsebringande verkningar i världen.

Det ironiska i denna debatt tycker jag är att det inte är jag som angriper frihandeln, inte jag som angriper marknadsekonomin. Vad jag tvärtom angriper hos de transnationella imperierna är att de ingriper i marknadens liberala funktioner och försöker påtrycka den sina reglerade prissystem, sin monopolism och sin maktpolitik. I stället för en fri marknad som verkar mellan något så när likaberättigade parter vill de ha diktatmarknader. Detta försvarar ni. Det förvånar mig att ni som liberaler gör det.

Allra sist till Christer Eirefelt: Nog lånar folkpartiet sitt sken från den moderata solen. Jag minns mycket väl när Gustaf Kollberg, folkpartistisk riksdagsman från Stockholm, försvarade införandet av textiltullar och förordade sådana här. I dag framträder Christer Eirefelt som talesman för den motsatta åsikten. Vem ligger bakom den svängningen?

Onsdagen den
16 maj 1984

*Utländska förvärv
av svenska företag
m. m.*

Herr talman! Näringsutskottet har enhälligt ställt sig bakom ett förslag från regeringen om att täppa till en lucka i lagen när det gäller utländska förvärv av svenska företag. Detta handlar betänkandets ena del om. Det gäller möjligheterna att sälja ut svenska företag utan att samhället kan påverka beslutet. Detta sker genom att äganderätten förs över till ett dotterbolag i utlandet. Därefter kan aktierna säljas vidare till utländska intressen, eftersom svensk lag inte gäller utanför Sveriges gränser. Denna lucka i lagen vill regeringen nu täppa till, och det ställer sig näringsutskottet enhälligt bakom.

Den andra hälften av betänkandet tar upp de internationella ekonomiska frågorna i ett litet bredare perspektiv mot bakgrund av en vpk-motion om de multinationella företagen. Vpk har reserverat sig för ett bifall till motionen. De borgerliga partirepresentanterna i utskottet har också fogat en reservation till betänkandet. De har reserverat sig för en annan motivering för avslaget på vpk-motionen än utskottets socialdemokrater har gjort.

Vår utgångspunkt är att detta är frågor och problem som är väl värda att diskutera för ett land som Sverige med en omfattande utrikeshandel och på senare tid också med betydande uppköp av svenska aktier utifrån.

Vi anser att samhället måste ha kontroll över den här utvecklingen, eftersom nationalstatens möjligheter att bestämma, att vara herre i sitt eget hus, i allt högre grad snävas in i den ekonomiska internationaliseringsprocessen.

Vi har haft mycket betydande ekonomiska fördelar av frihandeln, och den vill vi inte mista. Men samtidigt innebär frihandeln restriktioner för våra möjligheter att ingripa när den internationella handeln slår negativt mot delar i vårt land. De här nackdelarna är vi även fortsättningsvis beredda att ta, och vi är också beredda att medverka till en utvidgning av frihandeln på ytterligare områden. Vi har diskuterat utvidgningar när det gäller jordbrukssektorn, servicesektorn och mycket annat. Vi har diskuterat klarare regler när det gäller regeringarnas möjligheter att skydda den egna industrin genom olika subventioner och statsbidrag. När det gäller regler för offentlig upphandling och liknande kan vi gå en bit till, och vi tror att vi kommer att ha fördelar av det, därför att vi kan få motsvarande fördelar utomlands.

Jag vill säga både till Sten Svensson och till Christer Eirefelt att vi icke är beredda att medverka till, vilket de borgerliga partierna vill, att det på något sätt skulle bli en oåterkallelig internationell rätt för utländska intressen att köpa svenska företag – där drar vi socialdemokrater gränsen. Vi är också oroade över ett ökande uppköp av svenska aktier i de svenska börsföretagen. Steg för steg ökar de utländska intressena sitt inflytande, och en dag kommer vi i det längre perspektivet att finna att centrala funktioner i de svenska storföretagen har flyttat ut som ett resultat av detta – företagsledningsfunktionen, forsknings- och utvecklingsfunktionen, centrala säljfunktionen och mycket annat. Helt plötsligt är det företag som vi tidigare betraktat som svenskt icke ett svenskt företag i egentlig bemärkelse.

Det som här är förvånande är att centern – dels i reservationen, dels i

Onsdagen den
16 maj 1984

*Utländska förvärv
av svenska företag
m. m.*

kammaren i dag – har förenat sig med de två övriga borgerliga partierna i en plädering för fria kapitalrörelser internationellt sett. Nu har visserligen centerpartiet inte anmält sig till denna debatt, men jag tolkar det så, att de åsikter som moderaterna och folkpartiet här för fram återspeglar också centerns uppfattning. Vi skulle tycka att det var mycket beklagligt om det samarbete och den samsyn som socialdemokraterna och centern tidigare haft när det gäller denna typ av internationella ekonomiska frågor nu skulle brytas. Vi hoppas att det är ett tillfälligt snedsteg från centerns sida och önskar centern och dess företrädare i näringsutskottet välkomna tillbaka till den samsyn som vi tidigare hade på detta område.

Sten Svensson tog upp några frågor i anslutning till det ärende som vi nu behandlar. Han sade: Det är bra med fria kapitalrörelser, och ett tecken på det är de fördelar som man kan vinna med en nordisk gemensam aktie- och kapitalmarknad. Det ligger mycket i det, Sten Svensson, men en sådan gemensam marknad har inget med fria kapitalrörelser att göra. Här skulle man skapa en avgränsad ekonomisk union. Också vi önskar att det, i en värld av stormakter, gick att åstadkomma denna gemensamma nordiska union. Tyvärr är det uppenbarligen inte möjligt i dagens läge, men vi kommer att kämpa vidare på denna punkt.

Det är inte bara socialdemokraterna i näringsutskottet som har uppfattningen att det utländska inflytandet över svensk industri måste kontrolleras. Regeringen har tillsatt en arbetsgrupp för att se över förvärvslagstiftningen när det gäller köp utifrån av svenska börsaktier. Vår förhoppning är att denna arbetsgrupp, som har tillsatts av industriministern, så snart som möjligt skall komma fram till ett resultat som innebär att vi kan få en bättre kontroll över de utländska uppköpen av svenska exportföretags aktier.

Jag skall, herr talman, icke förlänga debatten mer, utan ber att få yrka bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande 36 och avslag på reservationerna.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 55 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara understryka för Lennart Pettersson att jag nämnde den nordiska utvecklingen som ett exempel på vårt synsätt, för att ge en bild av vilka åtgärder som vi vill vidta för att nå de målsättningar som vi strävar till.

Vi har i vår reservation påpekat att regeringen i andra sammanhang har uttryckt en positiv inställning till utländska nyetableringar i landet. Jag tänker närmast på ett pressuttalande från industriministern för en tid sedan. I majoritetens skrivning i betänkandet, på s. 6, talas det också om att regeringen förbereder en informationsbroschyr som är avsedd för potentiella utländska investerare i vårt land. Enligt utskottet skall det i broschyren redovisas de förutsättningar som Sverige kan erbjuda utländska företag som vill nyinvestera i landet.

Jag vill mot denna bakgrund fråga Lennart Pettersson vad budskapet konkret kommer att bli. Som jag angav i mitt anförande är det i något förtäckta ordalag som socialdemokraterna framför sitt budskap. Hur långt vill socialdemokraterna gå i den riktning som kommunisterna förordar? Vad blir det för besked som utländska intressenter kommer att ges i den broschyr som regeringen uppenbarligen är i färd med att producera? Det kan vara av intresse för kammaren att ta del av det.

Anf. 56 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Budskapet från socialdemokratins sida är helt klart. Vi menar att det måste vara ett svenskt samhällsintresse att kunna kontrollera utländska uppköp av svenska företag och omfattande uppköp utifrån av svenska aktier. Vi ställer aldrig upp på moderaternas och folkpartiets förord för fria kapitalrörelser, som innebär att man skulle lämna fältet fritt på detta område.

När det sedan gäller utländska nyetableringar så ser vi annorlunda på sådana än på utländska uppköp av svenska företag. Både näringsutskottets socialdemokrater och, såvitt jag förstår, regeringen välkomnar utländska nyetableringar i Sverige. Som vi har sagt i flera olika sammanhang tror vi att sådana kan tillföra Sverige fördelar. Däremot finns det som sagt ingen anledning för utländska intressenter att köpa upp svenska företag. Det är som regel inte förenligt med svenska intressen. Sedan kan det finnas speciella branschsituationer som gör att samgåenden kan vara intressanta, men det får man avgöra från fall till fall. Från den principiella inställningen att samhället skall ha en klar och otvetydig kontroll på detta område kommer vi icke att vika.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 57 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Det var ett intressant svar jag fick av Lennart Pettersson, och det visar att socialdemokratin är dubbelbottnad i den här frågan.

Å ena sidan är man intresserad av att få dessa investeringar till stånd med hänsyn till sysselsättningen – arbetslösheten är ju inte någonting man kan skryta över just nu.

Å andra sidan skall man styra och ställa och kontrollera i olika sammanhang för att utöva ett starkt inflytande.

Jag vill, herr talman, konstatera att man inte blir särskilt framgångsrik i den politiken, om utländska potentiella investerare får se i de broschyrer som skall komma, att investeringar i Sverige är förenade med åtskilligt av regleringar, styrmedel och kontroll. Då tror jag att de i betydande utsträckning kommer att avstå till förfång för utvecklingen i vårt land.

Onsdagen den
16 maj 1984

*Utländska förvärv
av svenska företag
m. m.*

Anf. 58 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Ibland låter sig Sten Svensson förledas av sina egna svepande formuleringar. Han vänder sig mot ett "styrande och ställande" från samhällets sida i dessa frågor, och det är de fria marknadskrafterna som skall bestämma vem som äger de svenska företagen – om det är utländska intressen eller svenska intressen.

Låt mig då ta ett konkret exempel, Sten Svensson. Låt oss anta att ett betydande antal utländska intressenter skulle köpa upp en stor del av Volvo och därigenom på ett kraftigt sätt påverka företagets etableringspolitik, utflyttning av vad vi betraktar som centrala funktioner i Sveriges största företag. Är det icke ett skäl för samhället och dess medborgare att gå in och diskutera om detta är rimligt ur svensk synvinkel?

Sten Svensson har den principiella uppfattningen, att om man skulle lägga sig i detta från samhällets och dess medborgares sida, så vore det ett övergrepp, sett utifrån liberala värderingar. Det är ett intressant konstaterande som Sten Svensson här gör. Jag trodde inte att han skulle komma så långt ut på kanten.

Tal mannen anmälde att Sten Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 59 TAGE SUNDKVIST (c):

Herr talman! Ett par talare har påtalat att centern inte anmält sig för deltagande i den här debatten. Det var inte frågans art som gjorde att vi inte anmälde oss, utan det var helt enkelt beroende på att vi tyckte att det inte fanns anledning att tynga kammarens arbete med ytterligare ett anförande. Jag skall inte heller göra något större avsteg från det beslut vi fattat på den punkten.

Låt mig ändå säga att det är rätt anmärkningsvärt att man försöker utnyttja det förhållandet att vi inte deltar i debatten på det sättet att man påstår att centern inte bara står bakom reservationen, vilket vi givetvis gör, utan även står bakom vad talare från andra partier säger i den här debatten. Så är det naturligtvis inte. Vi är naturligtvis medvetna om att det finns risker och speciella problem förknippade med ett utländskt förvärv av svenska företag.

Vi är medvetna om att samhället måste kunna skydda sig mot detta. Det skriver vi i reservationen. Men vi skriver också i reservationen att vi tycker att den företagsförvärvslag som vi har, med den utformning som den har, är tillfredsställande och innebär den kontroll som är nödvändig. Det är därför som vi ställer oss bakom reservationen, där vi på ett klart sätt avstyrker den motion från vpk som det är fråga om.

Jag yrkar bifall till reservation 1.

Anf. 60 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Jag tror att det var nyttigt att tvinga upp en representant för centern, ledaren för centerns utskottsgrupp i näringsutskottet, till denna deklaration. Den här reservationen, som Tage Sundkvist och Per-Ola

Eriksson från centern har varit med om att avge och som här försvarats av företrädare för två andra partier, är alltså en programförklaring som ju, när man tänker över dess konsekvenser, faktiskt vänder sig mot många av de restriktioner mot stora internationella koncerners inflytande över svenskt näringsliv som redan finns. Det är en programförklaring för privatisering och internationalisering i enlighet med det multinationella kapitalets intressen. Inte minst Per-Ola Eriksson, som ju representerar Norrbotten, borde ha tänkt över vad ett sådant ställningstagande till förmån för denna programmatiska förklaring egentligen innebär. Jag undrar om inte centern har halkat litet väl långt ut till höger. Det vore bra om ni kunde erkänna det.

Överläggningen var härmed avslutad.

Näringsutskottets betänkande 30

Mom. 1 (allmänna riktlinjer för energipolitiken)

Först biträddes reservation 1 av Erik Hovhammar m. fl. med 77 röster mot 50 för reservation 2 av Olof Johansson och Per-Ola Eriksson. 188 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 190 röster mot 77 för reservation 1 av Erik Hovhammar m. fl. 48 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (sysselsättningseffekter m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Olof Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (användning av elkraft)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Olof Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (export av elkraft)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Olof Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (energiushållning)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 18 för hemställan i reservation 7 av Oswald Söderqvist. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 230 röster mot 66 för den i reservation 6 av Olof Johansson m. fl. anförda motiveringen. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (inventering av spillvärme)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Oswald Söderqvist – bifölls med acklamation.

Mom. 8. (värmepumpar)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 11 av Hugo Bergdahl och Oswald Söderqvist – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering, som ställdes mot
dels den i reservation 9 av Erik Hovhammar m. fl. anförda motiveringen,
dels den i reservation 10 av Olof Johansson och Per-Ola Eriksson anförda motiveringen,
godkändes med acklamation.

Mom. 9 (statistik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Olof Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 11 (statens vattenfallsverks organisation)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 13 av Erik Hovhammar m. fl.,
dels reservation 14 av Olof Johansson och Per-Ola Eriksson,
dels reservation 15 av Oswald Söderqvist,
bifölls med acklamation.

Mom. 12 (skatt på viss elkraft)

Utskottets hemställan bifölls med 293 röster mot 19 för reservation 16 av Oswald Söderqvist.

Mom. 13 (importavgift)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 17 av Olof Johansson och Per-Ola Eriksson,
dels reservation 18 av Oswald Söderqvist,
bifölls med acklamation.

Mom. 14 (ersättning för försenad idrifttagning av kärnreaktorer)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 68 för reservation 19 av Olof Johansson m. fl.

Mom. 15 (kärnkraftsblocken Forsmark 3 och Oskarshamn 3)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 18 för reservation 20 av Oswald Söderqvist. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 17 (kärnsäkerhetsforskning)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 69 för reservation 21 av Olof Johansson m. fl.

Mom. 18 (skyddet av kärnkraftverk)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 68 för reservation 22 av Olof Johansson m. fl.

Mom. 19 (kärnvärmereaktorer)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 23 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 232 röster mot 68 för den i reservation 24 av Olof Johansson m. fl. anförda motiveringen. 12 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 20 (kärnkraftens avveckling)

Utskottets hemställan bifölls med 236 röster mot 78 för reservation 25 av Staffan Burenstam Linder m. fl.

Mom. 21 (avgift för elektrisk kraft från kärnkraftverk)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 26 av Staffan Burenstam Linder m. fl.,
dels reservation 27 av Olof Johansson m. fl.,
bifölls med acklamation.

Mom. 22 (återkallelse av tillstånd att bedriva kärnteknisk verksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 28 av Olof Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (upparbetning av använt kärnbränsle m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 68 för reservation 29 av Olof Johansson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 24 (utförelse av utrustning och teknologi på kärnenergiområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 30 av Olof Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 25 (lokala säkerhetsnämnder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 31 av Olof Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (reglering av kärnkraftens avveckling)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 67 för reservation 32 av Olof Johansson m. fl.

Mom. 27 (anslag till åtgärder för hantering av radioaktivt avfall)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 68 för reservation 33 av Olof Johansson m. fl.

Mom. 28 (finansiering av hanteringen av radioaktivt avfall)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 68 för reservation 34 av Olof Johansson m. fl.

Mom. 29 (utredning om eldistribution)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 35 av Olof Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 30 (reservkraftverk)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 36 av Olof Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 31 (direktiv till elavbrottskommissionen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 37 av Olof Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 32 (utbyggnad och nyttjande av elkapacitet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 38 av Olof Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (allmänna riktlinjer för stöd till energiinvesteringar)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 39 av Staffan Burenstam Linder m. fl.,
dels reservation 40 av Olof Johansson och Ivar Franzén,
bifölls med acklamation.

Mom. 36 (beloppsgränsen för stöd)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 42 av Olof Johansson och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 41 av Staffan Burenstam Linder m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 37 (delegering till de regionala utvecklingsfonderna m. m.)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 44 av Olof Johansson och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 43 av Staffan Burenstam Linder m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 38 (terminaler för separering av industriråvara och bränsleråvara)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 142 för reservation 45 av Staffan Burenstam Linder m. fl.

Mom. 39 (investeringsstöd för fasta bränslen)

Utskottets hemställan bifölls med 245 röster mot 69 för reservation 46 av Olof Johansson m. fl.

Mom. 40 (stöd till mindre anläggningar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 47 av Olof Johansson och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 41 (riktlinjer för stöd till fjärrvärmeutbyggnad m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 262 röster mot 51 för reservation 48 av Olof Johansson och Ivar Franzén.

Mom. 42 (stöd till fjärrvärmeutbyggnad m. m.)**Hemställan**

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 50 av Olof Johansson och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 49 av Staffan Burenstam Linder m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 43 (anslag för oljeersättande åtgärder, m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 51 av Staffan Burenstam Linder m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 44 (energirådgivning inom jordbruks- och trädgårdsnäringarna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 52 av Olof Johansson och Ivar Franzén – bifölls med acklamation.

Mom. 45 (återvinning av asfalt)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 18 för motion 560 av Paul Lestander m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 46 (naturgas i södra och västra Sverige)

Utskottets hemställan bifölls med 246 röster mot 66 för reservation 53 av Olof Johansson m. fl.

Mom. 47 (Östgasprojektet)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 18 för reservation 54 av Oswald Söderqvist.

Mom. 48 (Swedegas AB)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för hemställan i reservation 56 av Oswald Söderqvist.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 172 röster mot 143 för den i reservation 55 av Staffan Burenstam Linder m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 49 (inhemska gasfyndigheter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 57 av Olof Johansson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 50 (marknaden för inhemska bränslen)

Utskottets hemställan bifölls med 247 röster mot 68 för reservation 58 av Olof Johansson m. fl.

Mom. 51 (regionala bränslebolag)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 19 för reservation 59 av Oswald Söderqvist.

Mom. 55 (vindkraft)

Utskottets hemställan bifölls med 296 röster mot 18 för reservation 60 av Oswald Söderqvist.

Mom. 57 (energibolag i Norrbotten)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 49 för reservation 61 av Olof Johansson och Ivar Franzén.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 36

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (skärpt lagstiftning mot multinationella företag)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 289 röster mot 19 för hemställan i reservation 2 av Oswald Söderqvist. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 173 röster mot 139 för den i reservation 1 av Tage Sundkvist m. fl. anförda motiveringen. 1 ledamot avstod från att rösta.

7 § Föredrogs

Näringsutskottets betänkanden

1983/84:31 Godkännande av 1983 års internationella avtal om tropiskt timmer (prop. 1983/84:121)

1983/84:32 Vissa anslag inom utrikesdepartementets område (prop. 1983/84:100 delvis och prop. 1983/84:121 delvis)

Vad utskottet hemställt bifölls.

8 § Föredrogs

bostadsutskottets betänkanden

1983/84:25 om anslag till lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna m. m. (prop. 1983/84:100 delvis),

1983/84:27 om ändringar i förköpslagen (1967:868) m. m. (prop. 1983/84:141),

1983/84:28 om ändrade former för finansiering av bostadslån m. m. (prop. 1983/84:90) samt

1983/84:26 om anslag till länsstyrelserna m. m. (prop. 1983/84:100 delvis).

Anf. 61 TALMANNEN:

Bostadsutskottets betänkanden 25, 27, 28 och 26 kommer att behandlas i nu nämnd ordning. Voteringarna äger rum i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptas alltså bostadsutskottets betänkande 25 om anslag till lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna m. m.

Anslag till lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna

Anf. 62 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Det betänkande som vi nu skall diskutera berör förslaget i regeringens budgetproposition om anslag till lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna.

I budgetpropositionen anför finansministern, med anledning av ett förslag från riksskatteverkets styrelse, att han avser att återkomma till riksdagen med förslag om en omorganisation av kronofogdemyndigheterna. Förmodligen kommer finansministern då med ett förslag om en indragning av ett betydande antal kronofogdedistrikt, som ju riksskatteverkets förslag innebär. Med anledning härav och med den uppenbara risken för ögonen har det väckts tio motioner i vilka yrkas att nuvarande kronofogdedistriktindelning i huvudsak skall behållas i hela landet, i vissa län eller delar av län.

Nr 144

Onsdagen den
16 maj 1984

*Anslag till lokala
skattemyndig-
heterna och krono-
fogdemyndig-
heterna*

Onsdagen den
16 maj 1984

*Anslag till lokala
skattemyndig-
heterna och krono-
fogdemyndig-
heterna*

Utskottets socialdemokrater och moderater avstyrker samtliga dessa motioner. Antalet kronofogdedistrikt bör övervägas, anför majoriteten bl. a. i sin skrivning.

I reservation 1 av utskottets center-, folkparti- och vpk-ledamöter föreslås riksdagen göra ett tillkännagivande om att antalet distrikt i stort skall bibehållas och om vilka principer som skall vara vägledande för en översyn av kronofogdemyndigheterna.

Skulle det bli en kraftig minskning av antalet kronofogdedistrikt och en nedläggning av i första hand de mindre kronofogdedistrikten ske, då blev följden en mycket allvarlig försämring i servicen till allmänheten. Det har nämligen visat sig att de minsta och medelstora distrikten är de effektivaste. Där är person- och lokalkännenheten störst, och där fungerar också servicen till allmänheten bäst.

Om distrikten görs så stora som riksskatteverket föreslår, får vi en utveckling där närhet, lokalkännenhet och samarbete ersätts med centralisering, datorisering och anonymitet – detta i en verksamhet där personlig kännenhet och god kontakt är en förutsättning för ett positivt resultat.

En reformering av systemet enligt riksskatteverkets förslag skulle vidare innebära följande: 1. Effektiviteten riskerar att bli sämre med stora myndigheter. 2. Förändringarna strider mot de regionalpolitiska målsättningarna. 3. Risken är påtaglig för att den regionala obalansen förvärras.

Det är bl. a. därför som vi i centern inte kan acceptera att en översyn sker, där principen skall vara att kraftigt centralisera verksamheten och reducera antalet kronofogdedistrikt. Vi motsätter oss inte att en översyn görs för att effektivisera verksamheten. Men vi anser att en sådan översyn måste beakta de fördelar som en decentraliserad distriktsindelning har och den effektivitet som finns i de små distrikten. Av det följer att antalet kronofogdedistrikt inte kan reduceras.

Vi menar att det vore både möjligt och lämpligt att lösa problemen i storstadsområdena genom att förstärka distriktsorganisationen där. Kronofogdemyndighetsorganisationen i övriga delar av landet behöver för den skull inte bli mindre effektiv. Även regionalpolitiska aspekter måste vägas in vid en omorganisation.

Dessa principer, efter vilka vi anser att en översyn skall ske, bör riksdagen ge regeringen till känna. Men detta vill inte utskottets socialdemokrater och moderater vara med på. Det kan inte tolkas på annat sätt än att man från socialdemokratiskt och moderat håll är beredd att släppa fram riksskatteverkets förslag till riksdagen för beslut, att man är beredd att lägga ner kronofogdedistrikt ute i landet, centralisera och därmed drastiskt försämrade servicen för allmänheten.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 1 vid bostadsutskottets betänkande 25.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 63 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Med anledning av proposition 1983/84:100 om anslag till lokala skattemyndigheterna och kronofogdemyndigheterna har frågan om omstrukturering av exekutionsväsendet blivit aktuell.

Vi anser från folkpartiet att det är en god regel att inte ta uppbyggnaden av någon organisation för gott utan att göra översyn och eventuell förändring. Så har skett med kronofogdemyndigheten. Däremot anser vi att de principer om hur omorganisationen skall ske som kommit fram från riksskatteverket är helt felaktiga.

Den effektivitet och det goda resultat av indrivning de mindre distrikten uppvisar är värd att notera. Detta bör ligga som grund när man förstärker distriktsorganisationerna i storstadsområdena. De minsta och medelstora distrikten är de mest effektiva. Vi anser därför att en eventuell förändring av distriktsorganisationen skall följa dessa principer. En organisation enligt riksskatteverkets modell med stora distrikt ger bl. a. en minskad person- och lokalkännedom tillsammans med sämre service till allmänheten.

Jag yrkar bifall till reservation nr 1.

Anf. 64 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Kronofogdemyndigheternas uppgift är som bekant bl. a. attindriva det allmännas fordringar. Indrivningsverksamheten för det allmänna utgör huvudparten av kronofogdemyndigheternas verksamhet. De restförda beloppens storlek och tendenser att fortsätta att öka visar att arbetet måste utvecklas.

Verksamheten har under senare år effektiviserats på så sätt att de större målen, dvs. mål med stora gälder, har getts ökade utrednings- och indrivningsresurser, och det är bra. Det är viktigt att just sådana fall ges speciell uppmärksamhet. Sådana mål utgör ca 70 % av gäldbeloppen men endast 8 % av indrivningsfallen.

I ett stort antal motioner till riksdagen har från olika partier föreslagits att nuvarande distriktsindelning av kronofogdemyndigheterna nu inte skall förändras. Sådana motionsyrkanden följs upp i reservation nr 1 till det betänkande vi nu behandlar, och bakom reservationen står centern, folkpartiet och vpk. Vi vill inte inskränka oss till att avvakta eventuella nya förslag utan vill att de principer som förordas i reservationen skall vara vägledande.

Herr talman! Vpk anser att kronofogdarna, för att effektivt kunna sköta indrivningen, skall vara så decentraliserade som möjligt då det gäller organisationen. Ökad effektivitet beträffande de "större" gäldenärerna måste underlättas genom ökade resurser för verksamheten. Vi menar att det knappast är möjligt att märkbart förbättra situationen vad beträffar icke indrivna restförda med en i stort sett oförändrad eller minskad resurs.

Restförda skatter och avgifter som inte kunnat drivas in beräknas uppgå till mellan 10 och 13 miljarder kronor. Andelen indrivet belopp i förhållande till belopp som bör indrivnas tenderar att sjunka. Länsstyrelserna har som en konsekvens av vad jag gett exempel på, vilket belyses även i propositionen och utskottsbetänkandet, begärt ökade medel för att bl. a. förstärka perso-

Onsdagen den
16 maj 1984

*Anslag till lokala
skattemyndig-
heterna och krono-
fogdemyndig-
heterna*

naresurserna vid kronofogdemyndigheterna.

En sådan anslagsökning skulle, som vpk framhållit, i hög grad bli självfinansierande. Varje tjänsteman inom exekutionsväsendet beräknas enligt gjorda undersökningar netto tillföra statskassan ca 700 000 kr. Det är därför förvånande och beklagligt att utskottsmajoriteten inte velat biträda vpk-motion 2065 om anslag till kronofogdemyndigheterna med utgångspunkt i länsstyrelsernas anslagsframställningar.

Jag yrkar bifall till reservationerna vid bostadsutskottets betänkande nr 25.

Anf. 65 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Bakom reservationerna vid detta betänkande står folkpartiet, centern och vpk. Den första av dem berör indelningen i kronofogdedistrikt. Eventuellt ändrad organisation av kronofogdedistriktet har varit föremål för debatt i många år. Frågan har stötts och blötts i många instanser under årens lopp.

Inledningsvis kan jag instämma i vissa delar av den framförda kritiken. Riksskatteverkets ursprungliga förslag var alltför långtgående i sin nedbantning i förhållande till nuvarande organisation. Nämda förslag innebar att antalet kronofogdedistrikt skulle minskas från nuvarande 81 till 45 och att ett antal lokalkontor skulle inrättas. Detta är i korthet RSV:s ursprungliga förslag.

Detta förslag har utsatts för stark kritik från en rad myndigheter och instanser. Kritikerna har funnits både bland verkets egen personal och bland övriga samhällsorgan och allmänheten. Förslaget har remissbehandlats. Remissomgången visar att RSV:s eget förslag var och är alltför långtgående. Tunga remissinstanser går emot förslaget. Bl. a. har Svenska kommunförbundet med skärpa avvisat det. De flesta länsstyrelser har intagit en liknande ståndpunkt.

Herr talman! Den kritik som framkommit har inte spårlöst gått förbi. Den socialdemokratiska riksdagsgruppen har ingående behandlat RSV:s ursprungliga förslag, och det finns en bred majoritet inom den som inte oreserverat sväljer det. Den ansvarige departementschefen och hans närmaste medarbetare är väl medvetna om de stämningar som råder inom riksdagsgruppen.

Från utskottsmajoritetens sida anser vi att ett eventuellt kommande förslag skall sammanfalla med den uppfattning som finns både ute i landet och i denna kammare. Det kan också nämnas att aviserat förslag till värriksdagen som bekant ännu inte har lagts på riksdagens bord.

Jag har velat redovisa detta inför dagens riksdagsdebatt. Men – och det är ett viktigt men – vi kan inte för all framtid ha en statisk organisation, samma organisation som vi har haft under årens lopp. Riksdagen bör självfallet vara öppen för ändrade rutiner och i konsekvens därmed också öppen för viss ändrad distriktsindelning. Någon form av modifierad distriktsindelning i framtiden torde vara sannolik. RSV kan inte stå utanför alla andra organisationers vardag och deras ändrade förhållanden på en rad områden.

*Anslag till lokala
skattemyndig-
heterna och krono-
fogdemyndig-
heterna*

Herr talman! Så till reservation 1. Från utskottsmajoritetens sida anser vi att den andas alltför mycket av misstänkliggörande. Det finns ju inget förslag på riksdagens bord om ändrad distriktsindelning. Det är att se spöken på ljusa dagen. Vi kan inte i dag ta ställning till ett förslag som inte nu ligger på kammarens bord.

Herr talman! Frågan bereds f. n. i regeringskansliet. Riksdagen bör således inte nu göra något uttalande i någondera riktningen. Nuvarande organisation ligger fast t. v. Utöver detta bör också nämnas att riksdagsrevisorerna, på förslag av riksdagen, aktualiserat och genomfört en granskning av hela exekutionsväsendet. Riksdagsrevisorernas förslag ligger nu på kammarens bord. Förslaget skall behandlas av höstriksdagen. Motionstiden utgår, om jag inte minns fel, i övermorgon, alltså fredagen den 18 maj.

En sammanfattning av förslaget finns på s. 19. Revisorerna anser där att regeringen skyndsamt bör ta fram underlag för ett principbeslut om en ny organisation på alla nivåer för uttagande av skatter och avgifter i enlighet med de riktlinjer som riksdagens revisorer har förordat. I punkt 2 – det är viktigt, herr talman – sägs att omorganisationen av kronofogdemyndigheten bör anstå i avvaktan på principbeslut enligt punkt 1. Det kan också nämnas att här föreligger en reservation från moderaterna.

Herr talman! Reservanterna menar att man i princip inte bör gå med på en enda förändring inom överskådlig framtid. Vi som företräder utskottsmajoriteten anser att reservanternas linje är alltför kompromisslös. Riksdagen kan inte i nuläget uttala sig alltför kategoriskt att nuvarande organisation, med i princip oförändrat antal distrikt, inom överskådlig framtid skall förbli intakt. Vi måste självfallet ha viss förståelse för den omstrukturering som finansministern har aviserat. Kravet på effektivitet finns. Då måste vi samtidigt vara öppna för vissa förändringar i den nuvarande organisationen och därmed troligen en viss förändring och indelning av kronofogdedistrikten.

Herr talman! I avvaktan på en ny organisation på alla nivåer för uttag av skatter och avgifter förordar således riksdagens revisorer t. v. oförändrad organisation. Detta borde till stor del tillfredsställa reservanterna. Jag vill också säga att utskottsmajoriteten självfallet förutsätter att regeringen i ett eventuellt kommande förslag noga beaktar de regional- och sysselsättningspolitiska aspekterna. Den omfattande centralisering som RSV tidigare föreslagit är en principiellt dålig och alltför långtgående lösning, som det inte finns majoritet för i Sveriges riksdag.

I sitt inlägg här yrade Agne Hansson om centralisering och datorisering. Självfallet skall rättssystemet byggas ut. Det har vi varit helt överens om. Det kommer att hjälpa kronofogdemyndigheterna i deras arbete med att inkassera skatter och avgifter.

Med dessa ord, herr talman, yrkar jag avslag på reservation 1 och bifall till utskottets hemställan.

Reservation 2 av Tore Claesson, vpk, behandlar anslaget till kronofogdemyndigheterna. Man vill öka andelen indrivna belopp till statskassan. Man kan i korthet säga att vpk:s yrkande i stort följer anslagsäskandena från de olika länsstyrelserna ute i landet. Utskottsmajoriteten har för sin del följt

Onsdagen den
16 maj 1984

*Anslag till lokala
skattemyndig-
heterna och krono-
fogdemyndig-
heterna*

skatteutskottets yttrande. Vi menar att kronofogdemyndigheterna har fått det relativt hyggligt med medel för att klara sina arbetsuppgifter. Man kan också nämna, och bör nämna i den här debatten, att kronofogdemyndigheterna till stor del har undantagits från det allmänt rådande besparingskravet enligt regeringens huvudförslag.

Med hänsyn till rådande statsfinansiella läge finner vi från utskottsmajoritetens sida det av regeringen framlagda förslaget väl avvägt. Med denna motivering, herr talman, yrkar jag avslag på vpk-reservationen och bifall till utskottets hemställan i övrigt på samtliga punkter.

Anf. 66 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Debatten visar att allt fler instämmer i den kritik som riktats mot riksskatteverkets förslag. Det började ju med att regeringen tydligen tog intryck av kritiken och inte vågade lägga fram något förslag under våren, som man tidigare hade aviserat. Nu säger Magnus Persson att han och stora delar av den socialdemokratiska riksdagsgruppen instämmer i denna kritik. Då kan jag inte förstå, Magnus Persson, vad det är som skulle hindra socialdemokraterna här i riksdagen att göra ett uttalande om efter vilka principer en översyn av kronofogdemyndigheten skall göras, om man är överens om att de principer som riksskatteverket tog fram inte var de rätta.

Det är detta som är bakgrunden till vår reservation i utskottsbetänkandet.

Om Magnus Persson läser reservationen noggrant, skall han finna att inte heller vi hävdar att man kan slå fast en statisk organisation för all framtid. Men när man skall förändra organisationen, är det ju riktigt att ha klart för sig åt vilket håll man skall förändra den. Då är det alltså angeläget att slå fast att en centralisering och ett borttagande av en rad kronofogdedistrikt, som det här har varit fråga om, inte är den bästa vägen för att effektivisera en organisation av det här slaget.

Jag skulle vidare vilja fråga Magnus Persson, medan debatten och processen i den socialdemokratiska gruppen går vidare tills man kommer fram till en total enighet om att man är beredd att gå decentraliseringsvägen, hur man kan hjälpa staten att få in den skatt den behöver genom att ta bort närhet, personkännedom och lokalkännedom från organisationen. Det här går inte ihop. Är man beredd att välja princip, då kan man också ge svaret på dessa frågor.

Riksskatteverkets förslag innebar ju en radikal nedskärning av antalet tjänster. Om man räknar med att varje tjänsteman i dag driver in ca 1-1,5 milj. kr. per år, skulle ju riksskatteverkets förslag innebära en avsevärd försämring av besparingssyftet. De 30-35 milj. kr. som man är ute efter i besparing skulle ersättas av en förlust för statskassan på i runda tal 300 milj. kr. Mot den bakgrunden tycker jag det vore självklart att uttala i vilken riktning man vill effektivisera kronofogdemyndighetsorganisationen. Varför, Magnus Persson, är socialdemokraterna inte beredda att tala om åt vilket håll de vill gå, vilken princip de vill använda för att effektivisera?

Anf. 67 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Magnus Persson har nu i debatten fört in det förslag från riksdagens revisorer som vi har möjlighet att motionera om. Jag avstod i mitt första inlägg från att ta upp dessa frågor, men jag kan nu som en liten kommentar säga att jag inte tror att det i och för sig kommer att innebära att vi får några andra ställningstaganden i de konkreta frågorna, beträffande distriktsindelning och hithörande ting.

Det finns en bred enighet om att det behövs en bättre organisation på skatte- och avgiftsområdet, och man anser att den nya organisationen bör genomföras snarast möjligt. Det är bra att det råder enighet. Men det är inte ointressant att i detta sammanhang något så när söka fastställa hur en förbättrad organisation på skatte- och avgiftsområdet skall vara utformad. I reservation 1 har vi försökt att något precisera principerna för en sådan organisation. Magnus Persson, vi har inte – vilket Agne Hansson nämnde – förespråkade någon statisk organisation. Vi har inte och vill inte stänga vägarna för modifieringar och förbättringar i olika avseenden i den nuvarande organisationen.

Reservation 2 handlar om anslag till kronofogdemyndigheterna. Magnus Persson säger att vpk:s yrkande i stort sett följer länsstyrelsernas äskanden om anslag, och det är riktigt. Vi har tagit allvarligt på de äskanden som länsstyrelserna har framställt, och vi har beaktat redovisningarna beträffande svårigheterna i kronofogdemyndigheternas arbete. Vi har behov av att förbättra och effektivisera arbetet.

Magnus Persson ändrar det statsfinansiella läget som motiv för att inte ge tillräckligt anslag och därmed åstadkomma de förbättringar som länsstyrelserna önskar. Jag skulle tvärtom vilja påstå att det just med hänsyn till det statsfinansiella läget vore angeläget och bra att göra en anslagsökning, eftersom varje krona som satsas på det området bevisligen kommer tillbaka. Det lönar sig med sådana satsningar för statens vidkommande.

Anf. 68 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Först vill jag säga en sak till Agne Hansson. Jag sade att vi instämmer i kritiken i vissa delar. Men vi instämmer inte i allt. Jag vill hänvisa till reservation 1, där folkpartiet, centern och vpk säger följande:

”Det är enligt utskottets uppfattning väl motiverat att antalet distrikt även – under den tid framöver som kan överblickas – i stort sett bibehålls.”

Herr talman! Vi kan inte ställa upp på det. Därför finns det ingen anledning att i dagens debatt gå reservanterna till mötes och göra något uttalande i riksdagen. Den nuvarande organisationen ligger fast; det sker ingen förändring. Därför anser vi att man bör avvakta.

Dessutom går riksdagsrevisorerna reservanterna till mötes. I reservation 1 står att ”innan ytterligare överväganden görs om distriktsindelningen bör riksdagens behandling av revisorernas utredning avvaktas – –”. Det var därför, Tore Claeson, som jag hörsammade riksdagsrevisorernas åsikt. I p. 2 säger de att en omorganisation av kronofogdemyndigheten bör anstå i avvaktan på principbeslut enligt p. 1. Vi har beaktat denna synpunkt.

*Anslag till lokala
skattemyndig-
heterna och krono-
fogdemyndig-
heterna*

Tore Claeson talade om länsstyrelsernas äskanden. Ja, det är klart att länsstyrelserna har sina propåer. Men det är i ett statsfinansiellt läge där budgetchefen säger att han avser att återkomma i ett senare skede till frågan om en omstrukturering av exekutionsväsendet. Meningen var att man skulle återkomma redan på våren, men detta är uppskjutet. Då skall vi inte gå in och plocka och säga att det skall vara så eller så, utan vi avvaktar.

Jag kan säga till Tore Claeson att det är klart att det är mycket pengar som f. n. inte är indrivna, och statistiken är inte till allas fördel. Men rättssystemet och omstruktureringen av hela exekutionsväsendet kommer att gå skattemyndigheten till mötes. Vi är självfallet intresserade av att få in mera pengar av de fordringar som finns, men låt oss avvakta. Därför, herr talman, finns det ingen som helst anledning att i dagsläget göra något uttalande i någondera riktningen.

Anf. 69 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Magnus Persson skingrade i sitt senaste inlägg många av frågetecknen. Han konstaterade att det inte är den del av kritiken som berör nedläggningen av kronofogdedistrikt som socialdemokraterna instämmer i. Är man emot en centralisering och en nedläggning av kronofogdedistrikt, bör man också kunna vara beredd att tala om åt vilket håll man vill åstadkomma en förändring, dvs. att bibehålla i princip den nuvarande organisationen med en ytterligare decentralisering. Det är man alltså inte beredd att göra.

Anf. 70 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Bara en kommentar till Magnus Perssons senaste inlägg. Jag tycker att det är litet vårdslöst att tala om att man skall plocka litet här och där, i anslutning till en diskussion om länsstyrelsernas anslagsäskanden. De är, som Magnus Persson vet, mycket väl underbyggda och så gott som i detalj redovisade. Då skall man inte använda sådana uttryck, för då kan man få intrycket att det skulle vara något slags hafsverk, där man bara har slängt ihop några siffror på ett papper och plockat in dem. Det är inte så, utan bakom detta ligger ambitionen att förbättra och effektivisera denna verksamhet, mot bakgrund av de tiotals miljarder kronor som man inte har tillräckliga resurser för att driva in. Det har inte funnits någon, varken i utskottsbetänkandet eller här i debatten, som har kunnat gendriva vad jag har anfört om att det faktiskt skulle vara lönsamt för staten och för samhället att göra dessa satsningar på kronofogdemyndigheterna som länsstyrelserna har föreslagit. Eller är det så att Magnus Persson vill påstå att det skulle vara fel när vi säger att detta är en verksamhet som skulle bli självfinansierande och dessutom skulle löna sig mycket bra för samhället?

Utöver de reda pengar som sådana här satsningar skulle ge i vinst, skulle vi också förbättra det urusla förhållande som råder på detta område, eftersom det finns en mängd människor och företag i detta land som kan missbruka reglerna i samband med att företag kommer på obestånd. Man gör konkurser på ett sådant sätt att man mycket ofta klarar sig från åtgärder från samhällets

sida på grund av att vi inte har tillräckliga resurser att sätta in.

Sammantaget, herr talman, vill jag än en gång säga att jag tycker att det är beklagligt att man inte visat litet större förståelse i detta sammanhang. Jag är övertygad om att man, om man enas om att nödvändiga förbättringar skall genomföras på det här området, kommer att få se till att anslagen för den här verksamheten ökar i ganska snabb takt.

Anf. 71 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Jag noterar att Agne Hansson har glidit från den uppfattning han hade i sitt första inlägg i debatten. Han sade då att utskottsmajoritetens princip var centralisering och datorisering. Agne Hansson lugnade ned sig i sitt sista inlägg, men jag vill säga till honom att den kritik som vi har instämt i gäller vissa delar av detta frågekomplex. Nuvarande distriktsindelning kan inte behållas intakt för all framtid, och vi hävdar från utskottsmajoritetens sida att något uttalande icke bör göras i dag.

Jag vill säga till Tore Claeson att han ju vet att länsstyrelserna i sina äskanden självfallet har den ambitionen att tillsätta så många tjänster som möjligt och effektivisera dessa. Men om finansministern i budgetpropositionen anför att organisationen snart skall omstruktureras, skall vi inte nu tillsätta ett antal tjänster och – som jag kanske litet olyckligt formulerade det – plocka litet här och där. Vi menar att man skall göra en samlad översyn av hela skatteindrivningen.

Herr talman! Regeringen har också aviserat ett förslag, som baserar sig på det som kommissionen mot ekonomisk brottslighet anför, och det överensstämmer också med det som Tore Claeson här var inne på. Vi anser att man skall effektivisera verksamheten och sätta åt de stora bovarna, som nu alltför lätt kommer undan, och regeringen har alltså aviserat ett förslag i den riktningen. Låt oss därför, herr talman, avvakta i denna fråga. Jag tror att såväl centerpartisters och folkpartisters som vpk-ares önskemål kommer att bli tillgodosedda i ett senare skede.

Anf. 72 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Betyder det senaste som Magnus Persson sade att vi kan räkna med Magnus Perssons och socialdemokraternas stöd för ökade resurser till den här verksamheten, sedan man väl har fått diskutera och besluta om viss omorganisation?

Anf. 73 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Vad Tore Claeson och övriga av kammarens ärade ledamöter kan räkna med är att regeringen lägger fram ett förslag baserat på de förslag som kommissionen mot ekonomisk brottslighet har avgivit. Däri ingår det som vi nu diskuterar som en delpunkt. Det är möjligt att vi kan mötas i det avseendet, men låt mig också säga att man inom regeringen och regeringskansliet inte ligger still. När den aviserade propositionen framläggs får vi ta upp en debatt igen, herr Claeson.

Anf. 74 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Sedan Magnus Persson nu å regeringens vägnar har gjort detta ganska klara uttalande nöjer jag mig i dagens debatt med det sagda.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om bostadsutskottets betänkande 26.)

Anf. 75 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera bostadsutskottets betänkande 27 om ändringar i förköpslagen m. m.

Ändringar i förköpslagen

Anf. 76 JAN-ERIC VIRGIN (m):

Herr talman! I proposition 141 föreslår regeringen att förköpslagen skall vidgas. Detta är ju helt i linje med en socialistisk grundsyn och innebär att den enskilda äganderätten än mer urholkas, samtidigt som politikernas maktställning hela tiden utökas.

Från moderata samlingspartiets sida har vi upprepade gånger fört fram förslag om att förköpslagen skall upphävas. I nu föreliggande betänkande behandlas fyra motionsyrkanden från moderater, där detta förslag åter tas upp. Med hänsyn till att riksdagen under 1985 kommer att ta ställning till ett förslag om en ny plan- och bygglag avstår vi nu från att yrka bifall till de aktuella motionsförslagen. I detta sammanhang kommer kommunernas ställning i plan- och byggsammanhang att behandlas ingående. Stora förändringar är ju att vänta för kommunerna.

Vår principiella inställning beträffande förköpslagen kvarstår naturligtvis. Förköpslagen, såväl i sin nuvarande utformning som enligt förslaget, medför möjligheter till godtycke från myndigheternas sida. Det framgår att förköpslagen avses att användas som ett alternativ och ett komplement till expropriation. Därigenom inbjuder lagen redan i sin nuvarande utformning kommunerna att förvärva fastigheter från utgångspunkten att de kan tänkas vara bra att ha för framtida behov. Exempel finns på att kommuner har samlat på sig stora fastighetsbestånd i tätorterna för att ha full handlingsfrihet för framtida behov. Detta innebär inte bara att enskilda förvägras att förvärva fastigheter, utan man binder också stora ekonomiska resurser till tveksam nytta för skattebetalarna.

När det gäller förköp inom områden med stadsplan eller byggnadsplan föreslås detta kunna ske dels för att få till stånd en planenlig bebyggelse av tomtmark som inte är bebyggd i huvudsaklig överensstämmelse med planen, dels för att i kommunens ägo överföra mark som är avsedd för något annat ändamål än enskilt byggande. Det föreslås vidare att det inte skall ske någon avvägning vid tillståndsprövningen mellan kommunens och den enskilde fastighetsägarens möjligheter att genomföra planen, utan det bör vara tillräckligt att planen inte är genomförd och att kommunen gör sin

*Ändringar i
förköpslagen*

förköpsrätt gällande. Detta kan vi inte acceptera utan finner det utmanande, inte minst mot bakgrund av hur utgångspunkten för lagstiftningen förskjutits sedan 1974 års riksdagsbeslut fattades om ändringar i lagen.

Den nu föreslagna utvidgningen innebär ju i verkligheten att förköpsrätten föreligger i de flesta fall när fastigheter omsatts på marknaden.

I motiven för ändring av förköpslagen för stadsförnyelse nämns ändrad lägenhetsindelning med hänsyn till bostadsförsörjningen eller för att hindra boendesegregation. Vi vill anföra att lösningen av detta problem inte bör ske genom att kommunen blir fastighetsägare utan genom att fastighetsägarna stimuleras att genomföra önskvärda förändringar.

Det nämns vidare i detta sammanhang att ombyggnadsbehovet kan åberopas i ett bostadsförsörjningsprogram. Ett sådant program utvisar sällan ombyggnadsbehovet för enskilda fastigheter. Vi avvisar tanken att det för samhället skall vara möjligt att genom förköp tilltvinga sig en fastighet med stöd av ett bostadsförsörjningsprogram.

Inte heller kan vi borgerliga reservanter ansluta oss till vad som anförts i propositionen när det gäller förköp för att bevara fast egendom därför att den är värdefull från kulturhistorisk eller miljömässig synpunkt. Förslaget om införande av en förköpsrätt för kulturhistoriskt värdefulla miljöer är mot denna bakgrund helt oacceptabelt och oförenligt med samhällets intresse i övrigt beträffande kulturminnesvården. Det absolut viktigaste är att det allmänna skapar förutsättningar som stimulerar enskilda ägare och brukare att frivilligt göra insatser för kulturminnesvården och miljövården.

Förköpsrätten skulle komma att omfatta byggnader och miljöer, på vilka enskilda människor lagt ner stora pengar och även arbete utan en tanke på den ekonomiska lönsamheten. Att ägaren har möjligheter att bestämma vem som i framtiden skall överta den vårdade byggnaden eller miljön utgör en väsentlig och avgörande drivkraft för sådana här frivilliga insatser. Det kan förutses att dessa för samhället helt nödvändiga frivilliga insatser i mycket stor utsträckning bortfaller, om ägarna genom införandet av en kommunal förköpsrätt inte längre har möjlighet att bestämma över och att förutse sin egendoms framtid. Om man införde en förköpsrätt för kulturhistoriskt och miljömässigt intressanta fastigheter, skulle det vara till mycket stor skada för kulturminnesvården och därtill hörande miljöer i vårt land.

Vi delar inte uppfattningen att ett kommunalt innehav av en fastighet utgör en garanti för bevarande. Tvärtom visar utvecklingen att kommunerna har bekymmer när det gäller att klara av underhållet av de fastigheter som kommunen i fråga redan förvärvat av kulturhistoriska skäl. Stockholms fastighetsförvaltning t. ex. har föreslagit att man bör gå ut och försöka få enskilda människor att svara för underhållet av vissa fastigheter. Eftersom den kommunala ekonomin kommer att vara kärv även under den närmaste framtiden, innebär en överföring av flera byggnader i kommunal ägo inte någon säkerhet för bevarandet av dessa.

Inte heller kan de borgerliga reservanterna stödja förslaget om förköp för mark eller anläggning som behövs för idrott och friluftsliv. Redan nu har vi ju allemansrätten som gör det möjligt för den som så önskar att utnyttja

*Ändringar i
förköpslagen*

områden för friluftsliv. Vi kan inte se att friluftslivets intressen blir så dominerande att det skulle motivera att det allmänna tog över hela äganderätten till en fastighet. Man kanske inte bara bedriver friluftsliv utan även jord- och skogsbruk. Jag kommer från ett län, Stockholms län, där det allmänna – nämligen Stockholms kommun – har förvärvat oerhört mycket mark. Vi vet ju att det inte i något avseende råder brist på mark för sådana områden som människor fritt kan ströva i. Jag vill fästa uppmärksamheten på den problematik som kan uppstå vid ett eventuellt förvärv av ett jord- och skogsbruk. Man kanske inte är särskilt intresserad av just jordbruk. Skall gården då styckas av, eller hur skall man göra för att komma åt marken så att säga just från friluftssynpunkt? Det finns mycket som är problematiskt i detta sammanhang. Det finns redan många problem när det gäller förvärv av områden, jordbruk och gårdar av det slag som jag här nämnt.

Propositionsförslaget om förköp för att säkerställa bostäder åt permanentboende innebär att förköpsrätt införs för alla fastigheter som är bebyggda med hus som behövs som permanentbostäder.

Mot detta förslag har moderaterna och folkpartiet reserverat sig, medan centerpartiet härvidlag har stött utskottets majoritet. I regeringens proposition angavs 18 kommuner som skulle innefattas i detta förköpsförslag. Under utskottets behandling tillkom ytterligare en kommun, nämligen Härjedalen. Det är alltså två landskap som berörs av det här förslaget, Härjedalen och Gotland. Det finns nog skäl till att bostadsministern i sitt förslag framfört att avsikten är att regeringen närmare skall ange inom vilka områden av kommunerna som förköpsrätt föreligger.

I propositionen föreslås att kommunal förköpsrätt införs för småhus inom vissa kommuner för att säkerställa bostäder för permanentboende. I den mån problem uppstår i exempelvis vissa skärgårdssamhällen i vad gäller omvandling från permanentboende till fritidsboende, beror dessa problem inte på brist på fastigheter för permanentboende utan på att konkurrensen från fritidshusköpare pressar upp priserna på befintliga fastigheter.

Den föreslagna lagändringen löser inte detta eventuella problem. Där- emot föreligger en betydande risk för att kommunerna köper fastigheter som de sedan inte kan sälja annat än till lägre pris. Ett bättre sätt att dämpa prisnivån på fastigheter i attraktiva fritidsområden är att grunda taxeringsvärdet på bruksvärdet snarare än marknadsvärdet. En sådan åtgärd skulle leda till att släktingar och andra får lättare att överta fastigheter och att prisutvecklingen allmänt dämpas.

Förbättrade finansieringsmöjligheter i samband med vissa förköp yrkar vi också avslag på. Det kan befaras att förslaget om att införa lån med räntebidrag kommer att få en prisuppdrivande effekt.

Från moderaterna har vi dessutom en reservation som gäller utvärdering av tillståndslagen. Där säger vi att lagen under senare år har ändrats vid flera tillfällen och att vi därför behöver en övergripande prövning av lagen.

Herr talman! Övriga frågor som gäller denna proposition och utskottets skrivning kommer från borgerligt håll att behandlas av Kerstin Ekman.

Jag ber slutligen att få yrka bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 och 8.

Anf. 77 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Vi yrkar från folkpartiet avslag på propositionen om ökade möjligheter till kommunalt förköp. Få samhällssektorer är så genomreglerade som bostadsmarknaden. Det måste verkligen presenteras starka skäl för att man skall öka regleringen och den kommunala kontrollen. Vi anser inte att några sådana skäl har redovisats.

Det man nu vill är att ge kommunerna fler styrmedel. Detta är riktat mot den enskilde och är därför oacceptabelt. Vi skulle också få en ökning av administrationen som är olycklig och inte ger några positiva effekter.

Jag vill ta fram några detaljer i förslaget.

Förköp för genomförande av detaljplanen anser vi vara ett mycket olyckligt förslag. Det är så mycket mer förvånande att förslaget framförs när man inom kort avser att framlägga förslag om en ny plan- och bygglag. Där kommer plangenomförandefrågorna att belysas.

Det förslag som nu läggs fram kommer att öppna vägen för ett godtycke från kommunerna, ett godtycke som kan drabba den enskilde på ett icke acceptabelt sätt.

Förköp för stadsförnyelse skall enligt förslaget bl. a. utvidgas till att omfatta egendom som behöver byggas om, t. ex. för att genomföra en ändrad lägenhetsindelning.

Kommunerna har redan i dag instrument för att medverka till stadsförnyelse. Den föreslagna ändringen är en byråkratisering som är obefogad. Om det sedan genom lagen görs möjligt för kommunerna att genom stöd av ett bostadsförbättringsprogram tilltvinga sig enskilda fastigheter är detta oacceptabelt.

Även när det gäller förköp för bevarande av egendom som är värdefull från kulturhistoriska eller miljömässiga synpunkter finns det redan i dag tillräckliga möjligheter för kommunerna att tillgodose bevarandeintressena. Någon ny lagstiftning är varken nödvändig eller önskvärd.

I realiteten är det också så att mycket litet görs från det allmänna för att vårda arvet av skyddsvärda kulturmiljöer. Det är oftast enskilda och ideella insatser som görs. Det är därför helt oacceptabelt att man genom en kommunal förköpsrätt ger kommunerna befogenheter som skapar en osäkerhet hos ägare av sådan egendom om framtida ägarförhållanden. Det är vår uppfattning att en kommunal förköpsrätt skulle innebära en stor fara för god kulturminnesvård i Sverige.

Vad beträffar förköp av mark eller anläggning som behövs för idrott och fritidsliv är det nästan stötande att man skall behöva tillgripa förköp för att säkra människors möjligheter till ett bra fritidsliv. Friluftslivet måste kunna finna sin form sida vid sida med jord- och skogsbruk. Det är ju inte nödvändigt att den mark man t. ex. promenerar på är i det allmännas ägo. Genom allemansrätten har vi stor frihet. Det ligger f. ö. inom den kommunala kompetensen att förvärva mark av riksintresse för friluftslivet inom den fysiska riksplaneringens ram.

De problem som möter de bofasta i attraktiva fritidsområden när de vill köpa en fastighet har givit upphov till ett förslag om förköpsrätt för

Nr 144

Onsdagen den
16 maj 1984

*Ändringar i
förköpslagen*

*Ändringar i
förköpslagen*

kommunerna. Jag har själv mött problemet med avfolkade kustkommuner i Bohuslän, och vi från folkpartiet har länge ansett att frågan måste få en lösning. Vi anser däremot inte att förslaget om kommunal förköpsrätt är en bra lösning. Det är faktiskt både principiellt och praktiskt olämpligt att kommunerna skall avgöra hur de fastigheter som blir till salu i en sådan kommun skall upplåtas och användas. Det skulle även bli ett mycket krångligt och byråkratiskt system.

Man kan utgå från förutsättningen att det blir ett avsevärt antal bostäder som på det sättet skall "förmedlas" genom kommunerna. Detta fordrar en både personell och ekonomisk resurs av stora mått i kommunerna. Det ger ju ingenting om det inte tillkommer pengar från antingen kommun eller stat. Någon måste betala mellanskillnaden mellan begärt pris och det pris de permanentboende kan betala.

Folkpartiet har i stället föreslagit att man skall grunda taxeringsvärdet på bruksvärdet snarare än på marknadsvärdet. Det skulle leda till en dämpning av prisutvecklingen, och eventuella arvingar skulle lättare kunna överta aktuella fastigheter.

Vi förordar också att särskilt förmånliga lån skall ordnas till personer som vill bosätta sig permanent och överta lediga fastigheter. Dessa lån skall inte belasta statsbudgeten. Vi tycker i stället att man skall ta upp överläggning med kreditmarknadens parter.

Det är de praktiska möjligheterna att klara de ekonomiska förutsättningarna som är det viktiga. De permanent boende måste vara mer intresserade av detta än att man ger kommunerna ett nytt styrmedel, som kan drabba den enskilde mycket hårt.

Herr talman! I betänkandet behandlas också frågor som gäller bostadsrätt och utbildningslagen.

Den lag som antogs av riksdagen 1982 säkrade möjligheterna för de hyresgäster som ville överta sina bostäder och bilda bostadsrättsföreningar. De krav som framfördes av socialdemokraterna vid lagens tillkomst om att allmännyttans hus skulle undantas från möjligheten framfördes tyvärr som ett förslag omedelbart efter det att vi hade fått ett regeringsskifte. Vi motsatte oss då lagändringen, och vi har nu krävt en återgång så att de allmännyttiga bostadsföretagens fastigheter skall omfattas av lagen.

Vi anser det diskriminerande för en grupp hyresgäster, nämligen de som valt att hyra bostäder ägda av kommunerna, att förvägra dem rätten till att genom bostadsrätt förvärva sin bostad. Det är också anmärkningsvärt att inte de stora problem som finns med de allmännyttiga företagens fastigheter och det stora tryck som finns för att ge människor möjlighet att välja bostadsrätten som boendeform kan tas som ett skäl för att återställa lagen som den en gång togs.

I betänkandet behandlas också motioner från moderata samlingspartiet och centerpartiet om en ändring av den s. k. majoritetsregeln i utbildningslagen. När lagen antogs blev beslutet att det fordras kvalificerad majoritet för att få en ombildning till stånd. Vi anser nu också från folkpartiet, i likhet med motionärerna, att detta bör ändras så att det skall räcka med enkel majoritet.

*Ändringar i
förköpslagen*

I 11 a § i bostadsrättslagen finns ett förbud mot s. k. hembudstvång. Anledningen till den paragrafen är att man vill skydda den enskilde i förhållande till t. ex. kommuner. Det har förts ett antal debatter i denna kammare om detta. Socialdemokraterna har fört fram frågan om hembud som något önskvärt. Vi har med kraft motsatt oss alla dessa förslag. Det gäller här verkligen den enskildes och bostadsrättsföreningarnas frihet gentemot bl. a. kommuner. Bostadsministern har givit 1983 års bostadsrättskommitté i uppdrag att utreda frågan om eventuellt avskaffande av förbudet mot hembud. Då vi anser att förbudet bör finnas kvar har vi i folkpartiet i vår partimotion krävt att kommittén skall befrias från sitt uppdrag.

Vi återkommer med kravet att 2 § tillståndslagen ändras så att förutom HSB och Riksbyggen samt bostadsrättsföreningar anslutna till dessa organisationer även Sveriges bostadsrättsföreningars centralorganisation (SBC) omfattas av lagen.

Vi anser att det inte finns någon anledning att särbehandla SBC. Den gemensamma grundsyn som finns hos dessa tre organisationers medlemmar, och som här är den betydelsefulla, nämligen önskan om att bo med bostadsrätt, skall vara avgörande. Utformningen av lagen är ett exempel på att socialdemokraterna har andra värderingsgrunder för ett ställningstagande än de som bör gälla.

I samband med diskussionen om bostadsrätt och förköpslagens utformning har vi från folkpartiet framfört kritik mot förslaget att ge kommunerna företrädesrätt gentemot bostadsrättsföreningar vid försäljning av fastigheter.

Denna lagändring försvagar bostadskonsumenternas ställning på ett oförsvarligt sätt. Den arbetsinsats och de kostnader som nedlagts av de boende i samband med förberedelser för fastighetsförvärv och utbildning till bostadsrätt kommer i dessa fall att raderas. Det kommer att fattas för de boende helt ofattbara beslut om denna lag får träda i kraft.

Detta är ett mycket otäckt exempel på socialdemokraternas försök att inskränka friheten för den enskilde och att ge möjlighet till direkta övergrepp.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 3, 4, 5, 6 och 8.

Anf. 78 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Mot bakgrund av vad Jan-Eric Virgin och Kerstin Ekman har sagt här i anslutning till diskussionen om betänkandet beträffande ändringar i förköpslagen kan det finnas skäl att inledningsvis mycket kort redovisa de grundläggande principer på vilka förköpslagen vilar och vilka regler som i huvudsak gäller för innehållet.

Det finns skäl att påminna om att en alldeles bestämd förutsättning är att det skall finnas en köpehandling. En köpare och en säljare skall vara överens. En annan viktig förutsättning är att kommunen, om det finns en köpare och säljare som är överens, under vissa förhållanden kan gå in och träda i köparens ställe.

Herr talman! Mot denna bakgrund har jag litet svårt att förstå den

*Ändringar i
förförköpslagen*

upphetsning och indignation som man spelar upp mot just förförköpslagen. Vad som egentligen händer är att säljaren får precis det han har träffat avtal om. Vad köparen får göra är att vika undan för ett kommunalt beslut – fattat i sedvanlig demokratisk ordning.

Diskussionen gäller alltså, herr talman, för det första om vi skall ha ett markpolitiskt styrmedel av den karaktär som förförköpslagen nu har. Den gäller för det andra, om vi säger ja till att ha detta markpolitiska styrmedel, vilka förutsättningar som skall gälla för att förförköpslagen skall få tillämpas.

Vi fick höra av Jan-Eric Virgin att moderaternas inställning står orubbligt fast. Man är emot förförköpslagen. Ändå avstår man från att föra sitt yrkande om detta vidare, och moderaterna är mycket intresserade av att diskutera just hur förförköpslagens innehåll skall se ut.

Jag beklagar att moderaterna inte är beredda att ställa upp på detta mycket mjuka markpolitiska styrmedel. Och jag kan bara konstatera att moderaterna inte i dag är redo att ge kommunerna den möjlighet som denna lag ger att styra utvecklingen inom den egna kommunen. Alla övriga partier här i kammaren tror dock på kommunernas förmåga i detta avseende och är beredda att ställa upp bakom detta markpolitiska styrmedel.

Herr talman! Diskussionen bör kanske därför snarare föras kring frågan: När skall förförköpsrätt anses föreligga?

Propositionen föreslår ett antal utvidgningar vad gäller olika rekvisit som skall vara uppfyllda för att förförköpslagen skall få tillämpas. Några av dessa utvidgningar har mött borgerligt motstånd, och jag skall därför kommentera dem.

Låt mig börja med förförköp för att genomföra detaljplan. Det finns skäl att påminna om att en detaljplan inte tillkommer hux-flux, utan den är ofta föremål för kommunala överväganden under lång tid i olika instanser. Det är en lång kedja av kommunala beslut via byggnadsnämnd, kommunstyrelse och fullmäktige. Mot den bakgrunden måste man anse att detaljplanen inte bara visar vad som kan komma att byggas, utan detaljplanen är ett dokument som visar vad som enligt kommunal mening bör komma till utförande. Det tycker jag är en självklarhet.

Om den vilja som kommunen på det sättet har manifesterat inte förverkligas tycker jag det är rimligt att detta utgör grund för förförköp.

Det är inget godtycke, Jan-Eric Virgin. Det kan inte vara fråga om ett godtycke – det krävs ju ytterligare ett kommunalt beslut, nämligen att man skall utöva förförköpsrätten.

För övriga utvidgningar av förförköpsrekvisitet kan man på principiell nivå föra ett tämligen likartat resonemang, dvs. att utskottsmajoriteten stöder tankarna i propositionen och därvid fäster mycket stor vikt vid den kommunala beslutsprocessen och det planerings- och beredningsarbete som föregår besluten.

Herr talman! Övriga skiljaktiga frågor i betänkandet är i sak tidigare behandlade eller förs inte fram till definitiva ställningstaganden. Därför kan jag här avstå från att nu ta upp dem och sammanfattningsvis yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Anf. 79 JAN-ERIC VIRGIN (m):

Herr talman! Att det finns köpehandlingar upprättade och att det finns vissa villkor som gör att säljaren får genomföra det avtal han har träffat vet vi naturligtvis. Men min upphetsning kvarstår, därför att jag vet att det finns så många fall där det här inte kommer att fungera på det sätt som kanske framför allt säljaren önskar.

Om det gäller ett lantbruk och mark som skall användas till friluftsliv kan det ändå vara så att det är fråga om ett s. k. släktköp, dvs. att gården säljs till en nära släkting som då får ett relativt lågt pris. Då ser naturligtvis kommunen sin stora chans att gå före och köpa marken till lågt pris.

Jag skulle vilja jämföra den här förköpspropositionen med en lufttät plastduk som nu läggs över hela förköpsinstrumentet. Vi har tidigare haft vissa lufthål, men nu smyger man försiktigt fram med det här. Som många gånger här i riksdagen kommer den här saken utan att allmänheten egentligen vet och förstår vad ett sådant markpolitiskt styrmedel som vi nu tar till innebär. Det kommer man att upptäcka när man väl kommer i den situationen, och då är det naturligtvis för sent att reagera, och det är tråkigt för människor.

Den här förköpslagen kommer också att fungera som en smörgås som har många pålägg. Låt mig fortsätta att exemplifiera med jord- eller skogsbruk. Tidigare har man kanske haft en arrendator som man skulle fråga om han vill köpa, och lantbruksnämnden har naturligtvis möjlighet att tala om vad priset skall vara, men nu skall man dessutom ha kommunen.

Hur kommer det att bli med arrendatorns förköpsrätt framöver? Han kommer såvitt jag förstår att bli överkörd av den kommunala förköpsrätten, om nu kommunen vill köpa en gård som är till salu och som är av intresse för den. Det kan t. ex. gälla en kulturhistoriskt intressant byggnad.

Jag har suttit i min kommuns byggnadsnämnd i många år. Där har jag lärt mig att kommunen har stora möjligheter att styra både detaljplaner och över huvud taget allt som rör planeringen av byggandet. Därför kan jag inte förstå varför Per Olof Håkansson tycker att vi är upphetsade. Vi anser att förköpslagen, även den som har funnits, skall försvinna. Det föreliggande förslaget till beslut här i riksdagen kan vi inte acceptera.

Anf. 80 KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Anledningen till att förköpslagen infördes var bl. a. att man ville dämpa markprisstegringarna och dra in oförtjänt värdestegring till det allmänna. Det var också under en tid när kommunerna behövde möjligheter till markförvärv för att kunna göra utbyggnader.

Man kan naturligtvis diskutera om denna förköpslag är nödvändig i dag. Vi tycker att den är det. Däremot kan en utvidgning av lagen inte anses berättigad.

Det är också anmärkningsvärt att inte socialdemokraterna tycker att det är ett intrång i den enskildes frihet, om denne drabbas av ett kommunalt beslut om förköp. Frihetsdiskussionen måste gälla den enskildes rätt mot myndigheter och även mot kommunala församlingar. Vi ser en betydande risk i

att friheten för den enskilde inskränks, om riksdagen fattar ett beslut om en utvidgning av lagen om förköp.

Anf. 81 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jan-Eric Virgin gjorde det nästan klassiska numret från moderat utgångspunkt gentemot förköpslagen. Han använde visserligen en del nya ord i sammanhanget såsom plastskynke, smyga och smörgåsar med många pålägg. Men främst handlade det om att fortsätta att tala om förköpslagens innehåll på ett felaktigt sätt.

Jag vill påstå att det som händer, om förköpslagen sätts i kraft i något avseende, är att säljaren får precis det han har varit överens med köparen om.

När Jan-Eric Virgin försökte illustrera följderna, valde han ett sällsynt dåligt exempel. Jag skall inte tynga kammaren med att läsa upp vad som står i lagen om frikretsen för släktskap, men jag kan rekommendera Jan-Eric Virgin att studera 3 § i förköpslagen. Där anges nämligen klart vilka undantag för nära släktskap m. m. som gäller vid förköp.

Anf. 82 JAN-ERIC VIRGIN (m):

Herr talman! Det här handlar om ideologi och inget annat. Vår ideologi är att de enskilda människorna i vårt land fortfarande skall få äga någonting. Föreliggande förslag är ett steg, även om jag möjligen kan tillstå att det är ett försiktigt steg, i riktning mot att samhället skall komma över ytterligare mark och fastigheter.

Jag kan inte tro att mitt resonemang beträffande förköpslagen är fel, Per Olof Håkansson. Om jag skulle sälja min gård till någon som varken är barn eller nära släkting till mig, kunde jag naturligtvis tänka mig att begära ett lågt pris. Jag tror inte det är riktigt att kommunen då skulle vara förhindrad att utnyttja förköpslagen och köpa gården. Jag vidhåller vad jag tidigare sade. Att förköpslagen inte är annat än uttryck för en socialistisk grundtanke, att samhället skall sakta överta vår mark och våra byggnader, den saken vidhåller jag.

Anf. 83 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jan-Eric Virgin vill göra det här till en ideologisk debatt, och det är klart att det är det. Då tycker jag att det hade hedrat Jan-Eric Virgin att föra debatten utifrån ideologiska utgångspunkter i stället för att vantolka och förvanska förköpslagens faktiska innehåll, för det syftar bara till att skrämja.

Jag rekommenderar i detta inlägg precis som i det förra ett studium av förköpslagen. Då kommer många av de uttalanden som Jan-Eric Virgin här har gjort att framstå som felaktiga.

Anf. 84 JAN-ERIC VIRGIN (m):

Herr talman! Jag har studerat förköpslagen, och jag kan inte se annat än att detta är ett sätt att på sikt komma över så mycket mark och byggnader som

*Ändrade former
för finansiering av
bostadslån*

möjligt. Grundtanken är att få till stånd en ordning som är heltäckande.

Förut har det funnits möjlighet till förköp på vissa områden, men man kompletterar förköpslagen, och jag tror att om lagen ännu inte är heltäckande så ger den 90-procentig täckning. Om regeringen skulle sitta kvar, kommer det om något eller några år att finnas 100-procentig täckning för att samhället skall kunna förvärva allt det önskar, och den enskilde kommer till korta.

Anf. 85 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Jan-Eric Virgin säger att syftet är att samhället på sikt skall komma över så mycket mark som möjligt. Det hade varit bra om han samtidigt talat om var detta syfte är dokumenterat i lagen eller i förarbetena.

Vad det handlar om är att ge kommunerna ett medel att genomföra vad man på kommunal nivå har bestämt sig för att vilja göra. Det handlar alltså inte alls om de ting som Jan-Eric Virgin här för fram.

Anf. 86 JAN-ERIC VIRGIN (m):

Herr talman! Debatten leder nog inte mycket längre, Per Olof Håkansson. Vi har naturligtvis vår ståndpunkt.

Vi har alltid hävdat att förköpslagen skall avskaffas, och när man då utvidgar den lagen är det inte mer än rätt att vi reagerar och säger nej även till detta. Det är väl den slutsats man måste dra av vårt meningsutbyte.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslutet redovisas efter debatten om bostadsutskottets betänkande 26.)

Anf. 87 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammaren övergår nu till att debattera bostadsutskottets betänkande 28 om ändrade former för finansiering av bostadslån m. m.

Ändrade former för finansiering av bostadslån**Anf. 88 KJELL MATTSSON (c):**

Herr talman! Centerpartiet har vid tidigare riksmöten föreslagit reformer inom bostadsfinansieringen. Förslaget har då haft den utformningen att man skulle upphöra med den direkta statliga bostadslångivningen och uppdra den verksamheten till de befintliga bostadsinstituten. Statens befattning med stödet till bostadsbyggnadsverksamheten skulle ges formen av kreditgarantier för de förluster som kan tänkas uppstå på den del av lånen som staten i dag har ett ansvar för.

Motivet har varit att detta är en mera rationell ordning än den uppsplittring som råder i dag. Som det nu är, svarar bottenlåneinstituten i de flesta fall för 70 %. Sedan har man statliga bostadslån av varierande storlek, beroende på låntagarkategori. I de flesta fall har man också ytterligare belåning hos bank för att klara överskjutande kostnader. Det skulle därför vara rationellt att minska antalet lån och försöka få finansieringen på ett ställe.

Onsdagen den
16 maj 1984

*Ändrade former
för finansiering av
bostadslån*

Vi menar också att detta skulle medföra lägre hanteringskostnader i låneadministrationen. Det är viktigt att försöka ta till vara varje besparingsmöjlighet i bostadsbyggandet. Om man hade genomfört en reform på det sätt vi har föreslagit, skulle det på litet sikt ha inneburit möjligheter för staten att väsentligt dra ner på administrationen inom bostadslåneverksamheten, både hos bostadsstyrelsen och hos länsbostadsnämnderna. En rätt stor del av länsbostadsnämndernas arbete är i dag t. ex. pantvård och liknande. Undan för undan skulle detta ha kunnat gå över till bostadsinstitutet och där egentligen inte ha medfört något särskilt stort merarbete.

Ett annat motiv för vårt förslag är att ur statens budget få bort en del av budgetunderskottet som motsvarar det kapital staten har lånat upp för att i sin tur låna ut till bostadsföretagen. Beloppet har det senaste åren legat i storleksordningen 8–11 miljarder kronor och innebär en kapitalutgift, eftersom amorteringarna med tiden flyter tillbaka. Det har alltså en väsentlig funktion även i det sammanhanget.

Tyvärr har regeringens förslag inte utformats på det sätt som vi hade önskat. Det har varit möjligt att åstadkomma enighet om att vi skall flytta ut bostadsfinansieringen ur stadsbudgeten, men socialdemokraterna föreslår att den skall läggas i ett särskilt finansieringsinstitut. Den orationella ordning som jag redan har påtalat kommer alltså att finnas kvar även i fortsättningen. Man tar inte till vara de möjligheter till besparing och rationalisering som nu hade funnits.

Om vi ser litet framåt, har riksdagen beslutat om att underhållsfinansieringen skall ske på den oprioriterade marknaden. För den i framtiden alltmer omfattande underhållsverksamheten kommer fastighetsägarna att vara hänvisade till rebelåning av sina fastigheter, och då är det bostadsinstitutet och bankvärlden som kan ställa upp. Det hade faktiskt legat i linje med den princip som man slog in på i samband med beslutet om ROT-programmet att nu låta finansieringen av nybyggnation och ombyggnationer gå över bostadsinstitutet. Det finns alltså som vi ser det starka och övertygande argument för den linje som centerpartiet och också moderaterna och folkpartiet har följt i den här frågan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation 1 som vi har fogat till betänkande 28 och i vilken vi yrkar avslag på förslaget om att inrätta ett särskilt statligt kreditaktiebolag.

Anf. 89 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! I den proposition som ligger till grund för det betänkande som vi nu behandlar lägger regeringen inför riksdagen ett förslag som överensstämmer med vad civilutskottet begärde i sitt betänkande 1982/83:26. Förslaget om att bilda ett särskilt, av staten helägt kreditinstitut, som skall svara för de medel som behövs för den statliga bostadslångivningen, ligger i linje med vad vpk under många år har förordat.

Vi ser förslaget som ett steg på vägen mot en statlig totalfinansiering genom en bostads- eller samhällsbyggnadsbank. Staten skall enligt vår mening ha ett avgörande inflytande på långivningen till bostadsbyggande och

*Ändrade former
för finansiering av
bostadslån*

följdinvesteringar. Det finns anledning att snarast införa statlig totalfinansiering genom en samhälls- och bostadsbyggnadsbank, varvid såväl fullständig som integrerad finansiering bör gälla. Med fullständig finansiering avses en samordning av bottenlån och bostadslån till ett lån, ibland kallat enhetslån. Med integrerad finansiering avses en samordning av byggnadskrediter och lån för byggnadsobjektet.

Bostadsbyggandets finansiering och villkoren för samhällets stöd till bostadssektorn har en avgörande betydelse för framtida bostadspolitik. De samhällsinsatser som görs på detta område betyder mest då det gäller att åstadkomma lägre boendekostnader. De bostäder som byggs är dyra investeringar för samhället och för de enskilda människorna. De skall användas i flera årtionden. Därför är det viktigt att både få ett enkelt och smidigt system och billigare pengar till bostadsbyggande och följdinvesteringar. Detta gäller givetvis även för om- och tillbyggnader och reparationer av bostäder och lokaler, för miljöförbättrande åtgärder osv.

Om man accepterar bostaden som en social rättighet och inte ser den som en marknadsvara, måste bostadssektorn enligt vår mening brytas ut och särbehandlas då det gäller finansieringen. Kravet på en statlig bostads- och samhällsbyggnadsbank för totalfinansiering av bostadsbyggande och följdinvesteringar är lika aktuellt nu som det varit under hela efterkrigstiden. Det är väl underbyggt i arbetarrörelsen och hyresgäströrelsen som ett grundläggande krav på en social bostadspolitik. Svenska byggnadsarbetareförbundet, Hyresgästernas riksförbund och Sveriges allmännyttiga bostadsföretag har i remissvar till olika utredningar uttalat sig för en sådan ordning som föreslås i vpk-motion 1063 och s-motion 2008.

I riksdagen har vid flera tillfällen gjorts uttalanden på förslag från tidigare statsutskottet och civilutskottet om att fördelarna med en statlig totalfinansiering av bostadsbyggandet "är så påtagliga att de bör avstås endast av mycket tungt vägande skäl". Riksdagen har godkänt dessa uttalanden. Olika utredningar har också förordat sådana lösningar.

I vpk:s många gånger upprepade förslag om bostadsfinansieringen har vi framhållit följande. Vi tycker att systemet med uppsplittrade lån i form av byggnadskreditiv under byggnadstiden som sedan omplaceras i form av bottenlån och sekundärlån – ofta i olika kreditinstitut – är både orationellt och ålderdomligt. Införandet av statligt enhetslån kan göra att man kan avskaffa byggnadskreditiven med dess höga räntor, och systemet med lån i olika kreditinstitut kan ersättas med *ett* lån i *ett* kreditinstitut.

Vpk har alltså talat för och föreslagit ett system med ett enda bostadslån med *en* räntesats och *en* amorteringsplan. Vi har föreslagit ett lånesystem där man maximalt kan utnyttja alla resurser till bostads- och samhällsbyggandet utan onödiga fördyringar.

Det lånesystem som regeringen nu föreslår bör administreras av länsbostadsnämnderna, och även kommunerna bör ha viktiga administrativa uppgifter i ett sådant system. Några bärande skäl för att införa ett kreditgarantisystem administrerat av bostadsinstitutet fanns enligt bostadslånekomittén inte, och vpk delar den uppfattningen.

Bostadsverkets administration i samband med utbetalning och förvaltning

Onsdagen den
16 maj 1984

*Ändrade former
för finansiering av
bostadslån*

av bostadslånen är enligt vår mening effektivare än bostadsinstitutens administration av bottenlånen.

Herr talman! Med hänvisning till det jag nu har anfört, innehållet i den vpk-motion som behandlas i det här betänkandet och vpk-reservationen yrkar jag bifall till reservation 3 i detta betänkande. Jag vill samtidigt säga att i andra hand stöder vpk reservation 2.

Anf. 90 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Jag vill allra först ansluta mig till de synpunkter som Kjell Mattsson alldeles nyss framförde. Det finns därför kanske inte någon större anledning för mig att noggrant gå igenom betänkandet i det hänseendet. Jag vill dock ge uttryck för några reflexioner och synpunkter med anledning av detta betänkande.

Mönstret känns igen. När socialdemokraterna föreslår lösningar på politiska problem väljer de inte den mest näraliggande, naturliga eller praktiska lösningen. I stället är det uppenbart ideologiska motiv som påverkar besluten. Med näsan i den socialdemokratiska regelboken läggs kursen ut. Säger reglerna att det är staten som i alla lägen skall öka sin intressesfär – eller i varje fall inte minska den – är alla sakargument ointressanta.

Något karikerat är det detta synsätt som ganska klart präglar socialdemokraterna i bostadsutskottet i den nu aktuella frågan om att föra ut bostadslånen från statsbudgeten. Redan nu finns på bostadslånemarknaden låneinstitut, som på ett alldeles utmärkt sätt sköter bottenlånen. Dessa institut – Stadshypoteket, BOFAB och Spintab – har förklarat sig villiga att även svara för topplånen. Det vore en klar fördel om både botten- och topplån låg hos samma institut. Avsevärda förenklingar skulle med ett sådant system uppnås.

Det är med beklagande man kan notera att socialdemokraterna i sitt ställningstagande har bortsett från dessa sakargument. Däremot finns dessa sakargument väl samlade i reservation nr 1, och jag yrkar alltså bifall till denna.

Tankarna på en total statlig finansiering av bostadslånen avvisas av utskottet. Det vägledande för utskottet i detta avseende är att det inte är ett ökat utan ett minskat statligt inflytande som måste eftersträvas.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till reservation 1 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 91 PER OLOF HÅKANSSON (s):

Herr talman! Vi har att träffa olika val. Jag har nu träffat ett val som innebär att vi sparar tid. Med hänvisning till bostadsutskottets betänkande, reservation 2, propositionen och de tidigare debatter om utskottsbetänkanden m. m. som har förts inom detta sakområde, ber jag att få yrka bifall till reservation 2 och i övrigt till utskottets hemställan i dess helhet.

9 § Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

Nr 144

10 § Anmäldes och bordlades

Onsdagen den

Proposition

16 maj 1984

1983/84:201 Godkännande av konvention om upprättande av den europeiska organisationen Eumetsat

*Meddelande om
frågor*

11 § Anmäldes och bordlades

Trafikutskottets betänkande

1983/84:30 Forskning (prop. 1983/84:107 delvis)

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden

1983/84:18 Kontant stöd vid arbetslöshet m. m. (prop. 1983/84:126 delvis och 1983/84:100 delvis)

1983/84:19 Sysselsättningsåtgärder för handikappade (prop. 1983/84:100 delvis, 1983/84:122, 1983/84:125 delvis och 1983/84:139)

12 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 16 maj

1983/84:579 av *Gunnar Hökmark* (m) till statsrådet Gertrud Sigurdsen om för tidigt födda barns rätt till liv:

I massmedia har ett socialdemokratiskt landstingsråd fört fram förslaget om att man bör sätta både tids- och viktgränser för när för tidigt födda barn skall få vård.

Förslaget motiveras av ekonomiska skäl. Förslagsställaren, ett landstingsråd i Umeå, menar att fördelningen av landstingets ekonomiska resurser skulle kunna ske på ett mer rationellt sätt om sådana gränser fanns, när sjukvården skall försöka rädda ett nyfött barns liv.

Mot denna bakgrund vill jag ställa följande fråga:

Avser statsrådet ta initiativ till förslag i den riktning partikollegan i Västerbotten framfört?

1983/84:580 av *Bruno Poromaa* (s) till kommunikationsministern om trafiksäkerheten på vägar med trädalléer:

Vid ett flertal riksvägar och allmänna vägar finns ännu rester av gamla trädalléer kvar. Trots att vägarna har genomgått förbättringar i form av nya beläggningar och breddningar, står de gamla trädalléerna kvar, ofta i direkt närhet av vägbanan. Därmed utgör de ofta grovvuxna träden en allvarlig risk ur trafiksäkerhetssynpunkt. En dödsolycka som nyligen inträffade är ett exempel på detta.

Onsdagen den
16 maj 1984

*Meddelande om
frågor*

Jag vill därför ställa följande fråga till chefen för kommunikationsdepartementet:

Är statsrådet beredd att vidta åtgärder i syfte att höja trafiksäkerheten på vägar med trädalléer eller där träd växer i direkt närhet av vägbanan?

1983/84:581 av *Ove Eriksson* (m) till jordbruksministern om ett trygghetspaket för skogsbrukare:

Regeringen har ännu inte framlagt förslag om det trygghetspaket för skogsbrukare som riksdagen beställt. Däremot har en 60-procentig höjning av skogsvårdsavgiften drivits igenom, så att man kan beräkna att ca 460 milj. kr. inflyter till statskassan.

Med anledning härav anhåller jag att få en redovisning för hur dessa pengar skall användas, och om inte trygghetspaketet kan finansieras med medel inom ramen för de 460 milj. kr. som skogsvårdsavgiften ger.

1983/84:582 av *Alf Wennerfors* (m) till kommunikationsministern om parkeringsplatserna för handikappade vid landets flygplatser:

Den 9 februari 1984 svarade kommunikationsministern på min fråga beträffande ökat antal parkeringsplatser för handikappade. I frågedebatten hade kommunikationsministern inte kännedom om att det vid våra flygplatser finns anmärkningsvärt få parkeringsplatser för handikappade. Statsrådet lovade att informera sig i frågan och att vid behov vidta åtgärder. Hittills har intet hänt, såvitt jag kunnat utröna.

Varför har kommunikationsministern inte vidtagit åtgärder vad gäller ett ökat antal parkeringsplatser för handikappade vid landets flygplatser?

1983/84:583 av *Alf Wennerfors* (m) till justitieministern om övervakningen av störande gatumusik:

Den 19 januari 1984 svarade justitieministern på min fråga om lagstiftningen rörande gatumusik. Statsrådet redovisade sin bestämda uppfattning om att störningar av det slag som förekom i Gamla stan under förra sommaren inte kan godtas. I svaret redovisades också att polismyndigheten lovat att inför den kommande våren och sommaren försöka skärpa insatserna mot störande gatumusik inom stadsdelen.

Sedan dess har uppgifter framkommit som tyder på att polisen saknar resurser för att skärpa de utlovade insatserna. I dag är polisens resurser som är avdelade för stadsdelen mycket små. Semester, eventuella sjukdomsfall m. m. under sommaren gör resurserna ännu mindre.

Kan justitieministern upplysa kammaren mera precist och konkret på vilket sätt polisens resurser för denna stadsdel skall bli tillräckliga under sommaren när det gäller övervakningen av gatumusiken?

1983/84:584 av *Sven Henricsson* (vpk) till kommunikationsministern om SJ:s service på de norrländska fjärrtågen, m. m.:

SJ:s program med s. k. City Express-tåg som har enbart 1:a klass och högre servicenivå innebär enligt SJ:s huvudkontor en inkomstbringande verksamhet som skall utvidgas. Numera går City Express bl. a. på linjen Stockholm-Karlstad och omvänt. Resenärer på de norrländska fjärrtågen uttalar ofta klagomål på vagnmaterial och komfort.

Hur utvecklas SJ:s nya affärsidé i samband med de nyssnämnda expresstågen och finns i detta sammanhang några planer på att förbättra servicen också på de norrländska fjärrtågen?

1983/84:585 av förste vice talman *Ingegerd Troedsson* (m) till finansministern om bostadsförvaltande aktiebolags inbetalningar till särskilt investeringskonto:

Bostadsförvaltande aktiebolag skall liksom andra aktiebolag göra inbetalningar till riksbanken om vinsten vid 1984 och 1985 års taxeringar överstiger 1 milj. kr. (inbetalning till särskilt investeringskonto). De inbetalade beloppen skall sedan få tas ut och användas för investeringar. Men pengarna får inte användas för att bekosta arbeten på bostadsfastigheter, vilket innebär att dessa företag blir av med pengarna i minst två år utan räntekompensation även om de har behov av sådana investeringar. De allmännyttiga företagen berörs inte av inbetalningsskyldigheten. Samtidigt är byggarbetslösheten mycket stor, varför regeringen strävar efter att öka byggnadsinvesteringar, om- och tillbyggnader.

Har finansministern för avsikt att föreslå sådan ändring i reglerna att de bostadsförvaltande aktiebolagen kan använda de inbetalade beloppen för byggnadsinvesteringar, om- och tillbyggnader?

1983/84:586 av *Margareta Hemmingsson* (s) till jordbruksministern om gränsvärdena för cyanid i dricksvatten:

Medicinalstyrelsen fastställde på 1950-talet det svenska gränsvärdet för cyanid i dricksvatten till 0,01 milligram per liter vatten. Det var detsamma som världshälsoorganisationen, WHO, antagit. 1970 ändrade så WHO värdet till 0,05, och man överväger nu att höja det ytterligare till 0,1.

Till grund för den tänkta höjningen ligger forskningsrön som visar att en människa tål i varje fall 4,7 milligram per dag utan att ta skada. Det krävs alltså att man dricker upp till 47 liter vatten! Dagens svenska gränsvärde kräver ett rent teoretiskt intag på 470 liter per dag. Metoderna för att analysera cyanidmängderna är också bristfälliga när det handlar om så här låga värden. I dag tvingas man i praktiken stänga en brunn bara man konstaterar att cyanid finns. Gränsvärdena är så låga att det är svårt att mäta om värdena befinner sig över eller under gränsen. Brunnsägarna är de som drabbas hårdast, dels av att brunnen stängs av, dels, och kanske främst, av oron för hälsoriskerna. Vågar man dricka vattnet när myndigheterna blåser faran över, med tanke på de bristfälliga mätmetoderna?

Nr 144

Onsdagen den
16 maj 1984

*Meddelande om
frågor*

Nr 144

Onsdagen den
16 maj 1984

*Meddelande om
frågor*

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande frågor till jordbruksministern.

1. Vad ämnar statsrådet göra för att påskynda en översyn av det svenska gränsvärdet för cyanid i dricksvatten?
2. På vilket sätt är statsrådet beredd att föra ut forskningsrönen som ligger till grund för en ändring av WHO-värdena?

13 § Kammaren åtskildes kl. 17.55.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Solveig Gemert